

KRAŠ

REVILJA ZA PROMOCIJO

marec 1995 št.5 cena 400 SIT

7. st.

Danijel Božič:

**KRAŠEVCI CENIJO VSAKOGAR,
KI SE IZŠOLA IN SI NABERE BOGATIH IZKUŠENJ**

Jošt Jakša:

**POGOJ ZA PROTIPOŽARNO VARNOST
SO DOBRO ORGANIZIRANE
GLASILSKE SKUPINE**

Mag. Ljubo Lah:

**VLOŽITI BO TREBA VEČ ENERGIJE V OBNOVITEV
ZAPOSTAVLJENE KAKOVOSTI KRASA**

KONFERENČNA DVORANA DOPOLNJUJE CELOVITO HITOVO TURISTIČNO PONUDBO

Hit, ki si razvoj turizma predstavlja kot nenehno rast in dopolnitev že uveljavljene turistične ponudbe, je svoji igralniški, gostinski in hotelski dejavnosti dodal novo dimenzijo - poslovni turizem. Nova konferenčna dvorana je pridobitev, ki zapolnjuje potrebo po primernem prostoru za sestanke, predstavitve, tiskovne konference, seminarje in druga poslovna srečanja. Konferenčno dvorano v Perli je zaradi izjemno domiselne gradnje mogoče preoblikovati in ji tako spremeniti njen osnovni namen. Primerna je za poslovna srečanja, bankete in celo - za ples.

Ko so pred nekaj več kot letom dni v Novi Gorici odpirali igralniško-zabaviščni center Perla, je prevladovalo mnenje, da je Hitov projekt zapolnil vse potrebe, ki jih narekuje celostna ponudba turizma. Pa ni bilo tako. Pri iskanju dodatnih dejavnosti se je namreč pokazalo, da sta igra in zabava pravzaprav odličen okvir za še eno vrsto turizma - za poslovni turizem. Tako je srednjeslovenskega leta Hit začel graditi konferenčno dvorano, ki so jo v nekaj mesecih za 900.000 DEM postavili v samo jedro igralniško-zabavišnega centra Perle. Dostop do dvorane v prvem nadstropju vodi iz stopnišča, ki sicer vodi v manjšo igralnico Privé. Pred dvorano je avla, po kateri je udeležencem različnih poslovnih srečanj omogočen tudi dostop na teraso.

Kakor podjetje Hit je tudi mesto Nova Gorica tako dvorano potrebovalo že nekaj časa. Zdaj jo ima, s tem pa ima tudi možnost za organizacijo različnih srečanj, od tiskovnih konferenc in predavanj do predstavitev in sestankov. Kakor kažejo prvi rezultati, je bila odločitev pravilna, saj se bo naložba dobro obrestovala.

Dvorano je projektiral Ivo Abram iz ljubljanskega Biroja 71, ki je tudi sicer že sodeloval pri projektiranju Perle same. Stekljena polkrožno oblikovana dvorana z več kot sto sedeži, je povezana še s sejno sobo, po potrebi pa jo je mogoče razdeliti v dve manjši dvorani, kar omogoča večjo namembnost in bolj racionalno izrabo prostora. Konferenčno dvorano odlikujejo sodobna oprema, odlična zvočna izolacija, premišljena postavitve, najmodernejši telekomunikacijski sistem in računalniška povezava z zunanjim svetom.

Postavitve dvorane so seveda različne - za sisteme, kot so: konferenca s sedeži in pomožnimi mizicami, razvrščenimi v blagih lokih; seminar z 20 mizami v obliki solskih klopov vsaka za dva slušatelja; seminar za delo v skupinah; okrogla miza; banketna dvorana; ploščata za plesišče.

Oprema dvorane ponuja: sistem za simultano prevajanje, TV z videorekorderjem SVH za oba dela dvorane, videoprojektor (vhod iz PC ali TV), grafoskop, data display za projekcijo slike iz PC, diaprojektor, ojačevalna naprava (kasetofon, tuner, CD), 20-kanalni mikser, prenosne table za pisanje s flomastri, platno za projiciranje slike, regulacija osvetlitve, namenska razsvetljava (razsvetljevanje slik), priključki na antenske sisteme, centralno ozvočenje celotne dvorane, konferenčni sistem (mikrofoni pred udeleženci), telefon.

Informacije o najemu in uporabi konferenčne dvorane dobite po telefonu: 065/28-890 in 28-221!

73779/[2]

D

KRAS

199502400

Osrednja knjižnica
Srečka Vilharja Hoper
Biblioteka centrale
Srečko Vilhar Capodistria

Kras

IZ VSEBINE MAREC 1995 št. 7

Agencija Kras: **TURISTIČNO VREDNOTENJE KRASA IN JAM** **3**

Danijel Božič v pogovoru z uredništvom: **PRI "KORITU" MORAJO BITI TUDI KRAŠEVCI, PRIMORCI** **4**

Zlatko Martin-Marušič: **OPRL SE BOM TUDI NA PREDSEDNIKE PREJŠNJIH KRAJEVNIH SKUPNOSTI** **10**

Jože Adamič: **PREDSEDNIKI VAŠKIH SKUPNOSTI BODO MOJA DODATNA UŠESA, OČI** **11**

Dr. Rajko Vojtkovszky: **IZRABITI POTEZO PODJETNIKOV KOT IMPULZ DIVAČI IN VSEJ OBČINI** **13**

Dr. Benjamin Jogan: **ČE BODO V OSPREDJU INTERESI KRAŠEVCEV, BOMO LAHKO DOVOLJ UČINKOVITI!** **14**

Agencija Kras: **OKROGLA MIZA: KAKO PREPREČEVATI POŽARE NA KRASU?** **17**

Jošt Jakša: **GOZD POKRIVA ŽE POLOVICO KRASA** **19**

Mag. Ljubo Lah: **OHRANJANJE KVALITETE IN IDENTITETE KRASA** **23**

Agencija Kras: **ORIENT EXPRESS** **25**

Tanja Bordon: **OBNOVLJENA KRAŠKA HIŠA MOZETIČEVIH PRITEGNE OBISKOVALCE S SVOJO PREPROSTO LEPOTO** **28**

Jožko Žiberna: **RAD BI SPOZNAL ČLOVEKA, KI SE BORI IN PEHA Z NARAVO** **32**

Dr. Irene Mislej: **VRNITEV H KORENINAM** **33**

Matej Kobal: **KAJ JE KARITAS?** **34**

Boris Udovč: **PREDNOST PRAKTIČNEMU ZNANJU** **36**

Marijan Plazar: **OSNOVNA ŠOLA DUTOVLJE SE PREDSTAVLJA** **39**

Tanja Trebec: **ČE NAM NE BO USPELO PRVIČ, BO PA USPELO DRUGIČ!** **41**

Mojca Kušej-Rebolj: **POČITEK VERSUS SPROSTITTEV** **42**

Nataša Šavli: **AVGUST KAFOL, PIONIR POGOZDOVANJA GOLEGA KRASA** **43**

Jasmina Kermolj: **SVETO PRI KOMNU IN CERKEV SV. TILNA** **44**

Ivana Kočevar: **MOŽ, KI JE ZBRAL 8686 NARODNIH PESMI** **45**

Na naslovnici:
Gabrovica na Krasu
Foto: Egon Kaše,
61000 Ljubljana;
atelje:

Trnovska 8, tel. 061/222-018;
Eipprova 19, tel. 061/212-217

MEDI CARSO

Informativno revijo Kras izdaja podjetje Mediacarso, d.o.o., 61000 Ljubljana, Rimska 8, telefon +386-061/125-14-22 - Glavni urednik Lev Lisjak; odgovorna urednica Ida Vodopivec-Rebolj - Naslov uredništva: Revija Kras, 66223 Komen, p.p.17, telefon +386-067/78-434 - Maloprodajna cena 400 SIT, 5.000 Lit., 3,50 \$, 5 DEM; naročnina šestih zaporednih števil s pošto dostavo v Sloveniji 2.500 SIT, za tujino s pošto dostavo 5.500 SIT, 65.000 Lit, 100 \$, 65 DEM - Fotografije: fotoagencija Mediacarso - Nenaročenih fotografij in rokopisov uredništvo ne vrača - Brez izdajateljevega pisnega dovoljenja je ponatis ali kakršno koli povzemanje objavljenih prispevkov iz revije Kras prepovedano - Po mnenju Urada vlade RS Slovenije za informiranje št. 23/142-92 od 7.5.1993 sodi revija Kras s prilagami med proizvode informativne narave, za katere se plačuje prometni davek od prometa proizvodov po 5-odstotni stopnji - ednarodna standardna serijska številka SN 1318-3257.

Kras

Evropsko leto varstva narave '95

Evropa se združuje...

Prepreke med vzhodom in zahodom počasi izginjajo. Premostiti pa bo treba še razlike v miselnosti, v načinu dela na gospodarskem in družbenem področju... Spremembe so tudi na področju varstva narave. Zdaj ni več osnovna težava v spodbujanju aktivnosti, marveč je bistveno usklajevati številna gibanja in organizacije, da bodo učinkovito usmerjene v skupni cilj: ohranitev narave...

To je temeljni smisel letošnjega Evropskega leta varstva narave, ki ga je revija Kras začela s tematsko izdajo o načrtovanem zavarovanju nekaterih območij Slovenije in o Kraškem regijskem parku ter o Notranjskem regijskem parku.

Z naše okrogle mize o požarih na Krasu povzemamo v tej izdaji uvodno ugotovitev, da gozd na Krasu pokriva že polovico njegove površine, in predstavljamo sedanjo ureditev njegovega varovanja pred požari.

Opisujemo prizadevanja sodelavcev revije Kras za ohranjanje kvalitet in identitete arhitekturne dediščine Krasa.

Pišemo še o sonaravnem kmetijstvu in kje ima lahko tudi svojo gospodarsko osnovo.

Populariziramo prve praktične korake za organizacijsko in strokovno povezovanje kmetov na Krasu in v Vipavski dolini, ki se ukvarjajo s kmečkim turizmom ali prirejajo osmice.

Z napovedjo strokovnega posveta o turističnem vrednotenju slovenskega krasa in jam, ki bo 21. marca v Postojni, pa hkrati že usmerjamo vašo pozornost, spoštovani bralci, na naslednjo izdajo revije Kras, ki bo izšla konec aprila.

V njej bomo pisali o turističnih prednostih krasa in kako jih kar najbolj učinkovito tržiti doma in na tujem.

Uredništvo

061/125-14-22

V torek, 21. marca
v Postojni strokovni posvet

TURISTIČNO VREDNOTENJE KRASA IN JAM

Agencija Kras

V hotelu Jama v Postojni bo v torek, 21. marca, strokovni posvet o turističnem vrednotenju slovenskega krasa in jam. Pričakujejo udeležbo večine strokovnjakov, ki se ukvarjajo z vprašanji, kako kras in njegove naravne ter kulturne znamenitosti izrabljati v turistični ponudbi za domače in tuje goste. Napovedanih je sedemnajst referatov, ki jim bo sledila tudi razprava, posebna strokovna skupina pa bo iz napolil in priporočil poročevalcev in iz razprave o referatih udeležencem posveta predložila sklepe. V njih bodo priporočila, kakšen turizem razvijati in pospeševati na krasu, kako in kdo naj kaj stori za to. Vse gradivo s posveta bo na poljuden način objavila tematska izdaja revije Kras konec aprila, organizacijske napotke in program akcij za nadaljnji razvoj turizma na krasu pa bo sočasno objavila revija Lipov list.

Pobudnik strokovnega posveta o turističnem vrednotenju slovenskega krasa in jam **dr. Peter Habič**, direktor podjetja Postojnska jama - turizem, pravi, da bo posvet opozoril na turistični pomen slovenskega krasa. Predstavil bo sedanje in predvidene nove nosilce njegovega turističnega razvoja, izoblikoval načrt ukrepov za pospeševanje turizma na krasu in predvidel tudi način zbiranja potrebnega denarja za uresničitev nastajajočega projekta o turističnem razvoju krasa.

Tak projekt o turističnem razvoju krasa naj bi zajel primerjalno analizo sedanjih razmer na tem območju z razmerami na drugih slovenskih turističnih območjih in z razmerami v sosednjih državah. Vseboval naj bi program urejanja perspektivnih objektov, krajev in turističnih destinacij, program njihove promocije, načrt trženja in neposredne prodaje. Pomemben je njegov organizacijski načrt za povezovanje z drugimi turističnimi dejavnostmi. In vseboval naj bi načrt za boljše izrabo naravnih možnosti, za razvoj znanja in izobraževanja kadrov, za izrabo razpoložljive tehnologije urejanja in varovanja okolja in prostora. Poseben poudarek v njem pa naj bi bil na razvijanju novih tehnologij, na izrabi razpoložljivih virov (objekti, prostor, tržišče, izkušnje, znanje, kadri, gmotna in druga sredstva, pravne podlage, tradicija itn.) in na učinkovitejšem varovanju glede na izkušnje in posledice sedanje izrabe ter razvijanja najugodnejših oblik ponudbe.

Poleg domačih strokovnjakov se bodo posveta udeležili tudi povabljeni gostje iz Avstrije, Češke, Francije, Hrvaške, Italije, Madžarske, Nemčije in Slovaške ter skupina speleologov s Kitajske, ki bo tiste dni na obisku v Sloveniji.

Organizatorji posveta so poleg podjetja Postojnska jama - turizem, p.o., še odbor Notranjske gospodarske zbornice za turizem in revija Kras. Pokrovitelji posveta pa so ministrstva za gospodarske dejavnosti, za okolje in prostor, za kulturo, za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Turistična zveza Slovenije itn.

V načrtu organizatorjev posveta je, da se njegove cilje predstavi na tiskovni konferenci 14. marca v Postojni, 15. marca na sejmu Alpe-Jadran v Ljubljani. Ugotovitve in priporočila posveta pa bodo predstavili v Ljubljani 24. aprila, ko bo izšla revija Kras.

Pogovor
z Danijelom Božičem,
državnim svetnikom,
doma s Krasa

**PRI
"KORITU"
MORAJO
BITI TUDI
KRAŠEVCI,
PRIMORCI**

Danijel Božič iz Gorjanskega na Komenskem Krasu, profesor sociologije, tajnik Visoke pomorske in prometne šole v Portorožu ter državni svetnik je eden izmed prvih sodelavcev revije Kras. Kot izkušenega novinarja in Kraševca hkrati smo ga že med začetnimi razmišljanji o ustanovitvi revije prosili za sodelovanje v njenem izdajateljskem svetu. Zdaj, po enoletnem izhajanju revije, smo se dogovorili z njim za pogovor...

Božičeva domačija v Gorjanskem

Gospod Danijel Božič, živite v Kopru, veliko svojega časa prebijate v Ljubljani, v prostem času pa se radi vračate v svoj rojstni kraj Gorjansko pri Komnu... Kaj vas je odpeljalo v Istro oziroma na Obalo? Zakaj je za vas pomembna Ljubljana? In kaj vam pomeni Gorjansko?

"Da sem šel v Istro, je golo naključje... Ko sem končeval študij sociologije v Ljubljani, sem seveda pričakoval, da me bodo z odprtimi rokami pričakali v Sežani, od koder so me skoraj s fanfarami poslali na šolanje v Ljubljano. Zgodilo pa se je prav nasprotno! Izogibali so se me in mi dali vedeti, da sem odveč ali da me po končanem študiju ne bodo potrebovali... Pa sem si začel iskati službo drugod. In ker sem imel dekle, ki je živela v Kopru, sem poskušal najprej tam. A tudi nisem imel sreče! Delo sem si namreč moral zagotoviti, saj se mi je rodil prvi sin. Iskal sem kakršno koli delo. In tako sem čisto po naključju padel v novinarstvo, ko me niso marali ne šolniki, ne poštarji in tudi gradbinci ne. Postal sem dopisnik časnika Delo, čez nekaj časa sprejel povabilo Primorskih novic ter se pozneje zaposlil na Televiziji Koper... Če bi takrat uspel dobiti kakšno zaposlitev na Krasu, bi prav gotovo ostal tod, tako sem se ustabil v Kopru.

V Ljubljano zahajam že veliko let. Tam sem študiral, delal, bil sekretar republiške konference Zveze socialistične mladine Slovenije in sedaj sem tretji mandat v slovenski skupščini oziroma v slovenskem parlamentu. Vse to zaradi tega, ker verjamem, da je tako mogoče narediti več koristnega za soljudi, za Primorsko, za svojo dušo in ker imam še dovolj energije za to. Pa še nekaj je, kar vleče v Ljubljano! Tam je človek blizu središča dogajanja in odločanja. Čeprav je ta center zahteven, naporen, utrujajoč, vztrajam v njem, ker vem, da moram, hkrati pa ga tudi rad zapuščam, kajti na Krasu in v Istri je življenje bolj umirjeno. Doma se lahko ponotrانjim, sprostim, čeprav zaradi takega nihanja med središčem in podeželjem težje sledim vsemu sedanjemu dinamičnemu nasilju nad ljudmi, ki mu sodobni človek mora slediti, ker je to počel našega vsakdanjika!

In tako mi Gorjansko pomeni beg v otroštvo, beg in umik v svojo bit. Ker sem Kraševец, ki je zrasel v Gorjanskem, sem resnično doma samo na Krasu. Kjerkoli drugje sem tujec! In to pomeni, če nič drugega, tudi potrjevanje samega sebe in stik s samim seboj... Doma, v Gorjanskem, poznam vsak kamen, vsako dolino, vsako vrtačo, vsako brezno ali najmanjšo jamo. Vem, kje raste vsako malo bolj ponosno drevo, ki vztraja že stoletja. Doma je vse to na nek način raslo z

menoj in jaz sem rasel z vsem tem. Drugod tega občutka ni!"

Ste profesor sociologije, vendar svojega osnovnega poklica ne opravljate... Povejte, kaj vam je pomenilo novinarstvo?

"Ko sem šel študirat, sem računal, da bom učil na srednji šoli. To delo sem za pokušino res opravljal, nisem pa dobil zaposlitve. Bil sem nabit s teorijo in dokaj širokih pogledov, saj je takratna Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo v Ljubljani svojim študentom pustila razmišljati s svojo glavo. Ker so bili nekateri bolj papežki, kot je papež sam, so se mi stvari zatikale... politično.

V novinarstvo sem zašel zato, ker je z mojo izobrazbo relativno sorodno. Najprej sem se za silo izučil tega poklica. Je pa trajalo kar mesece, da sem se naučil obrtnih veščin in da sem bil lahko s sabo tudi zadovoljen. Uspelo mi je namreč narediti nekaj dobrih časnikarskih prispevkov in tudi oddaj za televizijo... Spominjam se, na primer, Fižolovega zvonika v Hrvojih. Opozoril sem, da je treba nujno popraviti strelovod. Stalo bi nekaj

drobiža. A brez odziva na mojo reportažo. In potem ga je strela podrla do tal... Zadovoljen sem s serijo v letu 1989 o primorski duhovščini med fašizmom, o državitvornežih in s serijo Vročeledena Afrika v letu 1991..

Iz novinarstva sem odšel, zaenkrat, ker je treba delati še kaj drugega, ker me ta drugačnost vseskozi izziva... In sedaj novinarskega poklica tudi ne morem opravljati, saj je ta nezdržljiv z mojimi sedanjimi družbenimi funkcijami. Se pa bom v ta poklic še vrnil. Zato sem z novinarstvom in z novinarji v tesnih stikih."

Zaposleni ste na Visoki pomorski in prometni šoli v Portorožu, ste pa tudi svetnik v slovenskem parlamentu. Kakšno je vaše delo na šoli? In kaj je značilno za delo, ki ga opravljate v slovenskem parlamentu?

"Na Visoki prometni in pomorski šoli v Portorožu sem se zaposlil, ker smo v prejšnjem mandatu v slovenski skupščini sprejeli resolucijo o pomorski usmeritvi Slovenije in zakon o Visoki pomorski in prometni šoli. Kmalu pa se je pokazalo, da je bilo to sprejeto v zelo kritičnih razmerah za samo šolo in da bo treba šolo najprej sanirati, nekako ozdraviti, saj je šlo za njen obstoj... Zato sem se odločil! Sem njen tajnik in skrbim na njej za vse, razen za pedagoško delo; skrbim za organizacijo, kadre, finance, investicije, pravne zadeve, razvoj. In upam, da bo Visoka pomorska in prometna šola letos poletni že fakulteta!

Biti v državnem svetu, pomeni veliko priložnosti za navezovanje stikov z ljudmi, ki določajo usodo najrazličnejših projektov in razvoja posameznih gospodarskih in družbenih področij. To je zelo pomembno, ker je v parlamentu odločujočim ljudem mnogo lažje kot kjerkoli drugod predstavljati in utemeljevati ideje, saj so kot poslanci in svetniki dolžni poslušati... Za razvoj posameznih območij Slovenije je pomembno, da je na mestih odločanja, to je v vladi in v parlamentu, vsaj nekaj ljudi, ki skrbijo tudi za oblikovanje določenih strategij in procesov, ki ustrezajo regijam. Tako se zmanjšujejo možnosti za nastajanje neprijetnih in škodljivih Blatnih dolov. Enostavno rečeno: pri koritu morajo biti tudi Kraševci, Primorci, ker drugi ne delajo za nas!

Klemen, Tilen in Brina na borjaču Božičeve domačije

S tega vidika je pomembno, da premišljeno tiščim v ospredje vprašanja, ki so povezana z našo mejo z Italijo in z mednarodnimi mejnimi prehodi, ki jih je premalo. Enako pomembno je tudi, da se ukvarjam z vprašanji visokega šolstva na Obali oziroma z vprašanji o ustanovitvi univerzitetnega središča. Pomembno pa je tudi, da nenehno sodelujem v prizadevanjih za razvoj turizma in da kot predsednik Občinske zveze kulturnih organizacij in kot podpredsednik Republiške zveze kulturnih organizacij Slovenije pomagam tudi na tem področju...

Že od leta 1986, ko sem bil prvič izvoljen v takratno slovensko skupščino, se ukvarjam tudi z razvojem celostne cestne infrastrukture. Žal nam v parlamentu še ni uspelo utemeljiti pomena osnovne slovenske prometne osi iz Kopra skozi Maribor v Avstrijo in na Madžarsko in prepričati poslance, da je le cesta od Divače do Kopra izključno v slovenskem interesu. Zato jo moramo zgraditi sami. Vse druge ceste so bolj v interesu Evropske Unije. Žal tega, drugega vidika, odgovorni še niso dojeli v celoti!

In da končam o tem, ne bi smeli prezreti pomena tako imenovanega soškega

koridorja. Tega moramo končno urediti, saj nam zaradi slabe cestne povezave in tamkajšnjih slabših življenjskih razmer, kot so drugod, odmirajo pomembni predeli Primorske - v breginjskem kotu in gornjem Bovškem. Brez ustrezne cestne povezave tudi za tamkajšnji turizem in vse ostalo, kar bi sicer lahko prinašalo denar, ni pravih možnosti".

Kako se znajdete v parlamentarni razpravi in zlasti pri utemeljevanju svojih pogledov, trditev in stališč?

Kako obvladujete tiste, ki se ne strinjajo z vašimi zamislimi, predlogi in utemeljitvami zanje?

"V parlamentu se nikoli ne odloča na samih zasedanjih. Vse, kar je, se dogaja v razpravah na zasedanjih in kar se vidi na TV zaslonih, sliši po radiu ali bere v časnikih, je samo nekakšen finale vsega, kar se je dogovorilo in sklenilo že prej. Bistveno je, da leta in leta vztrajno poskušas z neko idejo ali z nekim konceptom prodreti na številnih mestih in ljudi predvsem prisiliti, da o tvoji zamisli razmišljajo. In če ti to uspe, se zadeva počasi lahko prične urejevati, ker so jo tisti, ki bodo

Danijel Božič, soproga Nadja s prijatelji in otroki v dolini Glinsčice

odločali, doumeli kot problem. Seveda pa je pri tem najtežje dojeti, kakšni so njihovi stvarni interesi. V manjšini so namreč tisti, ki se z zadevami v parlamentu ukvarjajo svetovljansko. Večina jih gleda na vsak problem iz povsem svojega osebnega zornega kota. Zato se je treba prilagoditi takim interesom, njihovi ožji zornim kotom ter vse te ljudi, ki odločajo, dojeti v njihovem bistvu...

V razpravah v komisijah in v parlamentu nimam resnejših težav, ker sem dolga leta opravljal nekakšno pripravništvo v občinski, obalnokraški in republiški mladinski organizaciji, veliko sem delal kot mladinski funkcionar tudi v Beogradu, pa sem se na nek način naučil tudi teh veščin. Spoznal sem, kako zelo zelo počasi prodirajo in se uveljavljajo pametne odločitve... Naj spomnim samo na pokojnega Staneta Kavčiča, nekdanjega predsednika slovenskega izvršnega sveta v začetku sedemdesetih let! Njegove ideje doživljajo svojo potrditev šele danes, četrto stoletja pozneje. Moral je pridobiti plejado somišljenikov, moral se je spremeniti politični sistem in razpasti je morala Socialistična federativna republika Jugoslavija, predno se je začela uresničevati neka zamisel sicer rela-

tivno preprostega, a intelektualno zelo močnega človeka".

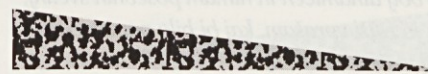
Čez dve leti bodo nove parlamentarne volitve... Kakšne so vaše nadaljnje poklicne in družbene ambicije? Še naprej politika ali pa predvsem že zastavljeno delo za nadaljnje razvijanje in utrjevanje tretjega slovenskega visokošolskega središča?

"Najprej bom moral dokončati prekinjen podiplomski študij, sicer bom nekako duhovno okostenel. Vse preveč se že ukvarjam s čisto pragmatičnimi, službenimi zadevami, zaradi česar izgubljam na širini in dinamičnosti razmišljanja. Zato bom moral začeti spet resno študirati!

Sam osebno v mandatu 1990-1994 nisem bil pripravljen kandidirati v takratno skupščino. Menil sem, da je bil prvi mandat od leta 1984 do leta 1990 dovolj. Tudi zaradi družine, saj sem bil premalo s soprogo in z otroki. Toda ti obračaš, drugi obrnejo! Za mandat od leta 1990 sem prišel na kandidatno listo pravzaprav zaradi manjše napake v proceduri. Pristal sem, da bom za tako imeno-

vanega zajčka. Uvrščen pa sem bil brez moje vednosti na drugo kandidatno listo, s katere nisem mogel izpasti, ker sem imel skromne protikandidate. V letu 1992 pa sem se odločil kandidirati, ker se je pojavil kot kandidat politik in moj znanec, ki ga prav posebej ne cenim. Ob neki priložnosti me je poskušal na vsak način prepričati, kako mi perspektivo lahko zagotovijo samo taki ljudje, kakršen je on. Pa sem se zarekel pred javnostjo v parlamentu, da bom kandidiral kot protikandidat, kjerkoli bo kandidiral on... Je bila pač spet ena izmed mojih malih vihravosti!

Ko bo projekt za Visoko pomorsko in prometno šolo v Portorožu uresničen, se mi zdi, da bom s šole odšel, čeprav se bom najbrž s šolsko tematiko še ukvarjal. Sedaj pa moram biti tam, na šoli, v središču samega dogajanja... Sem pač nagnjen k temu, da me vedno privlačijo nekakšni izzivi in dela, ki so tako rekoč brezupna. Kot, da hočem iz kamena grize, ki ne pomeni nič, vselej zgraditi nekaj koristnega".

Ste rojeni Kraševci... Kaj je to? Od kod izvira vaš rod in koliko časa že biva v Gorjanskem?

"Biti Kraševci, pomeni biti socializiran, inkulturiran v kraško pokrajino in z njo pogojeno miselnostjo. Seveda je tega vedno manj, kajti nekdanjega težkega načina življenja in preživljanja ni več. Ostaja pa del tega v zavesti, ki se je ustvarjala stoletja in ki je nekako vtkana v gene vsakega na Krasu rojenega človeka. Zato pomeni, biti Kraševci, biti zelo trmast, vztrajen, do neke mere tudi zaprt in nezaupljiv, pa tudi, ne se bati tujcev, ker na Krasu prišleki niso vzdržali zaradi nenavajenosti na težke življenjske razmere... No, danes je marsikaj drugače, ker nismo več odvisni od narave in od tega, kaj ta bora kraška zemlja in gmajna daje. Je pa, seveda, nekaj zaprtosti, vztrajnosti in trme ostalo - skupaj z nekakšno klenostjo, kajti vse to nekako vzajemno določa, da je Kraševci vzdržljiv. S spreminjanjem načina življenja izginja in bo še izginjal Kraševčev pristen stik z naravo, saj je vse manj pomemben v času, v katerem živimo industrijsko, od konzerv, tetrapakov in podobnega, ne pa več od tega, da požanjemo zadnji snop žita ali pokosimo zadnjo bilko trave... In tu izginja izvorna bit Kraševca!"

No, moj rod je v Gorjanskem že dolgo, saj je tod Božičev veliko. Po materini veji (Petelin, Grgič) so predniki iz sosednjih vasi, kot sta na primer vasi Brje tostran in Padriče onstran meje, vendar so vsi s Spodnjega Krasa. In s tega, Spodnjega Krasa, segajo moje korenine kakšnih tristo ali celo štiristo let v preteklost. Ne bi pa mogel natančneje skicirati družinskega debla, ker se s tem nisem ukvarjal!"

Ste poročeni in imate hčer ter dva sinova... Kaj bi povedali o svoji družini? Kako se s soprogo skladata v poklicni usmerjenosti - soproga knjižničarstvo, vi šolstvo in politika?

"S soprogo Nadjo sva si razmeroma različna. Prihaja z Vipavskega. Po rodu je na pol Kraševka in na pol Dolenjka. Predana je knjižničarstvu in vzgojnemu delu. Vse to zelo ceni in to ji je tudi svetinja. V primerjavi z njo sem bolj dinamičen in nimam posebnih svetinj, zato jo rajši vprašam, kaj bi bilo pametno postoriti in če to zmoremo..."

"Biti Kraševci, pomeni, biti socializiran, inkulturiran v kraško pokrajino in z njo pogojeno miselnostjo. Seveda je tega vedno manj, kajti nekdanjega težkega načina življenja in preživljanja ni več. Ostaja pa del tega v zavesti, ki se je ustvarjala stoletja in ki je nekako vtkana v gene vsakega na Krasu rojenega človeka. Zato pomeni, biti Kraševci, biti zelo trmast, vztrajen, do neke mere tudi zaprt in nezaupljiv... S spreminjanjem načina življenja izginja in bo še izginjal Kraševčev pristen stik z naravo, saj je vse manj pomemben v času, v katerem živimo industrijsko, od konzerv, tetrapakov in podobnega, ne pa več od tega, da požanjemo zadnji snop žita ali pokosimo zadnjo bilko trave... In tu izginja izvorna bit Kraševca!"

Otroci so izjemno samostojni - od hčere Brine, ki je stara dve leti in pol, do dvanajst let in pol starega sina Tilna ter štirinajst let in pol starega sina Klemna. Vsi so zelo trpežni, sposobni delati ves dan - od nakladanja gnoja, kopanja v vrtu ali na njivi do drugih del na domačiji. Vsi so primerno trmasti in imajo v sebi veliko klasičnih kraških prvin, čeprav živijo v Kopru... So zelo pogosto na Krasu, tako pri enih in drugih starih starših. Zelo radi živijo v tem okolju in se v njem znajdejo. Njihove so gmajne okrog Gorjanskega. Zato je prijetno živeti s takimi otroki, ki ne cvilijo za vsako malenkost, ki se po svoje znajdejo v vsaki situaciji in ki si tudi med-

sebojno pomagajo. Brata pokroviteljsko skrbita za sestrico. Mislim, da so prav prijetna skupinica. Vsi trije imajo radi glasbo. Klemen igra klavir, Tilen rog - tudi pri orkestru. Brina že šari po klavirju, kitari, trobi. Pogosto pojemo.

Predno so se otroci rodili, sem že razmišljal o njihovih imenih. Vedel sem, da bodo to slovenska oziroma staroslovenska imena. Romanska in germanska mi zvenijo tuje. In ker imam doma koledarje goriške Mohorjeve družbe iz dvajsetih let tega stoletja s staroslovenskimi imeni, ki so povezana z naravo, sem ženi predlagal: če bo fant, bo Brinj, če bo deklca, bo Brina!"

"Rekel bi, da je Kras trda pokrajina, kjer moraš iskati zemljo med kamenjem in kjer so ljudje, da so si pridelali košček kruha, morali ravnati z njo in do vsega, kar jim ta Kras daje, zelo spoštljivo. Da so spoštljivi tudi do vsakega tujca, ker prinaša novice, nova spoznanja, nove izkušnje... In da je to pokrajina, katere ljudje cenijo vsakogar, ki se izšla in si nabere bogatih izkušenj, potem pa se vrne na Kras ter mu pomaga po svojih zmožnostih. Cenijo garače!"

Danijel Božič s hčerkico Brino in sinovoma Klemenom in Tilmom

Poznamo vas kot vedrega človeka, tudi hudomušneža in pronicljivega v pogovoru. Radi ste v družbi s prijatelji in povsod ste dobrodošli... Kaj bi povedali o sebi, Danijelu Božiču, v vsakdanjih odnosih s prijatelji, znanci?

"Najhujše je, kadar se med srečanjem s prijatelji in znanci kdo spozabi in začne pogovor o političnih zadevah. Če so že ti tako trpežni in pronicljivi, da me takega pogovora obvarujejo, se pa kaj hitro sam spozabim in sam začnem tak pogovor... Rad pa se pogovarjam o visokem šolstvu in njegovem razvoju. Najraje sem s tistimi, s katerimi sem doraščal in ki imamo nekakšno skupno dušo. Toda tudi v tem je nekaj žalostnega. Kadarkoli pridemo skupaj, spoznavam, kako resnična in pomenljiva je Dallova pesem, ki poje: "... Moji prijatelji so že vsi odšli; ostali pa bodo odšli za mano... Škoda, ker smo bili skupaj, kajti vse mine in vse gre..." To namreč pomeni, da počasi, a zanesljivo ostajaš na tem svetu vse bolj sam, sam s svojo bitjo in s tistim, s čimer si rasel in kar se je s teboj vred dogajalo... Se pač razseljujemo, porazgubljam! In, kadar se srečamo in kadar zažari iskrica skupaj doživetega, je to v bistvu le čudovit trenutek in nič več. Za pravo prijateljstvo moraš biti veliko skupaj, sicer si odtujen neglede na to, da smo nekoč dihali isti zrak.

Je pa vseeno čudovito, če s prijatelji zapojemo, če poklepeta, predvsem pa je

lepo, ker obvladamo vsi svoj materin jezik, pomeni svoje narečje, in se drugače razumemo, kot se razumemo takrat, ko moramo govoriti v nekakšni knjižni slovenščini. Tisti naši domači, narečni izrazi pomenijo namreč natančno tisto, kar mislimo, saj so prilagojeni tistemu okolju in življenju. In škoda je, ker veliko takega izražanja izginja, saj številne izvorne, domače kraške besede niso več potrebne, kajti predmeti, dejavnosti, navade in šege, ki jih poimenujejo, neizbežno izginevajo. Preostalo uničijo šola in mediji.

Res, v Danijelu Božiču je tudi nekaj hudomušneža! Toda kar pogosto se zgodi, da zapadem v razpoloženje, ki je na robu cinizma, čeprav ne vem, zakaj! Po mojem je tudi to sestavni del Kraševčeve narave, kajti tudi življenje na Krasu je bilo nekdanj zelo grobo... Seveda pa je podoba o samem Krasu in njegovih ljudeh ter odnosih med njimi bistveno bolj blaga od same kraške narave. Morda je na Krasu groba beseda; Kraševčeva duša prav gotovo ni taka!"

Če bi vas nekdo, ki Krasa ne pozna, vprašal, kaj je kras, kaj bi mu odgovorili?

"Rekel bi, da je Kras trda pokrajina, kjer moraš iskati zemljo med kamenjem in kjer so ljudje, da so si pridelali košček kruha, morali ravnati z njo in do vsega, kar jim ta Kras daje, zelo spoštljivo. Da so spoštljivi tudi

do vsakega tujca, ker prinaša novice, nova spoznanja, nove izkušnje... In da je to pokrajina, katere ljudje cenijo vsakogar, ki se izšola in si nabere bogatih izkušenj, potem pa se vrne na Kras ter mu pomaga po svojih zmožnostih. Cenijo garače... Pa še tole bi mu rekel: Kras je popolno nasprotje ravnine!"

Ali je kaj takega Krasa in kraškega, kakršnega dojemate sami, tudi v reviji Kras? Kaj bi rekli, da je njen prispevek k pravilnemu razumevanju Krasa kot enega izmed območij oziroma tipičnih krajin v Sloveniji?

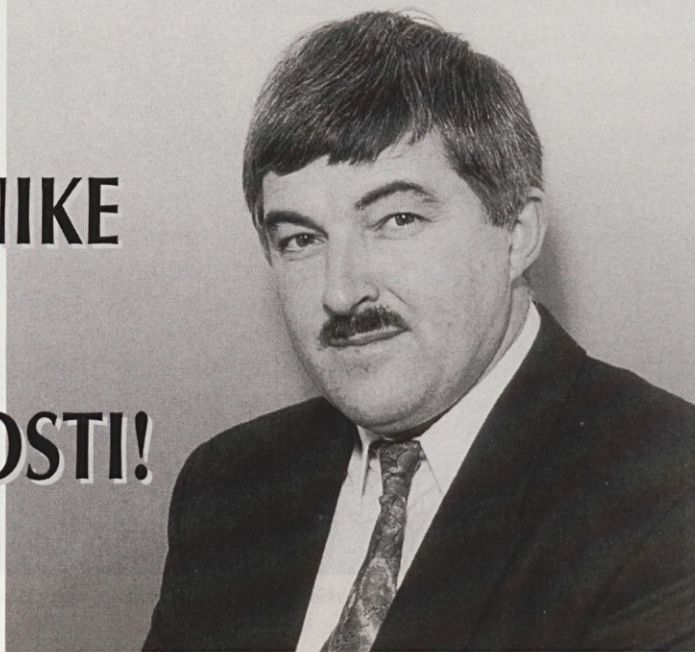
"Revijo moram pohvaliti, ker si je zastavila zelo dober in smel koncept! Morda si je zadala celo preveč smelega, saj je na visoki strokovni ravni, a vseeno ljudem razumljivo obravnava vprašanja gospodarskega in družbenega razvoja Krasa in kraških območij, vprašanja varovanja narave in naravne ter kulturne dediščine, arhitekture in bivanjske kulture, etnologije itn. Njena kakovost je tudi, ker podajanje ni populistično in ker nevsiljivo izobrazuje, širi in pogloblja bralčevo vedenje o stvareh, za katere sicer misli, da jih dobro pozna.

Mislím, da revija Kras do sedaj še ni doživela svoje prave predstavitve. Številne njene možne bralce, ki še nimajo izoblikovanih bralskih navad in ki so pri svojem vsakdanjem obveščanju navezani bolj na gledanje televizije ali poslušanje radia, bo treba na vse možne načine nanjo opozarjati in jih navajati, da bodo segali po njej. Kajti, kdor jo spozna, odkrije v njej toliko zanimivega, novega in uporabnega, da še seže po njej. In če bo revija uspela prodreti med vse te ljudi, bo dobila svojo pravo dušo. Tudi Kraševci radi vidimo odslíkanje svojega življenja in svojega prostora; tudi skozi oči drugih in strokovne poglede! In potem se bodo tudi mnogo bolj množično odzivali ter spodbujali še več subtilnih, pretanjenih tem ali čisto drobnih, vendar za Kras zelo pomembnih vinjet..."

Župan občine Miren-Kostanjevica
Zlatko-Martin Marušič

OPRL SE BOM TUDI NA PREDSEDNIKE PREJŠNJIH KRAJEVNIH SKUPNOSTI!

KRAŠKI ŽUPANI

Zlatko-Martin Marušič, rojen 23.2.1950 v Postojni, doma v Opatjem selu 75 (telefon: 065/58-806); strojni tehnik, zaposlen kot obratovodja v podjetju Vozila v Šempetru pri Novi Gorici. Poročen z Majdo Marušič, ki vodi domačo trgovino v Opatjem selu; dvajsetletni sin Gregor je zaposlen, osemnajstletni sin Matevž hodi v Srednjo računalniško šolo v Novi Gorici. Zlatko M. Marušič je član športnega društva Kras Opatje selo in tamkajšnjega prosvetnega društva ter dolgoletni član moškega pevskega zbora Opatje selo, ki deluje že več kot devetdeset let. Zavzeto družbeno delo v krajevni skupnosti in sedaj županovanje pa mu ne dovoljujeta več petja v zboru.

"Kandidiral sem za župana in za člana občinskega sveta in to kot neodvisni kandidat ter v lastni režiji... Če upoštevam, da nas je Kraševcev v občini ena tretjina, si ob odločitvi za kandidaturu kakšnega zelo ugodnega volilnega izida nisem obetal. V kraških krajevnih skupnostih Kostanjevica, Temnica, Vojščica, Sela na Krasu in Opatje selo nas živi skoraj 1600 ljudi, v krajevni skupnosti Miren jih živi kakšnih 2000 in v krajevni skupnosti Bilje okrog 1200. Vedel sem, da me bo podprla večina volilcev s Krasa... In ker so se Kraševci volitev v obeh krogih udeležili zelo številčno, medtem ko je bila volilna udeležba krajanov iz ostalih dveh krajevnih skupnosti precej

manjša, sem dobil v prvem volilnem preverjanju 45 % glasov in v drugem celo 66 % glasov.

Župansko funkcijo bom zaenkrat opravljal neprofesionalno, torej v svojem prostem času. Vem tudi, da se bom moral temu predajati prav ves prosti čas... Na srečo zelo dobro sodelujemo z občino Nova Gorica in dogovorili smo že vse potrebno o urejanju komunalnih zadev z goriškim komunalnim podjetjem in Goriškim vodovodom ter s Kraškim vodovodom... Za občinske potrebe bomo uporabljali občinsko zgradbo v Mirnu, kjer sta sedaj pošta in krajevni urad, vendar jo moramo prej preurediti. Zato svetujem občanom, ki bi kar koli morali

nujno govoriti svojim županom, naj me kar pokličejo po telefonu v popoldanskem času na dom, v Opatje selo, za vse siceršnje opravke na občini pa naj prihajajo ob uradnih urah!

Pri svojem delu kot župan se bom oprl zlasti na predsednike dosedanjih krajevnih skupnosti na območju občine. Mislim pa, da bomo neko obliko dela vaških skupnosti morali še naprej gojiti, kajti njihovi predsedniki in sveti prav gotovo najbolje poznajo problematiko svojih krajev in krajanov. Na osnovi njihovih pobud in predlogov ter ocen naj bi v občinskem svetu sprejemali odločitve ter skrbeli, da se bodo uresničevale v okviru razpoložljivih finančnih možnosti.

Občinski svet je ustvarjal in njegovi člani se strinjajo, naj bi bila politika v njegovem delu v ozadju, poudarek pa naj bi bil na delu in ustvarjalnem sodelovanju.

Mislim, da imamo komunalne zadeve že dokaj dobro urejene. Tudi odlaganje smeti, saj nam manjka le še nekaj dodatnih

smetiščnih zabojnikov, medtem ko je na Krasu tako imenovanih divjih odlagališč smeti malo in jih bomo morali čim prej odpraviti.. In mislim, da se zaradi tega kraška podtalnica, ki odteka v brestoviški vodovodni vir, ne onesnažuje. So pa taka škodljiva odlagališča tudi v Mirenskem hribu, zato jih bomo morali čim prej odstraniti in očistiti.

Tudi vse nove hiše na Krasu imajo triprekate greznice, kar dokazuje, da so ljudje, zlasti mlajše generacije, že kar dobro ozaveščene, kako lahko odpadne vode iz gospodinjstev in raznih obrtnih dejavnosti ter fekalije onesnažijo kraško podtalnico... Sploh je videti zadnja leta med ljudmi vse večjo skrb za urejenost svojih domačij, dvorišč, hlevov, torej skrb za lepo in čisto okolje.

Med našimi najbolj pomembnimi nalogami sedaj so obnove stavbe za potrebe občine Miren-Kostanjevica v Mirnu št. 137, prenovitev 820 metrov ceste od mirenskega mostu čez Vipavo proti mejnemu prehodu, začetek urejanja lokalne

ceste skozi vas Bilje in asfaltiranje poti Sela na Krasu-Vojščica. Hkrati moramo storiti vse, kar se da za izboljšanje komunalne uredjenosti vasi, za njihovo čistočo in za ekološko osveščenost prebivalstva. Zato bomo najtesneje sodelovali z vzgojno-varstvenimi ustanovami in s šolami. Vso možno pomoč pa moramo nuditi

tudi zdravstvu, kulturi, športu in drugim interesnim dejavnostim naših ljudi. Seveda bo naša skrb namenjena tudi spodbujanju nadaljnega razvoja kmetijstva, turizma in obrti.

S statutom občine bomo določili tudi, kako učinkovito obveščati občane o delu občinskih organov in zdi se

mi, da bo za to najprimernejša oblika tiskan informativni list, ki naj bi ga po izidu na domove raznašali šolarji.

Ker je naša občina tudi na Krasu in ker so tudi na njenem območju številni ljudje, ki bi z zanimanjem prebrali revijo Kras, mislim, da jo je treba najprej na primeren način predstaviti. Morda

bi bilo še najboljše, da se njeni izdajatelji povežejo s podružnično šolo v Kostanjevici ter dogovorijo z njenim vodstvom, da bi jo šolarji raznašali po kraških domovih. Revija je namreč zanimiva, poučna in tudi koristna, res pa jo ljudje na griškem Krasu še ne poznajo. Ko jo bodo, bodo radi segali po njej!"

Komenski župan Jože Adamič

PRESEDNIKI VAŠKIH SKUPNOSTI BODO MOJA DODATNA UŠESA, OČI

Jože Adamič, rojen 14.10.1947 v Tomačevici, doma iz Tomačevice 45/a (telefon: 067/78-550); strojni tehnik, zaposlen v podjetju Črni bor v Sežani. Poročen z Anico Adamič; dvajsetletni sin Marko je zaposlen v Preskrbi, trinajstletni sin Matjaž hodi v 7. razred osnovne šole. V prostem času se ukvarja s kmetijstvom; zanima se za avtomobilizem; rad posedi pred televizorjem in gleda informativne oddaje ter športne dogodke, ker ga sproščajo vsakdanjih napetosti.

"V domačem kraju sem opravljal številne funkcije. Pred volitvami v organe novih občin sem, vsaj mislim tako, uspešno končal mandat predsednika krajevne skupnosti Komen..."

Vsaka vas ima že asfalt in telefon, kar je v veliki meri pripomoglo, da ostajajo domačije naseljene in da so si mladi

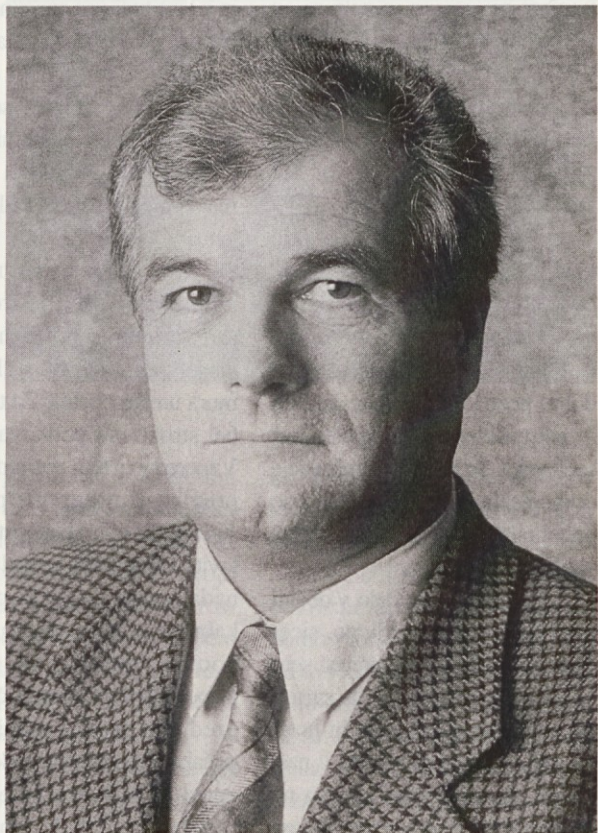
poiskali delo oziroma zaposlitev doma... Seveda pa je vse to tudi posledica dolgoletne občinske politike, ki je razvijala več gospodarskih policentrov, med njimi tudi Komen. Tako je bil vselej odziv na referendum za samoprisevek v krajevni skupnosti zadovoljiv, kajti velik del občinskega samoprisevka se je

vračal v vasi, naselja in zaselke za infrastrukturne namene, pa tudi ljudje so se radi odzivali na prostovoljne delovne akcije.

Pri vsem tem je treba upoštevati še posebno okoliščino, ki je veliko pripomogla k izboljšanju življenjskih razmer na Krasu. To je odprtost meje z Italijo, kar je vse od leta 1955 omogočalo živahen maloobmejni promet in menjavanje dobrin. Svoje je prispevalo tudi precej ravno prav velikih organizacij

združenega dela v policentrih, ki so dale kruh vsakomur, če je le hotel prijeti za delo.

Kandidaturo za župana mi je najprej ponudila Liberalno demokratska stranka iz Sežane, a je nisem sprejel. Potem me je nagovarjala, naj kandidiram kot neodvisni kandidat, skupina občanov iz Komna. A tudi nisem pristal. Ker pa se je pozneje marsikaj spremenilo in sem ocenil, da

je treba pri nas kaj spremeniti, sem dva dni pred iztekom pravnega roka pristal na kandidaturu... In tako nas je za župansko funkcijo kandidiralo v mali komenski občini kar šest. In vsako zase smo bili prepričani v zmago, saj sicer ne bi pristali. Kandidirati na občinskih volitvah namreč ni igra; to je zelo resen osebni nastop v javnosti, ki si ji najbližje. Zanj se odločiš zavestno in se nanj tudi pripraviš. Prevzeti takšno obveznost pa pomeni računati tudi na določene posledice...

V prvem krogu sem med šestimi kandidati prejel 33 % oddanih glasov, v drugem pa kar 54 %... Kaj je odločilo, vedo tisti, ki so glasovali zame. Kdor me dobro pozna, ve, da sem delaven in iskren človek, da spoštujem sočloveka. So pa morda še kakšne druge osebne lastnosti, ki so pretehtale, da se je takšen delež volilcev odločil zame!

Župansko delo v občini bom opravljal nepoklicno, sicer ne bi kandidiral. Vse preveč sem že vložil v stvari, ki jih zaradi županovanja nikakor ne bi hotel opustiti. Je pa tudi res, da v naši občini za poklicnega župana ne bo denarja. Kolikor ga bo, ga bomo morali razporediti zelo gospodarno in s premislekom.

Ker je v Komnu nekdanje bila občina, prostore zanj imamo. Sedaj jih prenavljamo. Takoj, ko bo mogoče, bomo vanje preselili sedanjo občinsko matično službo, ki nam bo nekaj mesecev pomagala pri administrativnem delu. Do odprtja občinskih uradovnih prostorov pa dežuram vsako soboto od 8. do 12. ure v pisarni sedanjega matičnega urada ali nekdanje krajevne skupnosti Komen... Nekaj prenovljenih prostorov, ki jih občina ne bo potrebovala, bomo

dali v najem najboljšim ponudnikom.

Vse člane občinskega sveta osebno poznam. Med njimi so tudi nekdanji predsedniki krajevskih skupnosti, ki so bili dolga leta ustvarjalni aktivisti in ki zelo dobro poznajo problematiko svojih nekdanjih krajevskih skupnosti in s tem tudi vse značilnosti nove občine... Prvo sejo sveta smo po izvolitvi najnujnejših organov soglasno prekinili, da se je med božičnimi in novoletnimi prazniki predvolilna in volilna evforija malo polegla, ter jo nadaljevali 12. januarja.

Občanom moramo najprej zagotoviti strokovno, ažurno in njim dostopno opravljanje vseh tistih zadev, ki jim jih mora urejati občina. Za to bo skrbel strokovno podkovan tajnik. Vzporedno s tem moramo skrbno pregledati programe prejšnjih štirih krajevskih skupnosti in ugotoviti, kaj je treba izmed začetega nadaljevati, da ne bi prišlo do kakršne koli škode. In določiti bomo morali na osnovi razpoložljivega denarja, čemu dati prednost in kaj naj še malo počaka. Pri tem se bom kot župan opiral za nasvete na predsednike vaških skupnosti, ki jim je problematika posameznih vasi, naselij in zaselkov najbolj poznana. Bodo nekakšna moja podaljšana ušesa in oči ter moje podaljšane roke.

Posebno obveznost imamo občani komenske občine do brestoviškega vodnega vira, katerega črpanje omogoča oskrbovanje Krasa in Obale s pitno vodo. Zaradi neodgovornega odlaganja odpadkov in številnih odtokov odpadnih voda, fekalne vode in gnojnice v kraška tla je hudo ogrožen. Skupaj z občani občine Miren-Kostanjevica moramo storiti vse, da se jo prene-

ha onesnaževati. Sicer se nam utegne zgoditi, da bomo kar naenkrat brez dobre pitne vode in odvisni le od kapnice, kakor so bili odvisni od nje naši starši oziroma stari starši.

Pred nadaljnjim propadanjem bo treba zavarovati Štanjel, enega izmed naših najlepših kulturnih spomenikov. Za to moramo pridobiti ustrezne sponzorje in investitorje, ki mu lahko z zanimivo storitveno ponudbo vrnejo življenjski utrip in ga revitalizirajo. Bomo pa morali sami najprej urediti njegovo infrastrukturo - vodovod, kanalizacijo, asfalt, elektriko, telefon in podobno.

Veliko lahko naredimo tudi, če pospešimo odločitev italijanskih oblasti o prekvalifikaciji maloobmejnih prehodov Gorjansko ali Klariči v mednarodni mejni prehod. Evropska Zveza nudi v okviru sodelovanja obmejnih občin Italije in Slovenije polovico potrebnega denarja za posodobitev mejnega prehoda in za posodobitev ceste Brestovica-Komen. Zato se že dogovarjam z županoma Nabrežine in Trziča, kako pripraviti vse potrebne listine in kakšne korake narediti, da se zamisel čim prej uresniči... Res pa je, da bo o tem odločila italijanska stran, ne naša. Odloča namreč Evropska Zveza!

In potem je v naši občini še veliko društev, klubov in interesnih dejavnosti z zavzetimi in predanimi člani ter aktivisti, katerim bo tudi treba omogočiti delovanje in jim zato gmotno pomagati.

Za obveščanje občanov o delu občinskih organov bo čas hitro pokazal, kaj od ustaljenega ohraniti in kaj novega uveljaviti. Zanesem se na izkušnje članov občinskega sveta in na predsednike vaških skupnosti. Vsekakor

moramo zagotoviti, da bo vsakdo, ki ga delovanje občine zanima, imel možnost, da se o njem dobro informira. Prav tako pa bo moral vsak občan poskrbeti, da bo poznal občinske odloke.

Zelo sem zadovoljen, ker je pričela izhajati revija Kras, ki je večje urejena in privlačno oblikovana in nam nudi povsem izvorno vsebino. Hvala vam, da ste jo dali Krasu in da ste projekt tako široko zastavili! Želim, da bi revija, ki nam je pisana na kožo, zares prihajala v vsak kraški dom. In, ker jo potrebujemo, jo bomo tudi denarno podprli!"

Župana občine Hrpelje-Kozina v tej izdaji revije ne predstavljamo, ker ga ta občina še nima. Z izvoljenim županom dr. Jožetom Žižkom smo se pogovarjali med prvimi, toda dva dni po pogovoru je naš sobesednik kot župan odstopil. Do izida ponovljenih volitev opravlja tako župansko funkcijo podžupan g. Franc Uršič.

Prvi krog volitev bo 9. aprila. In ko bo občina Hrpelje-Kozina dobila svojega župana, ga bomo predstavili!

Uredništvo

Divaški župan dr. Rajko Vojtkovszky

IZRABITI POTEZO PODJETNIKOV KOT IMPULZ DIVAČI IN VSEJ OBČINI

Rajko Vojtkovszky, rojen 28.2.1947 v Vidmu pri Krškem, doma iz Divače, Ulica Istrskega odreda 19 (telefon: 067/60-003); doktor veterinarske medicine, zaposlen kot direktor v Veterinarskem zavodu Primorske Sežana. Poročen z Jožico Vojtkovszky; šestnajstletni sin Uroš hodi v 2. letnik komercialne šole v Sežani, trinajstletni Anže hodi v sedmi razred osnovne šole v Divači. Dr. Vojtkovszky je predsednik Združenja rejcev lipicancev Slovenije, ki je včlanjeno v Svetovno združenje rejcev lipicancev v Bruxellesu. Za rekreacijo ima malo časa in le poredko sede na kolo ali igra namizni tenis, kajti pomaga soprogi pri konjereji v družinskem podjetju Dio-med.

"Če sem povsem odkrit, sem se za župansko kandidaturu odločil sam. In zakaj? Je kar nekaj razlogov; tudi osebnih! Da je pač treba v divaški občini narediti nekakšen razvojni premik v njeni nadgranjji, čeprav je bilo v preteklosti veliko narejenega za njeno infrastrukturo. Mislim na nadaljnji razvoj njenega malega gospodarstva in obrti ter še zlasti turizma. Pa sem si rekel, da lahko v okviru Zveze za Primorsko kot kandidat neideološke stranke kaj naredim skupaj z drugimi zavzetimi občani za kraj z okolico, saj se je med drugim treba zoperstaviti tudi vse močnejšemu centralizmu in se zavzemati za razvoj regije, Krasa in s tem tudi našega, divaškega območja.

Če na uspeh na volitvah ne bi bil računal, sploh ne bi kandidiral. In v prvem krogu, ko smo smo se za župana potegovali trije kandidati, sem dobil 40 % glasov volilcev, v drugem pa sem jih dobil skoraj 70 %. Med drugim najbrž tudi zato, ker sem kot živinozdravnik med ljudmi dobro poznan in ker sem na vsem Krasu nekako kar doma. Ni namreč zaselka, ki ga ne bi poznal.

Župansko funkcijo bom opravljal nepoklicno, torej poleg svojega rednega živinozdravniškega dela... Žal imamo v Divači veliko težav, ker nimamo primernih občinskih prostorov, čeprav imamo zadružni dom, ki je last občine in ki naj bi služil tudi občinskim namenom. Dosedanja

vodilna garnitura in krajevna skupnost nam nista zapustili prav nobene dediščine; niti toliko ne, da bi mogli sestri vsaj za svojo mizo. Zato si bomo morali prostore za občinsko upravo in delo občine šele izboriti. Pri tem računamo tudi na del zapuščine prejšnje občine Sežana.

Prvo sejo občinskega sveta smo imeli kar v osnovni šoli. Svet je bil zelo ustvarjalen in nestranski, zato smo se zlahka dogovorili za vse najpomembnejše funkcionarje v občini in konstituirali občinski svet, kot se reče. Že pred iztekom leta 1994 smo morali sprejeti nekaj odločitev. Do konca januarja novega leta smo morali že urediti vse potrebno za razpis za dograditev vrtca v Senožečah. Če tega ne bi naredili, bi izpadli iz programa najmanj do leta 2000... Sicer pa bo v prvem letu dela občinske uprave med glavnimi nalogami prenova divaške osnovne šole in ureditev njene kuhinje. To je že v programih ministrstva za šolstvo

in šport kot prednostna naloga v letu 1995. Tako že bijemo boj za denarje!

Za normalno delovanje občinske uprave in županstva bomo morali še marsikaj storiti. Predvsem bomo morali pridobiti kakovostne kadre, zlasti tajnika, saj smo majhna občina z malo denarja. Tistega, ki ga bo dajala država, bo komaj za delovanje občine. V Divači in v ostalih krajih nimamo močnega gospodarstva in kakšnih zelo donosnih dejavnosti, iz katerih bi dobivali dodatna sredstva. Imeli bomo z zakonom določenih 30 odstotkov dohodnine in nekaj pridobili še od gradnje avtoceste zaradi spremembe namembnosti zemljišča. Bo pa, žal, prav ta avtocesta tudi Divači in drugim krajem, podobno kot Senožečam, odjedla velik del tovornih prevoznikov in turistov, ki se sedaj še ustavljajo pri nas na poti k morju oziroma z morja.

Zato bomo morali storiti vse, kar pozna danes sodobna

turistična propaganda, da čez naše območje potujoče tuje in domače turiste privabimo ne le v Škocjanske jame, v Lipico in v Divaško jamo, ampak da s pospeševanjem podjetništva, male obrti in tradicionalnega kmetijstva razvijemo izvirno ponudbo tipičnih kraških dobrin - od kulinarčnih posebnosti, kot so pršut, teran in doma pečen kruh, do biološke hrane, neškropljenega sadja, pristne slivovke itn. To pa pomeni, domisliti in utemeljevati ustrezne programe, pridobivati zanje navdušence, pomagati začetnikom z znanjem in posojili ter skrbeti za tako imenovano promocijo naravi prijazne turistične ponudbe.

Pri vsem tem upam, da nam bo veliko pomagal tudi novi Tim Turov poslovni center Simplon Orient Express v Divači, za katerega sem dejal na otvoritvi konec decembra, da se je v Divači spet ustavil nekdanji Orient Express, na katerega zdaj vstopamo, da nas popelje - če že ne takoj v Evropo - vsaj v lepšo prihodnost... Smelo potezo Timovih podjetnikov moramo izrabiti kot pomemben impulz Divači in vsej občini, saj novi center s svojo večnamembnostjo in s svojimi programi ponuja marsikaj za popularizacijo tega dela krasa v slovenskem in evropskem prostoru.

Seveda pa bomo morali zagotavljati tudi normalen razvoj vseh družbenih dejavnosti v občini, tudi kulture in tistih ustanov, ki so že v preteklosti pokazale visoko raven. Mislim na godbo na pihala, na pevski zbor, na razna društva in klube, pa na jamarje, v katerih deluje veliko število občanov in s katerimi se soustvarja tipičen kraški utrip na našem delu Krasa.

Za hitro informiranje občanov sem že na svetu opozoril,

da jim bomo morali zagotoviti ustrezne načine, ker morajo poznati vse, o čemer svet razpravlja, pa tudi, kaj jim občina nalaga... Za revijo Kras pa naj tokrat povem le to, da že postaja medij ali sredstvo združevanja ljudi na Krasu in

vsega krasa za njegovo ustrezno predstavljanje v slovenskem prostoru in na tujem. Iz revije je na vsaki strani čutiti spodbujanje bralcev, da z vlaganjem v kras vlagajo tudi vase in v svojo prihodnost. In, verjemite mi, želim,

da bi kar najbolj pomagala pri gospodarskem, družbenem in kulturnem razvijanju ljudi, ki bivamo na Krasu in ki jim je kras posebna vrednota!"

Sežanski župan dr. Benjamin Jogan

ČE BODO V OSPREDJU INTERESI KRAŠEVCEV, BOMO LAHKO DOVOLJ UČINKOVITI!

Benjamin Jogan, rojen 21.2.1926 v tedanjem Rihenbergu, sedaj Braniku, doma iz Sežane, Tomšičeva 1 (telefon: 067/73-905); doktor medicine in pred upokojitvijo zdravnik splošne prakse v Zdravstvenem domu Sežana. Poročen z Dragico Jogan, učiteljico v pokoju; sin Miloš je po poklicu arhitekt - zasebnik in tudi že poročen. Med šestnajstletnim službovanjem v Afriki mu je bil konjiček lov, sedaj pa je navdušen ribič. In ker na Krasu za to ni možnosti, si je uredil ob vikendu v dolini reke Raše mlako, v kateri goji ribe in rake. Je tudi vnet ljubitelj in poznavalec vrtnarstva, kateremu je do izvolitve za župana namenjal vsak dan po več ur časa.

"Čeprav si nisem želel kandidirati in sem se upiral nago-varjanju, naj pristanem na to, me je ob kozarčku vina pregovoril predstavnik Narodno demokratske stranke. Vendar sem sprejel kandidacijo v Socialno demokratski stranki, ker je v tistem obdobju Narodno demokratska stranka prepogosto menjavala

svoje voditelje.

Na volitve sem šel skoraj prepričan, da bom uspel, ker sem že na volitvah v skupščino občine Sežana pred šestimi leti dobil kot kandidat Kmečke stranke kar dve tretjini glasov. Vendar pozneje kljub temu nisem bil izvoljen za župana. Morda ne zato, ker sem bil vedno do vsega

zelo kritičen... In prav zato, da bi pomagal številne pomembne stvari v občini spremeniti, sem navsezadnje pristal ter ponovno kandidiral za župana...

V prvem krogu volitev sem dobil 38 % glasov, v drugem pa sem jih dobil 55 %... Zakaj? Mislim da zaradi tega, ker so Kraševci zelo navezani na po-

nana in uveljavljena imena in manj na pripadnost kandidatov strankam.

Župansko funkcijo opravljam nepoklicno. Poklicno je ne bi hotel opravljati, ker hočem biti kar najbolj neodvisen. Na občini sem vsak delavnik od 8. do 12. ure in ta čas me lahko vsakdo pokliče po telefonu na št 72-321, da se dogovorimo za

sredi februarja pa postajam manj optimističen, ker na svetu vendarle prihajajo v ospredje strankarski interesi, ki po mojem mnenju niso v prid večine volilcev.

Problemov imamo v novi sežanski občini toliko, da vseh v naslednjih štirih letih zaradi pomanjkanja denarja ne bomo zmogli odpraviti. Sem kar malo razočaran, ker sem mislil, da smo

loško ali jamsko zdravljenje obolenih za astmo, so se razblinila, ker medicinska stroka ne priznava te vrste terapije. Zato smo že razmišljali, da bi v preostalih prostorih bolnice zagotovili ustrezne delovne pogoje Zdravstvenemu domu Sežana, ki je sedaj v neustreznih prostorih. Vendar je občinski svet sredi februarja ovrigel zahtevo ministrstva za zdravstvo, naj bi v bolnici zmanjšali število postelj. Odločno namreč vztraja, naj se njenih zmogljivosti ne zmanjšuje in naj bolnica v Sežani ostane. In ker se lahko zgodi, da bo o usodi sežanske bolnice odločal državni zbor, se bo v takem primeru ureditev prostorskih težav sežanskega zdravstvenega doma odložila še za nekaj časa.

Naslednji problem je naša pitna voda. Ta je sicer higiensko neoporečna, vendar je nezadostno prečiščena. Naš vodovodni sistem nujno potrebuje kakovostno filtrirno napravo in pričakoval sem, da bo pri uresničitvi te nujne naloge sodelovala republika, saj se bo z vodo iz brestoviškega zajetja oskrbovala tudi Obala. Zato bi bilo smiselno čim prej na Krasu zgraditi sodobno čistilno napravo, skupaj z ureditvijo kanalizacije v Sežani, iz čisto ekoloških razlogov. Na zelo prepustnih kraških tleh je kraški vodonosnik stalno ogrožen zaradi možnega izlita najrazličnejših škodljivih in strupenih tekočin... V tej smeri že ukrepamo, saj je bil objavljen javni razpis, na osnovi katerega bomo iskali ugodnega investitorja in posojilodajalca iz tujine, vsi Sežanci pa bomo morali za urejeno kanalizacijo in čistilno napravo plačevati ustrezno kanalščino... Seveda imajo podobne probleme tudi drugi večji kraji na Krasu, kot so Dutovlje, Komen,... Žal je vse to posledica neosveščenosti tistih ljudi, ki so odločali o neekološkem načrtovanju na tako občutljivem predelu Slovenije, kakršen je kras!

Nadaljnja dva problema sta na področju izobraževanja in kulture. V Sežani nam ta čas manjka šest osnovnošolskih učilnic, katerih gradnjo moramo sfinancirati sami. In tu je še Kulturni center Srečka Kosovela, ki je za naše kulturne potrebe zdaleč prevelik, pa bo zato za občinski proračun posebno hudo breme.

Vse to so napake preteklosti, ki jih ni mogoče hvaliti, ampak si zaslužijo grajo. Ne morem soglašati s takimi spomeniki v narekovajih, ki so porabili veliko družbenega denarja in ki zahtevajo denar davkoplačevalcev še danes. To so pravi opomniki bodočim generacijam, kako ne bi smeli delati.

Že ob pripravah na volitve sem razmišljal, da bo treba občanom zagotoviti dobro obveščenost o delu občinskih organov. Zato sem si zamislil, naj bi pri tem pomagali že uveljavljeni mediji, kot so radio, časniki in tudi revija Kras. Da bom mogel odgovarjati občanom na aktualna vprašanja, ki bi mi jih postavljali po telefonu, predvidevam občasno v posebni kontaktni oddaji po Radiu Val 1 ljudem pojasnjevati, kar se jim zdi najbolj pomembno.

Revije Kras do nedavnega nisem poznal. Ko pa sem jo pregledal, sem prijetno presenečen, saj je po vsebini, načinu pisanja in obliki na ravni mednarodnih publikacij. V njej je za vsakogar nekaj, vendar specifičnega za Kras in kraško krajino. Je res dobra in dobrodošla publikacija. Občudujem izdajatelje, ki vlagajo vanjo tolikšno znanje in takšen trud. Zato bomo revijo Kras uporabljali za promocijo in popularizacijo sežanskega gospodarstva, družbenega in kulturnega življenja. Na kakšen način in s kakšnimi sredstvi, o tem bo odločal svet... In mislim, da bi se morale o njenem sofinanciranju dogovoriti vse občine na Krasu, saj je to vendarle revija Kras in revija Kraševcev!"

pogovor. Bom pa kmalu imel dvakrat tedensko rezerviran čas za pogovore z občani!

Če primerjam sedanji občinski svet s prejšnjo skupščino občine, mislim, da bo njegovo sodelovanje z županom ustvarjalno. Želim si, da bi dobro sodelovali in da pri usklajevanju odločitev in samem glasovanju o njih ne bi prevladovali strankarski interesi. Če bodo v ospredju interesi Kraševcev - volilcev, bomo lahko dovolj učinkoviti. Saj se navsezadnje vsi dobro poznamo in vemo, kaj koga moti in za kaj se kdo zavzema... Na prvih sejah se je to potrdilo. Po razpravah na zadnji seji sveta

v občini res že marsikaj naredili.

Prvi problem je sežanska bolnica, za katero smo se zavzemali, naj bi ohranila 75 postelj, ker bi s takšnim številom pacientov zmogla poslovati brez izgub. Pa so nas z ministrstva za zdravstvo postavili pred dejstvo, da bo lahko imela le 50 postelj in da bo dobivala denar le za take zmogljivosti... Za kakršno koli trženje preostalih zmogljivosti, da bi jih na primer nudili pacientom od drugog, iz tujine, pa naša bolnica nima pogojev zaradi neustreznega bivalnega standarda in opremljenosti. In tudi optimistična pričakovanja, da bi v okviru bolnice nadaljevali speleo-

POŽARI NA KRASU

Požari na Krasu in njegovem obrobju so zlasti lansko poletje vznemirili prebivalstvo. Požarom, ki pustošijo konec zime zaradi suhih trav in opada v gozdovih ter poleti zaradi suše in vročine, je dal lani poseben pečat razsežen požar na območju spodnjega Krasa med Kostanjevico in Opatjim selom ter Mirnom. Gasilcem, gozdarjem, vojakom in prebivalcem prizadetih območij je ogenj uspelo pogasiti, ostaja pa škoda na uničenem drevju, pogoreli flori, poginulih živalih - od žuželk, ptic in divjadi do mikroorganizmov v zgornjih zemeljskih plasteh - in na onesnaženi kraški talni vodi.

Uredništvo revije Kras je 7. decembra 1994 organiziralo v Kobjeglavi pogovor za okroglo mizo o požarih na Krasu. Za njo je povabilo izkušene gozdarje, gasilce, agronome, kmete - lastnike gozdov in travnikov, strokovnjake za civilno zaščito in reševanje, policiste, vojaške specialiste, naravovarstvenike, pedagoge in novinarje javnih občil. Ugotovitve razpravljalcev o vzrokih za požare, o njihovih povzročiteljih, o možnostih za preprečevanje požarov ter zlasti predloge in napotke, kako z izobraževanjem in z raznimi vzgojnimi dejanji zmanjšati med prebivalci Krasa in njegovimi obiskovalci število tistih, ki ne spoštujejo ognjevarstvenih ukrepov in zakonskih določil o varovanju Krasa pred požari, smo si skrbno zapisali.

Tokrat predstavljamo za ta čas pomemben sklep okrogle mize o požarih na Krasu, njene udeležence in pokrovitelje. In objavljamo uvodne ugotovitve strokovnega svetovalca Zavoda za gozdove Slovenije Jošta Jakše, dipl. inženirja gozdarstva, da gozd pokriva že polovico Krasa, njegov oris požarnega varstva na Krasu nekdanj in danes ter predloge za skupno delovanje in večjo stopnjo požarne varnosti.

Okrogla miza revije Kras v Kobjeglavi

KAKO PREPREČEVATI POŽARE NA KRASU ?

Agencija Kras

Vzgajati o varovanju Krasa pred ognjem

Med pomembnimi sklepi okrogle mize o požarih na Krasu, ki je bila 7. decembra 1994 v pršutarni Mesne industrije Primorske v Kobjeglavi in ki se jo je udeležilo 26 strokovnjakov in 6 novinarjev, je dogovor, naj revija Kras v posebni rubriki glede na letni čas in stopnjo nevarnosti za požare objavlja vzgojne, opozorilne in mobilizacijske sestavke o varovanju Krasa pred ognjem. S priložnostnimi vložki in z drugim tiskanim informativnim gradivom, kot so letaki, plakati, zloženke ipd., naj na upadljiv način opozarja šolarje, doraščajočo mladino in odrasle, kako in zakaj predvsem človek zaradi nepoučenosti ali nepazljivosti zaneti v naravi požar, kako zavarovati na vrtu ali njivi za požig pripravljene organske in lesne ostanke med spomladanskim in jesenskim čiščenjem, pa tudi, kako ravnati, če ogenj vendarle uide iz rok. Posebne opozorilne letake pa naj bi uredništvo pripravljalo za množično razdeljevanje na bencinskih črpalkah, v trgovinah, gostilnah, bifejih, pri kmetih - osmičarjih in tistih, ki se ukvarjajo tudi s kmečkim turizmom, in na drugih mestih

na Krasu, kjer se zadržujejo izletniki in turisti. Z njimi naj bi obiskovalcem in občudovalcem kraških gmajin in travnikov svetovali, kako ravnati, da ne zanetijo požara. Denar za take informativno vzgojne in mobilizacijske pripomočke zagotavljajo za varovanje gozdov in za varstvo pred naravnimi nesrečami pooblaščen organi, zavodi in službe.

Razpravljalci za okroglo mizo

Okrogle mize so se udeležili in za njo razpravljali: **Igor Bole**, varnostni inženir - inšpektor sežanske izpostave Inšpektorata R Slovenije za varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami, Ljubljana; **Štefan Bratina** - predsednik Gasilskega društva Postojna; **Silvester Čehovin**, dipl. inž. gozdarstva - direktor sežanske območne enote Zavoda za gozdove Slovenija, Sežana; **Pavel Godnič** - mentor gasilskega krožka v OŠ Komen, dr. **France Habe** - predsednik komisije za zaščito krasa in turistične jame pri Mednarodni speleološki uniji, Postojna; **dr. Peter Habič** -

POŽARI NA KRASU

direktor podjetja Postojnske jame, Postojna; **Primož Ilešič**, dipl. inž. gozdarstva - Zavod za gozdove Slovenije, Ljubljana; **Jošt Jakša**, dipl. inž. gozdarstva - strokovni svetovalec Zavoda za gozdove Slovenije, Ljubljana; **Jordan Kariž** - vodja civilnega služenja v Zavodu za gasilsko in reševalno službo, Sežana; **Boštjan Košiček**, dipl. inž. gozdarstva - vodja odseka za varstvo in gojenje gozdov v sežaski območni enoti Zavoda za gozdove Slovenije, Sežana; **Drago Kupnik**, dipl. pravnik - pomočnik poveljnika policije v Ministrstvu za notranje zadeve, Ljubljana; **dr. Andrej Kranjc** - upravnik Inštituta za raziskovanje krasa ZRC SAZU, Postojna; **Štefan Majcen** - Uprava za obrambo, Postojna; **mag. Primož Marolt** - svetovalec v Upravi R Slovenije za zaščito in varovanje pri Ministrstvu za obrambo, Ljubljana; **Darko Muhič** - poveljnik Občinske gasilske zveze, Postojna; **Miro Orel**, diplomant višje gasilske šole - direktor Zavoda za gasilno in reševalno službo, Sežana; **Jurij Pegan** - inšpektor ajdovske izpostave Inšpektorata R Slovenije za varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami, Ajdovščina; **Mirko Perušek**, dipl. inž. gozdarstva - vodja odseka za varstvo in gojenje gozdov v kočevski območni enoti Zavoda za gozdove Slovenije, Kočevje; **Dušan Rebolj** - direktor podjetja Mediacarso, d.o.o., Ljubljana; **Tone Sentočnik**, dipl. inž. za varstvo pri delu - poveljnik Gasilske zveze Slovenije, Ljubljana; **Bojan Stubelj** - direktor podjetja za tehnično varovanje Intertronics, d.o.o., Nova Gorica; **Darko Škerjanc** - načelnik OŠ Civilne zaščite, Sežana; **Andrej Šter**, dipl. pravnik - minister za notranje zadeve, Ljubljana; **Ida Vodopivec-Rebolj** - odg. urednica revije Kras, Ljubljana; **Bojan Ušeničnik**, dipl. sociolog - direktor Uprave R Slovenije za zaščito in reševanje pri Ministrstvu za obrambo, Ljubljana; **Bogomir Zupančič**, dipl. pravnik - glavni inšpektor Inšpektorata R Slovenije za varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami, Ljubljana.

... in novinarji!

Okrogli mizi so prisostvovali novinarji: **Jani Alič** - dopisnik Dnevnika in Nedeljskega dnevnika; **Lado Ambrožič** - odg. urednik informativnega programa TV Slovenija; **Mojca Dumančič** - novinarska TV

Slovenija; **Maks Hodžič** - sodelavec Primorskih novic; **Vojko Krpan** - dopisnik Radia Slovenija in Radia Koper; **Marko Pograjc** - odg. urednik revije Gasilec.

Pri pripravi in izvedbi okrogle mize so gmotno pomagali

Z gmotno pomočjo so omogočili pripravo in izvedbo okrogle mize ter ureditev in objavo prispevkov razpravljalcev v reviji Kras: Gasilska zveza Slovenije, Inšpektorat R Slovenije za varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami ter Uprava R Slovenije za zaščito in

reševanje pri Ministrstvu za obrambo, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Ministrstvo za notranje zadeve, Ministrstvo za okolje in prostor, občina Sežana, Slovenske železnice, Zavod za gozdove Slovenije ter HIT - Hoteli, igralnica, turizem iz Nove Gorice, Intertronics, d.o.o., podjetje za tehnično varovanje iz Nove Gorice, Kmetijska zadruga VINAKRAS Sežana, KRAS - Mesno predelovalna industrija Sežana, MIP - Mesno predelovalna industrija iz Nove Gorice, pekarna Pan Butique - Adrijana Cerkenik, Lokev in Zavarovalna hiša Slovenica, d.d. iz Nove Gorice.

Požarno varstvo nekdanj in danes

GOZD POKRIVA ŽE POLOVICO KRASA

Jošt Jakša

dipl. inž. gozdarstva - strokovni svetovalec Zavoda za gozdove Slovenije, Ljubljana

Spremembe ekoloških sistemov na Krasu v preteklosti in njihovo sedanje stanje lahko razumemo le, če poznamo in razumemo dejavnike, ki odločilno vplivajo na kraški svet. Poznati moramo njihovo medsebojno povezanost in odvisnost. Glavni dejavniki so: podnebje in njegovo spreminjanje skozi čas, matična podlaga, vplivi različnih kultur, gospodarski in politični interesi, demografska gibanja, načini gospodarjenja z gozdom in s kmetijskimi površinami. Nosilec vseh dejavnikov spreminjanja občutljivega kraškega ekosistema, z izjemo prvih dveh, je človek (Škulj, 1988).

Gozd je izginjal, a se spet vrača

Kras je bil poseljen že med zadnjo wurmsko poledenitvijo. Več ostankov kot dokaz za poseljenost Krasa je ohranjenih iz neolitika. V bronasti in železni dobi je bil Kras najgosteje poseljen del slovenskega ozemlja. Za potrebe kmetijstva in živinoreje so gozd močno skrčili že pred prihodom Rimljanov. V začetku srednjega veka so Kras poselili

Slovenci in od staroselcev prevzeli požigalniški način krčenja gozdov in kultiviranja zemlje. Po prehodu Krasa pod beneško nadvlado se je izsekavanje nadaljevalo. Gozd je izginjal. Ker je bila površina brez zaščite drevoja, sta veter in voda odnašala rodovitno prst. Gozd so bolj ali manj izkoriščali vse do konca 19. stoletja, ko se je večina Krasa že spremenila v kamnito puščavo.

Začetnik načrtnega pogozdovanja kraških goličav je gozdar in izumitelj Josip Ressel, ki je služboval v Trstu od leta 1821 do leta 1857. Prvi prepričljivi poskus pogozdovanja je dosegel leta 1859 Josip Koller z nasadom črnega bora (*Pinus nigra*) pri Bazovici nad Trstom.

Poleg intenzivnega pogozdovanja s črnim borom v drugi polovici prejšnjega stoletja in v prvi polovici tega je za hitro napredovanje gozda v zadnjih desetletjih odločilnega pomena zmanjšanje agrarne prenaseljenosti in z njo povezanega zmanjšane pritiska na zemljo, opuščanje kmetovanja in kmetijskih površin, zgoščanje ljudi v večjih naseljih in naravno širjenje črnega bora. V letu 1875 je bilo z gozdom pokritega le 14 % površine Krasa, danes pa pokriva gozd že polovico Krasa.

Takšen skok je bil mogoč le s pomočjo črnega bora. Omogočil je zaščito prsti, vplival je na vodni in vlažnostni režim, omilil je burjo in izboljšal klimo, omogočil je vračanje

avtohtonih listavcev, dajal je les in opravljal je še druge koristne funkcije. Proces zaraščanja na Krasu se bo še nadaljeval. Čiste borove sestoje bodo postopoma nadomestili mešani gozdovi in prevladujoči listavci. Kljub naravnim procesom, ki vodijo k listnatim in mešanim sestojem, pa se črni bor še vedno širi na degradirane, osiromašene in z zemljo borne površine ter na opuščena kmetijska zemljišča.

Požari na Krasu

Največ škode na Krasu povzročijo požari. Varstveno so najbolj problematični enovrstni sestoji iglavcev na apnenih podlagah. Velika prepustnost apnenca za vodo je vzrok, da se kraška tla hitro osuše. V vsakem letu sta dve sušni obdobji. Prvo je od februarja do aprila, ko je količina padavin najmanjša. Tla so prekrita s suhim listjem in opadom, ki se lahko hitro vname. Dodatno navarnost za hitro širjenje ognja v zimskem času predstavlja severni veter burja, ki piha tudi s sunki do 150 kilometrov na uro. Poletni padavinski minimum je v juliju in avgustu, ko žgoče sonce in veter, ki povečujeta izhlapevanje in izparevanje, izsušita tla, pritalno rastlinje in oslabilta dreveja.

Število požarov in površina pogorišč na Krasu nista predvidljivi. Spreminjata se iz leta v leto. Na njihovo število najbolj vplivajo klimatski dejavniki. Med znanimi vzroki za požar je najpogosteje

človek; v desetih požarih kar devetkrat! Število požarov lahko z umnim in preventivnim ali preprečevalnim ravnanjem omejimo le do neke mere. Pomembnejše je, da s pravočasnim odkrivanjem, hitrimi in strokovnimi posegi zmanjšamo opožarjeno površino.

Požarno varstvo nekdanj...

Organiziranost protipožarne službe in požarnega varstva nekdanj povzemam po inženirju Prebevsku!

V preteklosti so se s požari v gozdu najpogosteje ukvarjali gozdarji. Požari so jim uničevali sestoje in izničevali trud, ki so ga leta in leta vlagali v ogozdovanje. Z leti so si pridobili izkušnje, kako zagotavljati požarno varnost. To je bil sistem, ki je temeljil na povezanosti in kombinaciji protipožarnega načrtovanja preventive, na prognostični ali napovedovalni službi, na opazovalni službi, na hitrem ukrepanju ob požaru in na strokovnem saniranju ali ozdravljanju posledic požara na pogoriščih.

Podrobnejša organizacija potipožarne službe je bila taka:

* Lokalna skupnost je na predlog gozdarske službe po sredstvih javnega obveščanja razglasila povečano požarno nevarnost.

*Aktiviralo se je opazovalne službe; opazovalne straže so bile na izbranih dogovorjenih mestih. Njihova gostota je bila odvisna od stopnje požarne nevarnosti in vidljivosti.

*Opazovalne straže so bile po lastni radijski povezavi v stalnem stiku z vodstvom gozdarske službe.

*Poskrbljeno je bilo tudi za takojšnje obveščanje gozdarske službe o nastanku in lokaciji, legi požara. Ta pa je aktivirala gasilce, policijo in lokalne gozdarje.

*Usklajevali so ukrepe na požarišču in po potrebi mobilizirali ali vpoklicali dodatne gasilske enote ali celo vojsko.

*Gozdarska služba je sodelovala pri vodenju gašenja, usmerjala pozornosti in aktivnosti na mesta, primerna za gašenje.

*Gozdarska služba je organizirala zaščito pogorišč in v njej sodelovala.

Fazam aktivnega varstva pred požarom so sledila dela pasivnega varstva. Požarišča se je evidentiralo, izrisovalo se je karte požarišč, ocenilo se je škodo, izdelalo se je načrte ureditve in obnove požarišč.

Podobno organizacijo protipožarne zaščite imajo v nekaterih sredozemskih državah (Francija, Italija).

Leta 1985 je bil sprejet nov gozdarski zakon. Prinesel je nekaj sprememb. Gozdarstvu je omogočil, da so več skrbi namenjali preprečevanju. Pričela se je gradnja načrtno mreže protipožarnih presek. V obdobju od leta 1986 do leta 1989 so zgradili 103 kilometre protipožarnih presek, obnovili so 49 kilometrov protipožarnih zidov in zgradili 305 kilometrov presek. Z gradnjo presek, ki imajo elemente ceste, je intervencija ali ukrepanje hitrejša; možna je uporaba moderne tehnologije. Posledice so bile manjše površine pogorišč.

Z novim zakonom se je spremenil sistem obveščanja in ves način aktivnega varstva. Zakon je predpisal, da je treba za zagotavljanje sredstev, namenjenih opazovanju in obveščanju, podpisati z lokalnimi skupnostmi samoupravni sporazum. V lokalnih skupnostih so se pojavile težnje po samostojnih načinih opazo-

vanja in obveščanja, kar še ni v celoti zaživelo. Posledice porušenega sistema so slabo in nepravočasno informirani gasilci in gozdarji, izgubil se je pregled nad potekom gašenja in s tem pomemben vir informacij za načrtovanje dostopa, smeri požara, mesta intervencije in načina gašenja.

Po letu 1989 so sredstva za protipožarno preventivo skoraj v celoti usahnila. Povezave z ostalimi dejavniki varovanja pred požari, kot so lokalne skupnosti in gasilci, so slabe. V gozdarstvu se je začel boj za zaslužek in občutek negotovosti pred spremembami, ki so prihajale. Sušna leta in neorganiziranost požarnega varstva so vzroki, da se zadnja leta število požarov, predvsem pa površine pogorišč, povečujejo. Po podatkih za obdobje od leta 1991 do leta 1993 je struktura opožarjenih površin neugodna. Njihova nadaljnja razčlenitev pokaže, da je bila nepazljivost vzrok za kakšnih 65 % pojasnjenih požarov, pri čemer so komunikacije (predvsem železnica) vzrok

za približno sedem izmed desetih požarov in kmetijska opravila (požigalniška tradicija) vzrok za enega izmed desetih požarov!

... in požarno varstvo danes!

Gozdarstvo je v novih razmerah razdeljeno na dva dela. Zavod za gozdove Slovenije (ZGS) je javni zavod, ki zagotavlja uresničevanje širših javnih interesov do gozdov, načrtuje in spremlja gospodarjenje in delo v gozdu ter ozavešča in izobražuje lastnike gozdov in javnost. Drugi del do sedaj enotnih gozdnih gospodarstev so tako imenovana izvajalska podjetja, ki v skladu z načrti Zavoda za gozdove Slovenije opravljajo dela v gozdovih. Veliko novih lastnikov gozdov in novih zakonov na področju varstva pred požari so dejstva, ki jih je treba upoštevati pri snovanju učinkovite protipožarne zaščite.

Razmere na področju varstva pred požari v naravi ureja več zakonov in podzakonskih aktov. Prva

je izšla Uredba o varstvu pred požari v naravnem okolju (Uradni list RS, št.26/93). Ta določa ukrepe in odgovornost za varovanje naravnega okolja pred požari. Skrb za varstvo pred požari v naravi je v pristojnosti Uprave Republike Slovenije za zaščito in reševanje (URSZR), ki je organ Ministrstva za obrambo R Slovenije (MORS). S to uredbo je URSZR zadolžen, da v sodelovanju s Hidrometeorološkim zavodom in z Ministrstvom za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP) ali na predlog občine ugotavlja in razglašajo stopnjo požarne ogroženosti. Enako lahko občina na svojem območju predpisuje in uveljavlja posebne ukrepe. Uredba določa tudi ukrepe za varstvo pred požarom v naravnem okolju, določa opazovanje in obveščanje ter nadzor. Organizacijo opazovanja in obveščanja na svojem območju mora organizirati občina. V času, v katerem je razglašena velika ali zelo velika nevarnost požarne ogroženosti, se lahko v okvirih Civilne zaščite orga-

nizira posebne opazovalne skupine. Po končanem gašenju so lastniki oziroma upravljalci gozdov dolžni organizirati zavarovanje pogorišč.

Drugi akt, ki ureja področje varstva pred požari v naravnem okolju, je Zakon o gozdovih (Ur. list RS, št.30/93). Požarno varstvo ta zakon odpravi zelo hitro. Prepoveduje kurjenje v gozdu in na kmetijskih površinah, kjer ogenj lahko ogrozi gozd. Lokalna skupnost razglašajo predlog Zavoda za gozdove Slovenije Kras in druge požarne ogrožene gozdove za požarno ogrožene. Zavodu za gozdove Slovenije nalaga, da v gozdovih na Krasu in v ostalih požarno ogroženih gozdovih načrtuje in spremlja ukrepe, ki so predpisani za varstvo pred požari. Zavod za gozdove Slovenije spremlja obseg in stopnjo razvrednotenja gozdov, načrtuje sanacijo in obnovo pogorišč.

Naslednja akta sta Zakon o gasilstvu in Zakon o varstvu pred požarom (Ur. list RS, št.71/93.

Opredeljujeta gasilstvo in njegove naloge ter vlogo v sistemu zaščite pred požari. Določata naloge lokalne skupnosti pri organizaciji in opremljenosti gasilstva, enotno obveščanje in alarmiranje gasilskih enot. Lastnikom in uporabnikom nepremičnin v naravnem okolju nalagata, da sodelujejo pri preprečevanju nastanka požara. Lokalna skupnost, lastniki oziroma upravljalci so dolžni v času, ko traja povečana nevarnost požarov v naravnem okolju, zagotoviti požarno stražo.

Spodbujanju preprečevalnih del za varstvo pred požari je namenjena Odredba o financiranju vlaganj v gozdove iz sredstev proračuna Republike Slovenije (Ur. list RS, št.58/94). Da se zagotovi z ostalimi zakoni predvidene dejavnosti za preprečevanje požarov, se financira protipožarne ukrepe v požarno ogroženih gozdovih, nabavo in postavljanje protipožarnih tabel in objavo drugih opozoril za požarno ogroženost gozdov, okrepljenost opazovalnih služb med požarno ogroženostjo gozdov, skladno z načrtom Zavoda za gozdove Slovenije. Sofinancira pa se gradnjo in vzdrževanje protipožarnih gozdov (70 - 90 %), gradnjo in vzdrževanje protipožarnih presek (70 - 90 %) in premije za protipožarno zavarovanje gozdov (30 - 50 %). Sofinancira se le zasebne gozdove, katerih lastniki nimajo v posesti več kot 100 hektarov lesno proizvodnih gozdov.

Zadnji akt, ki ga omenjam, je Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami (Ur. list RS, št.64/94). Določa organizacijo varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami kot enoten in celovit sistem. Določa načine vodenja in poveljevanja Civilne zaščite (CZ), načrtovanje zaščite in reševanja, sisteme opazovanja, določa centre za obveščanje, alarmiranje, mobiliziranje in aktiviranje ter sistem inšpekcije.

Predlogi za skupno delovanje in večjo stopnjo požarne varnosti

Požarna varnost je bila zadnja leta zanemarjena. Po novih zakonih in predpisih se z varstvom pred požari v gozdovih ukvarja več

organizacij in strok.

Ker smo na začetku oblikovanja novega načina varstva pred požari, imamo vse možnosti, da dosežemo skupni cilj - večjo požarno varnost. V okviru zakonskih danosti, možnosti za oblikovanje podzakonskih aktov in finančnih sredstev mora vsakdo najti svoje mesto v sistemu požarne varnosti in razmisliti o medsebojnem sodelovanju, znanjih in storitvah, ki jih lahko ponudimo drug drugemu. Prvi koraki v tej smeri so bili že storjeni.

Zavod za gozdove Slovenije je v sodelovanju s svojo območno enoto v Sežani, kot eno izmed naslednic Zavoda za melioracijo in pogozdovanje Krasa, ki je imel dolgoletne izkušnje in dosegel velike uspehe v požarnem varstvu, izdelal predlog za sodelovanje z Uradom RS za zaščito in reševanje kot nosilcem protipožarnega varstva, z gasilskimi organizacijami in z lokalnimi skupnostmi.

Zavod za gozdove Slovenije ima pregled nad požarno ogroženimi gozdovi, ki so opredeljeni v gozdno gospodarskih načrtih. Na terenu ima gozdarje, ki teren poznajo, ki poznajo primerna mesta za gašenje in ki obvladujejo tehnike gašenja različnih tipov požarov v naravi. Gozdarji se morajo vključiti v celovit sistem opazovanja in obveščanja. Povezava naj bo neposredna, po radijskih zvezah. Med povečano požarno ogroženostjo gozdarji sodelujejo v požarnih stražah, ki so na izbranih točkah, s katerih se obvladuje ogrožene površine. Pri oblikovanju požarnih straž se poleg stopnje ogroženosti upošteva tudi dnevno pogostnost pojavljanja požarov. Nujno je sodelovanje gozdarjev pri načrtovanju protipožarnih ukrepov in dejavnosti, v operativnem poveljevanju v primeru požara in pri postavljanju požarnih straž po požaru. Sledi načrtovanje varstvenih in gozdnogojitvenih usmeritev ter preprečevalnih protipožarnih ukrepov v prostoru.

Prvi pogoj za protipožarno varnost so organizirane gasilske skupine, ki imajo primerno usposobljene ljudi, primerno tehnično opremo,

ki temelji na majhnih, po terenu dobro gibljivih, primerno opremljenih terenskih vozilih, na ročnem orodju, in ki so sposobne v najkrajšem možnem času priti na kraj požara. Če v gasilskih enotah ni dovolj ljudi, se njihovo zadostno število zagotovi z organiziranjem gasilskih enot v okviru Civilne zaščite.

Naš skupni interes je tudi, da si izšolamo strokovnjaka, ki si bo med podiplomskim študijem in med praktičnim delom na terenu pridobil znanja in izkušnje. Usklajeval naj bi delo pri postavljanju in organiziranju požarne varnosti v primerih večjih požarov, izobraževal in usposabljal gozdarje, lastnike in upravljalce gozdov ter gasilce in ki bo skrbel za obveščanje javnosti. Svoj delež pa bodo morali prispevati tudi lastniki gozdov, ki v večini primerov v borovih gozdovih ne vidijo kakšnega posebnega gnotnega interesa.

Literatura:

- Azarov E.: Črni bor na Krasu, Kras, št.4/1994, str.: 18-21, Ljubljana
- Bogataj N.: Človek in gozd na Krasu, diplomatska naloga, Biotehniška fakulteta - oddelek za gozdarstvo, Ljubljana, 1990
- Jakša J.: Snovna odprtost kraškega ekosistema gozd, travnik, pašnik, steljnik z vidika trajnosti, diplomatska naloga, Biotehniška fakulteta - oddelek za gozdarstvo, Ljubljana, 1991
- Jurhar F., Miklavžič J., Sevnik F., Žagar B.: Gozd na krasu Slovenskega Primorsja, Tehniški muzej Slovenije, Ljubljana, 1963
- Prebevšek M.: Protipožarno varstvo gozdov, Gozdarski vestnik, LII, št. 5-6, str.: 251-256, Ljubljana, 1994
- Prelc F.: Varstvo gozdov na kraškem gozdnogospodarskem območju, Gozdarski vestnik, LI, št. 1, str.: 2-17, Ljubljana, 1993
- Škulj M.: Pomlajevanje in kalitev črnega bora (Pinus nigra Arn.) na slovenskem Krasu, magistrsko delo, Biotehniška fakulteta - oddelek za biologijo, Ljubljana, 1988

OHRANJANJE KVALITET IN IDENTITETE KRASA

Kras ima svojo stavbno dediščino v primerjavi z ostalimi predeli Slovenije najbolje ohranjeno. Kljub nekaterim prizadevanjem pa ji ne znamo najti pravega mesta v vsakodnevem življenju, v razvojnih pobudah, v bogatitvi turistične ponudbe in jo sploh uporabiti kot gospodarski potencial.

Nesporno je bil v preteklosti eden izmed temeljnih pogojev skladnega razvoja območja Krasa splošno izboljšanje infrastrukturne opremljenosti. Temu je bil v preteklih desetletjih dan tudi največji poudarek. V prihodnosti pa bo trebna vložiti več energije tudi v tiste kakovosti Krasa, ki so ob teh naporih ostale še zapostavljene, na nek način neizkoriščene in neodkrita. Mednje zagotovo sodi tudi "kraška arhitektura", ki lahko pripomore k povrnitvi privlačnosti in humanosti podeželskega bivalnega okolja, posredno prispeva k povečanju gospodarske moči ter celo k uveljavitvi primerjalnih prednosti območja Krasa v mednarodnem merilu!

Med prizadevanja take vrste sodi tudi projekt "Ohranjanje kvalitet in identitete Krasa", ki ga je na pobudo sodelavcev revije Kras pripravil v konzultaciji s svojimi sodelavci Fakultete za arhitekturo Univerze v Ljubljani mag. Ljubo Lah, dipl. inž. arh.

Načinov, kako doseči privlačnost podeželskega bivalnega okolja, posredno povečati gospodarsko moč Krasa ter uveljaviti njegove primerjalne prednosti v mednarodnem merilu, je načeloma veliko. Vendar velja za vse tiste, ki želijo biti uspešni in stvarno uresničljivi, da morajo uskladiti posameznikov interes s širšim družbenim interesom. Prav te usklajenosti pa je v preteklih poskusih v obliki "kulturniških akcij" mnogokrat primanjkovalo.

Cilji ohranjanja identitete in značilnosti Krasa so namreč mnogokrat ostajali zgolj na deklarativni ali izjavni ravni razvojnih planov in usmeritev. Resen pristop k predlaganemu projektu med drugim razrešuje tudi omenjeno pomanjkljivost in je zagotovo ena izmed "bližnjic", ki lahko v pogojih, ki so sistemsko še vedno nenaklonjeni tovrstnim prizadevanjem, močno skrajša pot do zaželenih ciljev!

Marsikatero pozitivno spremembo v odnosu krajanov do lastnega prostora je mogoče doseči z načrtnim organiziranjem poletne šole oziroma raziskovalnega delovnega tabora, ki bi z vsemi predhodnimi pripravami služil kot vsestranski "promocijski" projekt za boljše skrbništvo nad urejanjem prostora in kot projekt uvajanja in seznanjanja udeležencev tabora in širše javnosti z načeli celostnega in sonaravnega razvoja podeželja.

Če se tega "problema" ne lotimo v bližnji prihodnosti, izgubimo možnosti, ki so jih v nekaterih razvitih evropskih državah že v

veliki meri izkoristili in vključili v svoje temeljne gospodarske in turistične potenciale (npr. Avstrija, Bavarska, Švica,... - za to pa nikakor ne morejo služiti zgledi čez mejo v Italiji!), in se približamo tistim državam, ki so ga namerno "zapostavile" in si s tem ustvarile težko premostljive razvojne prepreke.

Namen in cilji predlaganega projekta

Načrtovani projekt je treba od vsega začetka razumeti kot *zagonski projekt* - predvsem kot začetno spodbudo (nikakor ne kot sistemsko rešitev!), ki bi navajala k ustreznemu odnosu do lastnega prostora, v katerem Kraševci živimo, kot spodbudo k odkrivanju kakovosti Krasa in kot projekt za ustreznije vrednotenje podeželja. Hkrati bi bilo mogoče akcijo razumeti tudi kot projekt, ki bi odvracal od negativnih procesov ter od nadaljnega uničevanja do sedaj prezrtih možnosti.

Razlogi, ki so privedli do takega stanja v prostoru Krasa, so številni in

sinergično ali vzajemno prepleteni; so posledica družbenih sprememb in novega načina vrednotenja podeželja. Zaradi tega razloga je nujno *dolgotrajno in kompleksno delovanje*, da lahko postopno v celoti uveljavimo nova hotenja.

Pomembno je, da so cilji projekta že od vsega začetka *načrtovani v mejah uresničljivega*. Poleg drugih učinkov morajo za prvim ciklom projekta ostati dobri in vidni zgledi - dosežki, ki bodo služili kot primeri in modelne rešitve za številne podobne primere (kot rezultat akcije ne sme ostati zgolj odmevnost npr. v obliki časopisnih člankov, radijskih in televizijskih reportaž, itd). Smisel tovrstnega projekta bi bilo treba vedno "meriti" na "posrednih" in "neposrednih" učinkih.

Med prve - "posredne" učinke akcije - lahko prištevamo vse tiste učinke, ki bi prispevali k seznanjanju, osveščanju in vzgoji ljudi ter spodbujali njihovo lastno samoiniciativnost, pripravljenost za sodelovanje in

odgovornost krajanov za razvoj lastnega prostora in njegovega videza. Med druge - "neposredne" in vidne učinke akcije - pa je treba uvrstiti tiste, ki bi ostali kot opravljeni posegi v prostoru (v obsegu, ki bo prilagojen stvarnim možnostim) in bi v prihodnosti učinkovali kot dobri, primerni zgledi.

Akcijo je mogoče uveljaviti kot *projekt za spodbujanje razvoja in kot obliko delovanja, ki lahko postopoma pripelje do konkretiziranih razvojnih strategij*.

S programom tabora in spremljajočih aktivnosti, kar je opisano v nadaljevanju, bi uresničili naslednje cilje na lokalni, nacionalni in mednarodni ravni:

1. Organiziranje tabora bi prispevalo k *splošni ozaveščenosti* o potrebnosti ohranjanja kvalitet stavbne dediščine na Krasu, tako med udeleženci tabora, krajanji, kjer bi se odvijale posamezne aktivnosti, kot tudi med širšo javnostjo, prek odzivov v sredstvih javnega obveščanja.

2. Udeleženci tabora (dijaki in študenti) bi se ob aktivnostih na taboru *uvajali v metode raziskovanja, dokumentiranja in ocenjevanja stavbne dediščine*.

3. Udeleženci bi se, glede na svoje predhodno znanje, *seznanjali oziroma sodelovali pri praktičnih posegih ohranjanja stavbne dediščine*.

4. S predvidenimi rezultati tabora v obliki študijskih projektov ureditve posameznih ambientov na vnaprej izbranih lokacijah na Krasu bi zainteresirane vaše skupnosti ali posamezniki *pridobili dovolj strokovno začetno gradivo*, ki je nujno za načrtovanje kakršnih koli posegov v prostor - še posebej v prostoru z bogato stavbno dediščino.

5. S pričakovano udeležbo na taboru tudi z italijanske strani je mogoče *razvijati mednarodno sodelovanje in povezovanje*. Na tabor bi bili posebej povabljeni tržaški zamejci in pa predavatelji, ki se ukvarjajo z omenjeno tematiko na Tržaškem. Na tak način bi bilo omogočena tudi *izmenjava izkušenj* med vsemi sodelujočimi na taboru.

Vsebina projekta, opis programa in metodologije projekta

Projektu je mogoče zagotoviti *uspešnost le z dovolj temeljito predhodno pripravo*. Treba je izoblikovati "skupni jezik" in "skupna hotenja/pričakovanja" med tistimi, ki naj bi v akciji sodelovali.

Raziskovalni tabor je mogoče organizirati od 21. do 30. avgusta 1995 (deset dni). Za organizacijo tabora so potrebne predhodne priprave v obliki "natečajnega" pridobivanja ustreznih lokacij za posamezne aktivnosti in tudi predhodne priprave delovnega materiala.

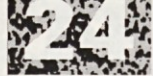
V reviji Kras bi že v mesecu aprilu objavili obširnejše poročilo in povabilo k sodelovanju v akciji. Projekt naj bi uvedla posebna priloga revije Kras (20 do 24 strani), ki jo vsebinsko pripravi poleg uredništva tudi strokovna ekipa. Vsebinsko (pa tudi oblikovno) bi bila sestavljena iz dveh delov.

Prvi del naj bi bil "reprezentančno" oblikovan in bi bil njegov cilj predvsem prek izbranih motivov fotografij in ustreznih (poljudnih) razlag v besedilu opozoriti na "pozabljene in neizkoriščene kvalitete" Krasa (vzporedno bi bilo to tudi uporabno gradivo za posebno predvideno slovensko-angleško monografsko izdajo revije Kras o Krasu!).

Drugi del publikacije naj bi bil "problemsko" obarvan, s poglobljenimi

Foto: Lev Lisjak

razlagami ustvarjenih protislovij in slabosti v prostorskem in oblikovalskem razvoju Krasa, z nakazanimi načini reševanja ter z utemeljitvami za nove spodbude (Za ta del so že izdelane poglobljene strokovne osnove).

Prilogi naj bi bili dodani tudi natečajni razpisni pogoji za akcijo z vnaprej objavljenimi kriteriji za ocenjevanje primerčnosti sodelujočih. Namen natečaja bi bil pridobiti zainteresirane *vaške skupnosti pa tudi posameznike*, ki imajo v svojem prostoru značilne in zanimive sestavine stavbne dediščine (npr.: vaški trg s "komunskim" vodnjakom, "plac" pred cerkvijo, značilno vaško ulico, kompleks vaškega pokopališča, kapelice, vaški kal, dom, itd.), ki so bodisi v "zanemarjenem" stanju ali potrebne obnovitvenih posegov, da bi jim bila povrnjena funkcionalnost oziroma ustrezna vsebinska izraba.

Izbor ustreznih prijavljenih natečajnikov bi opravila komisija, v kateri naj bi bili vsaj: strokovni pripravljavci akcije (Fakulteta za arhitekturo Univerze v Ljubljani), nevtralni strokovnjaki in predstavniki Urada za kulturno dediščino na Ministrstvu za kulturo, predstavniki občinskih strokovnih oziroma upravnih služb za kraške občine, lokalni aktivni kulturni delavci, zastopnik razpisovalca natečaja in - seveda - predstavnik uredništva revije Kras.

Glede na zahtevnost problemov natečajnih prijav bi se predhodno odločili za obetavne lokacije, ki bi jih na taboru "študijsko" obdelali v obliki novih predlogov ureditve (meritve - dokumentiranje - ocenjevanje - predlogi primernih posegov).

Pomemben cilj tabora bo tudi predhodna pridobitev primernih lokacij (lahko prek natečaja ali dogovorno), na katerih bi z *najmanjšim potrebnim obsegom del* lahko rešili pred propadom vsaj nekaj vzorcev bogatih ostalin stavbne dediščine - npr. posamezne razpadajoče kraške portale, pilasterske vhode na cerkvene platoje ali pokopališča, vaške vodnjake itd..

Šlo bi za praktične primere manj zahtevnih obnovitvenih posegov, pri katerih bi študentje (dijaki) pod vodstvom mentorjev in ob pomoči ustreznih mojstrov opravili manjša dela (npr.: popravilo podirajočih se zidov ob vaških poteh, ureditev manjših vaških ambientov ob vodnjakih, vhodih na pokopališča, ob znamenjih,...). Zagotoviti je potrebno sodelovanje tudi s strokovnjaki Uprave za kulturno

dediščino in Restavratorskega centra RS.

Posege bi opravili le s predhodnim soglasjem in angažiranjem lastnikov oziroma uporabnikov. Lokacije in oblike posegov bi bile predhodno izbrane ter izvedljive po principu priglasitve del. Za te namene bi bilo treba na taboru za omejen čas angažirati tudi ustrezno usposobljene delavce (2 do 3), na primer zidarja, kamnoseškega mojstra skupaj z ustreznimi delovnimi orodji in morebitno potrebno mehanizacijo.

Delovni program na taboru bi bil oblikovan po preizkušeni shemi in izkušnjah strokovnega vodje tabora: prvi dan je namenjen uvodnim predstavitvam in ogledom na terenu. Sledi sedem delovnih dni, predvsem z delom na terenu ter v nenehnem kontaktu s prebivalci. Glede na predvideno število udeležencev in trajanje tabora je predvidenih nekaj "študijske lokacije" in nekaj primerov praktičnih posegov na stavbni dediščini. Delo bi organizirali v obliki mentorskih skupin, ki jih vodijo poleg strokovnega vodje tudi njegovi sodelavci in izkušeni študenti - demonstratorji s Fakultete za arhitekturo. V nekaj večerih bi organizirali predavanja in okrogle mize z ustreznimi povabljenimi predavatelji in sodelujočimi strokovnjaki z omenjenega področja. En dan med potekom tabora bi bil rezerviran za ogled vzorcev prenov stavbne dediščine na Krasu, pa tudi za ogled drugih znamenitosti iz bližnje okolice. Zadnji dan pa bi bil namenjen javni predstavitvi rezultatov tabora in organiziranju javne razprave med udeleženci tabora, krajani, predstavniki lokalnih oblasti in predstavniki javnega obveščanja.

Za čim boljšo uresničitev naloge in za finančno pomoč je predvidena povezava z Ministrstvom za kulturo, Ministrstvom za okolje in prostor, Ministrstvom za šolstvo in šport, Oddelkom za celostni razvoj vasi in podeželja (CRPOV) Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, z upravnimi organi za kraške občine v Sežani, z upravljalci Škocjanskih jam (HTG - Hoteli, turizem, gostinstvo Sežana), z župani in sveti občin na Krasu in z župnijskimi uradi na Krasu.

Pričakovani rezultati in učinki projekta

Poleg opisanih pričakovanih in uresničljivih namenov in ciljev bi bili pomembna novost tabora konkretni, vidni in otipljivi dobri zgledi. Predviden je vsebinsko prerojen in obogaten raziskovalni tabor, katerega cilj ni "kup

papirja" in "poplava izrečenih pozitivnih misli", temveč so njegovi cilji dobri praktični zgledi, ki si jih bo mogoče ogledati po Krasu in ki bodo primerno predstavljeni v posebni prilogi revije Kras.

Predlagani projekt, z morebitnimi poznejšimi spremembami, prilagoditvamni, je lahko resen poskus, kako *iz ljubiteljskih naprežan preiti v strokovna prizadevanja* ter iz "kulturniških akcij" v organiziran pristop z *dolgoročnimi cilji in izoblikovano vizijo*.

Pomemben dosežek akcije bi lahko bilo med širšo javnost razširjeno spoznanje, kaj varovati in ohranjati na Krasu, na kakšen način, kaj so pravzaprav kvalitete in potenciali "kraške arhitekture". Uspešna uveljavitev tovrstne akcije pa je odvisna predvsem od splošne in široke naklonjenosti občinskih organov in služb pripravljavcem akcije, od zagotovitve potrebnih finančnih sredstev in spodbud, od strokovne usposobljenosti pripravjalcev "dokumentacij" in izvajalcev del, od zadovoljivega informiranja in od še nekaterih drugih, manj pomembnih pogojev.

Kras (z veliko začetnico) je kot geografski pojem po svetu zelo poznan in veliko pomeni. Zamujena priložnost bi vsekakor bila, če ga ne bi znali doma in po svetu uveljaviti tudi kot posebno kulturnokrajinsko in arhitekturno enoto - ne samo iz "kulturnih" ciljev, marveč tudi iz gospodarskih in razvojnih! Prizadevanja za tako široko zastavljeno akcijo so nujna, sicer bomo - kot je predlagatelj s Fakultete za arhitekturo v Ljubljani mag. Ljubo Lah, ki je doma s Krasa, že večkrat javno izrekel - v prihodnosti občudovali le fragmente ostalin "kraške arhitekture" v izkrivljenih podobah novega.

Vabimo vse, ki glede na svoje znanje, izkušnost in interes želijo v projektu ustvarjalno sodelovati, naj pokličejo po telefonu na št. 061/125-14-22 ali nam napišejo pismo na naslov: Revija Kras, 66223 Koman, p.p. 17!

TURIZEM

V Divači nastaja poslovni in turistični center

Agencija Kras

ORIENT EXPRESS

Družabniki podjetja TIM TUR in ustanovitelji poslovnega in turističnega centra Orient Express. Z leve proti desni stojijo: Marjan Olenik, Franko Matjažič, Vladimir Žibera in Stojan Cerkenik.

Nekaj dni pred koncem preteklega leta so v preurejeni stari telovadnici v Divači odprli vrata poslovno-turističnega centra in kluba Orient Express. Njegovi ustanovitelji in lastniki so štirje tamkajšnji družbeniki krovnega podjetja TIM TUR, d.o.o., iz Divače in sicer: Stojan Cerkenik, Franko Matjažič, Marjan Olenik in Vladimir Žibera. Ker imajo jasne cilje in še vrsto nadaljnjih načrtov, katerih uresničitev utegne bistveno vplivati na razvoj turizma na Krasu, smo jih obiskali.

Krovna firma TIM TUR, d.o.o., se je razvila iz podjetja TIM - Profesionalna razsvetljava, katere začetki segajo v leto 1974, ko so mladi divaški obrtniki ustanovili obrtno podjetje Tea in ga registrirali leta 1976. Že vpeljan in široko po svetu znan program profesionalne razsvetljave vodi Marjan Olenik; inženirinske posle vodi Vladimir Žibera; novi večnamenski poslovno-turistični in zabavni center ter klub Orient Express vodi Franko Matjažič. Za načrtovano turistično dejavnost in za koordinacijo vseh programov pa skrbi glavni manager ali direktor TIM TUR-a Stojan Cerkenik, ki je tudi idejni vodja celotnega projekta.

Zakaj poleg svetlobnega inženiringa še široko razvejan turizem?

Z nabiranjem izkušenj, z izboljševanjem kakovosti in z vse večjim ugledom so Timovi družbeniki postali poznani ne le doma marveč tudi na tujem. S profesionalno razsvetljava so do sedaj opremili že kakšnih 250 objektov po Sloveniji, nekdanji Jugoslaviji, v Franciji, nekdanji Sovjetski zvezi, Čehoslovaški republiki, na Kubi in še kje. Zadnja leta so opremljali s svetili in osvetljevalnimi sistemi ne samo gledališča, trgovine in zabavišča ampak zlasti igralnice. In to od ideje in idejnega načrta do nadrobnih izvedbenih načrtov, izbora svetil in njihove namestitve ter njihovega servisiranja.

Sčasoma so podjetni Divačani spoznali, da so lahko večnamenski zabavišni prostori tudi donosni. Kakšnih pet let po prvih razmišljanjih, zakaj ne bi nekaj takega postavili tudi sami, so v divaški stari telovadnici vse spremenili, prekopali, poglobili, prezidali in uredili večnamenski poslovno-turistični in zabavišni center ter klub Orient Express.

Duhovni in organizacijski vodja celotnega projekta Stojan Cerkenik pravi, da je nekakšno tiho potrebo po nečem novem globoko v sebi čutil že nekaj let. V svojem inženirskem poslu je že kar idejno pregorel. Hkrati pa je vse bolj razmišljal, kako na območju Divaškega krasa oplemeniti in obo-

gatiti turistično življenje. In, ko je ideja dozorela in so se zanjo ogreli ostali družbeniki, je nastal Orient Express.

Cerkenikove zamisli so preproste... Dve leti je spoznaval turizem in turistične delavce na Krasu, po Sloveniji in na tujem. Primerjal je turizem doma in v tujini in bolj in bolj spoznaval, kakšne neslutene turistične potencialne imamo na Krasu v naravnih danostih - od Škocjanskih jam, Lipice, edinstvene, marsikje še neizprijene kraške arhitekture s privlačnimi domačijami, borjači in kletmi za kmečki turizem in s ponudbo pristne kraške kulinarike do drugih lepih in enkratnih podzemskim jam, vrtač, gmajn, širnih travnikov in možnosti za tradicionalno kmetijsko pridelavo ne le pršuta in terana, ampak tudi izvorne kraške hrane ter tako imenovane biološke hrane, pridelane brez uporabe škodljivih kemičnih pripomočkov, pa tudi takšnega domačega kruha, kakršnega pečejo pri Cerkenikovih v Pan butiqu v Lokvah.

Marsikdo že nudi take naravi prijazne turistične storitve, toda nosilci turističnih storitev na Krasu so nepovezani, medsebojno neusklajeni. Vse je odvisno zgolj od posameznikove iznajdljivosti, podjetnosti in upornosti. Vsakdo se ukvarja z vsem - od

razvitja storitve in njenega izpopolnjevanja, do njenega nujenja, trženja in propagiranja. Vsakdo se ukvarja z vsem in sam zase..

Zakaj zamisel o nekakšni kraški turistični skupnosti?

Vse to je Stojana Cerkenika pripeljalo do odločitve, da vложи svoje znanje, svojo energijo in svojo prodornost - hkrati z denarjem - v povezavo tistih na Krasu, ki se ukvarjajo s turizmom, v nekakšno kraško poslovno turistično skupnost. Če bi združili vse to znanje posameznikov, vse turistične dejavnosti medsebojno povezali in se pri tem tudi specializirali, bi to pomenilo ne le pestro paleto turistične ponudbe ampak tudi njeno visoko kakovost...

Prvi zametki takega povezovanja že nastajajo. Večnamenski prostori TIM TUR-ovega poslovno-turističnega centra in kluba Orient Express omogočajo najrazličnejše oblike zabave najmlajšim s prirejanjem kulturnih, glasbenih in zabavnih matinej, odraslim krajanom dajejo možnosti za njihovo društveno in politično udejstvovanje, mladini nudijo razvedrilo, družabna srečanja, maturantske in druge plesne prireditve. Po svoji tehniški opremljenosti z napravami za simultano prevajanje v svetovne jezike, z internim televizijskim sistemom in napravo za proiiciranje televizijskih signalov in posnetkov na videokasetah na veliko projekcijsko platno ter z možnostjo, da se osrednji prostor uredi za 400 udeležencev posveta, konference ali kongresa, omogočajo Orinet Expressovi prostori, skupaj z Lipico in njenimi nastanitvenimi, prenočitvenimi in rekreacijskimi zmogljivostmi za jahanje, golf, tenis in kopanje v pokritem bazenu, tudi najzahtevnejši kongresni in izobraževalni turizem.

Za takšen turizem in njegovo pospeševanje pa bo treba po mnenju TIM TUR-ovega družbenika in managerja Stojana Cerkenika storiti še marsikaj. Tako, na primer, postaviti banko podatkov in informacij o turističnih zanimivostih, nuditi aktualno pregledno karto ali zemljevid, kaj vse v smislu možne turistične ponudbe Kras ima, kaj že lahko nudi, ipd... To naj bi bil nekakšen turistični biro.

Zanimiva tedenska ponudba Orient Expressa

Sedanjo tedensko programsko shemo so ustanovitelji poslovno-turističnega centra in kluba Orient Express zasnovali tako, da so prvi trije dnevi v tednu namenjeni predvsem kongresnemu turizmu in poslovnim srečanjem podjetnikov. V četrkih zvečer je čas za klasično glasbo in glasbo po željah večjih skupin. V petkih, sobotah in nedeljah zvečer je poudarek na bolj komercialni ponudbi z zabavno glasbo, plesnimi skupinami, artističnimi nastopi in disko glasbo za ples.

Nedeljski popoldnevi pa so namenjeni umirjeni glasbi in kavarniškem vzdušju za ljudi, ki radi ob prijetni in neprehrupni glasbi poklepetajo ali sodelujejo v radijskih prenosih živo, kot je na primer že uveljavljen program Radia Koper z glasbo po željah.

Revija Kras je eden izmed opornih stebrov turizma na Krasu

"Turistični delavci na Krasu", pravi Stojan Cerkenik, "imamo v primerjavi z drugimi območji za povezavo svojega dela že pomembno vezivo. To je revija Kras, ki je

eden izmed stebrov turizma pri nas, saj z njo lahko, ustrezno povezani, učinkovito predstavljamo in populariziramo kraško turistično ponudbo širom po Sloveniji ter prebivalcem Krasa svetujemo, kaj vse vključiti v turistično ponudbo in kako ravnati z naravno in kulturno dediščino, da bosta še bolj privabljali obiskovalce od vsepovsod".

Po Cerkenikovem mnenju so bodo morali vsi, ki se resno ukvarjajo z gospodarstvom in turizmom na Krasu, dogovoriti, kako revijo financirati, da bodo mogli njeni ustvarjalci vlagati vso svojo energijo in vse

svoje znanje, skupaj z avtorji, v nadaljnjo bogatitev njene vsebine. "Zato bomo družbeniki podjetja TIM TUR, d.o.o., najtesneje sodelovali z njenim uredništvom", je še dodal uden izmed ustanoviteljev in lastnikov poslovno-turističnega centra in kluba Orient Express v Divači Stojan Cerkenik.

Za kakršne koli informacije in dogovore o najetju ali uporabi prostorov v klubu Orient Express oziroma o organizaciji prireditev, konferenc ali kongresov v tem TIM TUR-ovem

poslovno-informacijskem centru pokličite po telefonu vodjo kluba Franka Matjažiča na št. +386-067-60-016 v dopoldanskem in večernem času!

Osrednji prostor poslovnega in turističnega centra Orient Express nudi obiskovalcu občutek, da je v salonu nekaj tako popularnega vlaka Simplon Orient Express.

Turistični delavci v zavzetem pogovoru, kaj vse bo še potrebno na Krasu storiti za razvoj turizma. Od leve proti desni so: direktor Konjerejsko turističnega centra Andrej Franetič, predsednik Turistične zveze Slovenije dr. Marjan Rožič, direktor podjetja Bortur iz Sežane Vilijem Borjančič in družabnik Orient Expressa Stojan Cerkenik

OBNOVLJENA KRAŠKA HIŠA MOZETIČEVIH

Tanja Bordon

absolventka zootehnik na Biotehnični fakulteti ljubljanske Univerze

PRITEGNE OBISKOVALCE
S SVOJO PREPOSTO LEPOTO

Do prve polovice 19. stoletja je bila drobnica na Krasu in na Pivškem dobro razvita. Ko je pritisnila zima, so se kozjerejci selili na zimsko pašo v Istro in Furlanijo. V prvi polovici 19. stoletja pa je drobnica hitro nazadovala zaradi vse močnejše industrializacije. Volna s Krasa je zaradi uvoza volne od drugod na avstroogrskem tržišču izgubila kar 60 % vrednosti; na trgu je bilo tudi vse več boljšega, lahkega in modernejšega blaga. Potem se je začelo še pospeševanje govedoreje; in govedo se je paslo tam, kjer so se prej pasle ovce in koze, ter s tem drobnico izrinjalo... Zaradi

pogozdovanja so gmajne razdelili med ljudi. Po drugi svetovni vojni pa je meja med Italijo in Jugoslavijo še onemogočila zimsko pašo drobnice v Furlaniji. Zato jo je bilo treba prehranjovati doma in črede ustrezno skrčiti. Skupne ali komunske površine so intenzivno pogozdovali; z zakonom je bila prepovedana prosta paša koz, da ne bi obžirale mladega rastlinja in delale gozdu škode. Vse to je rejce drobnice vse bolj omejevalo in prepuščeni so bili zgolj lastni iznajdljivosti. Črede so izginevale; tudi zaradi parjenja koz v sorodstvu...

Zakaj so se odločili za rejo koz?

Miloš Mozetič se spominja, kako je kot urbanist hodil po Krasu in venomer pogrešal pasoče se živali, v društvu za varstvo okolja poslušal tamanje nad zaraščajočimi se površinami, in ugotavljal, kako je še vedno živo prepričanje, da je koza škodljiva žival. Da bi sam preveril, kako je v resnici, in zaradi želje po duhovni obogatitvi življenja v naravnem okolju, se je njegova družina odločila za življenje s tropom koz. Potem, ko so si skupaj nabrali osnovne izkušnje o kozjereji na farmi Habrovih v Rovinju, kjer so vzrejni pogoji zelo podobni kraškimi, so ugotovili, da je koza za kras zelo primerna.

Prve koze so kupili na farmi Haber v Rovinju. Tam so dobili tudi kozle. Sprva so redili celo 40 živali, vendar so pozneje čredo prepolovili. Reja je namreč ljubiteljska, pri kateri je med smotri tudi čim bolj pristen stik z živalmi. Pri veliki čredi to ni mogoče. In pri ročni molži se veliko živali v čredi ne da obvladovati.

Mozetičeve koze spadajo v selekcijski trop. Kozličke tetovira molzna kontrolorka, ko so stari tri mesece. Takrat vsakemu v uho odtisnejo materino in svojo zaporedno številko, jeseni pa dobijo vse v rodovnik sprejete živali svojo lastno številko. Koze so ob prvi jaritvi stare največ eno leto, velikokrat še manj. Povprečno povrže koza dva mladiča. Kozle si kozjerejci med seboj sposojajo.

V času vegetacije se koze pasejo dvakrat po dve uri dnevno. Jedo prav vse - od želoda, listja, trave in vejic do šipka. V ogradi čez noč dobivajo še seno. Ob molži jih krmijo z mešanico iz 50 % koruze, 30 % ječmena ter 20 % soje in otrobov.

Kozlički sesajo do starosti treh mesecev, že pri 14. dnevu dobivajo odlično seno, listje (poleti nabrane vejice in zvezane v butarice), kosmičeno koruzo, ječmen, vendar vse v majhnih količinah, da se navadijo na krmila. Pozimi dobivajo višinsko seno, krmila, če pa je lepo vreme, jih odvedejo na kratko pašo. Med drugim in tretjim tednom starosti dobijo vitaminske injekcije. Občasno kozam obrežejo parklje, kar pa zaradi trdih in ostrih kraških tal, ki močno brusijo parkeljce, ni pogosto opravilo.

Vsakdanje opravilo kozjerejcev so: paša in nega črede, molža koz, sirjenje in nega sirov. Pasejo dvakrat dnevno; pozimi pasejo le, kadar je lepo vreme. Živali molžejo ročno v ustreznih časovnih razmakih.

Mozetičevi iz Gorjanskega in njihov prijatelj Milivoj Žerjal iz Tomaja, ki tudi dosega dobre vzrejne rezultate, so povedali, da kakšnih 70 kilogramov sirov in skute mesečno ni težko prodati, za večje količine pa še ni tržišča. Namazne sire izdelujejo samo po naročilu, sir in kozličke pa prodajajo z nancem in gostilni; kozje meso zamenjujejo tudi za drugo meso.

Pred visokošolskim študijem sem obiskovala naravoslovno šolo v Postojni. Za ta študij sem se odločila, ker sem si želela delati z živalmi. Doma nimamo kmetije, tudi v bližnjem sorodstvu ne. S kmetijstvom sem se prvič srečala na fakulteti. In do konca študija si pravih delovnih kmetijskih izkušenj tudi nisem nabrala. Delček tega sem okusila med štirinajstdnevno delovno prakso pri Mozetičevih v Gorjanskem...

Zakaj taka odločitev?

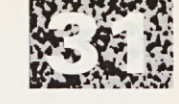
Ker sem si želela kar najbolj spoznati kmetovanje v sežanski občini ter razvoj kmetijstva in način življenja kmetovalcev, sem si za delovno prakso izbrala domačijo, na kateri se ukvarjajo z rejo koz. Za to sem se odločila, ker je reja koz ljubiteljska in ker sem hotela spoznati, kako poteka delo, kakšne so možnosti za zaslužek, kako je mogoče dosegati zelo dobre rezultate. In tudi zato, ker so mi predlagatelji prakse povedali, da Mozetičevi ravnajo s kozami kot bitji, ki so del narave in ne del hleva. In ker so koze ohranile v sebi še precej "divjega" in so zato tako težke za razne manipulacije z njimi, me je toliko bolj zanimalo, kakšno je delo s temi svojeglavimi bitji.

Domačija Cappriccio

Domačija Klavdije in Miloša je v osrčju Krasa, v Gorjanskem, kjer so tla skromna, območje pa je za kmetovanje omejeno. Pridelovalni pogoji so zaradi kraških pojavov težki (različne globeli, vrtače, razgiban relief, matična kamnina na površju, pogosta suša ipd.). Kmetija je usmerjena v rejo koz rjave nemške pasme in predelavo kozjega mleka v razne izdelke, kot so: sir, simi namazi, skuta, maslo, smetana. Reja je izključno ljubiteljska, saj šteje čreda kakšnih dvajset živali. Vzrejni rezultati in dosežki predelave mleka pa so vrhunski. Koze se prehranjujejo pretežno s pašo in to od marca pa vse do jesenskega deževja in hladnega vremena. V pašni sezoni so v ogradi, kakšnih 150 metrov daleč od domačije, preostanek leta pa so v hlevu na kmetiji.

Hlev ima površino 66 kvadratnih metrov, senik nad hlevom sprejme 6 ton sena, molžišče je narejeno za molžo 8 koz hkrati. Mlekarna in sirarna sta v hiši, zorilnica sirov je v hramu. Ker imajo v lasti samo 600 kvadratnih metrov velik travnik, imajo Mozetičevi v najemu družbeni travnik v zaraščanju s površino 2 hektarov in zasebni travnik s površino enega hektara. Dodatno pasejo še na gmajni, po dogovoru pa tudi na drugih površinah, na primer jeseni po košnji.

Ko sem bila na praksi, so imeli Mozetičevi v čredi 15 molznih koz, 4 mladiče in 2 plemenska kozla. Čredo so si vzgojili sami s selekcijo takoj, ko je bilo mogoče. Na začetku so namreč morali obdržati vse novorojene mladiče. To pa je trajalo kar osem let!

Bogate izkušnje prenašajo na druge...

Potem ko je Andragoški center iz Ljubljane leta 1993 organiziral seminar za mentorje študijskih krožkov, je Ljudska univerza Sežana omogočila ustanoviti več takih krožkov na Krasu. Tudi sirarskega in vanj pritegnila za mentorico Klavdijo Mozetič iz Gorjanskega. V njem so združeni kozjerejci, ovčjerejci in govedorejci s Krasa. Medsebojno izmenjujejo izkušnje, si svetujejo v težavah, bogatijo znanje o prehrani in boleznih drobnice in govedu ter zlasti o tehnologiji sirjenja. Medse povabi jo tudi kakšnega strokovnjaka, da jim predstavi kaj pomembnega. Tako jim je veliko svetoval pri sirjenju dr. Danijel Čotar iz Gorice. Pomagajo pa si tudi pri prodaji svoje pridelave in svojih izdelkov, saj sta v krožku tudi dve "osmičarki", ki s siri in simimi namazi članov krožka lahko razširita in obogatita svojo kulinarčno ponudbo med osmico. Na razstavah so krožkarji prejeli najvišja priznanja.

In še nekaj pomembnih ugotovitev!

Zanimivo je, da so Mozetičevi vzgojili visoko produktivne živali s selekcijo sami. Njihove koze so dale v letu 1993 povprečno 478 kg mleka, medtem ko so koze istega tipa po vsej Sloveniji dale povprečno 409 kg mleka in sploh koze vseh tipov v Sloveniji povprečno 416 kg mleka. Mozetičeve koze so tisto leto molzli 182 dni, vse koze istega tipa v Sloveniji 172 dni in koze vseh tipov v Sloveniji 176 dni. Mlečne maščobe je bilo takrat v mleku Mozetičevih koz 2,88 %, v mleku vseh slovenskih koz istega tipa 3,28 % in v mleku vseh tipov koz na Slovenskem tudi 3,28 %.

Smislen je poudarek na paši, saj so koze prežvekovalke in rade prebirajo krmo. Kozje meso in izdelke iz kozjega mleka redno pošiljajo na mikrobiološke analize, da ugotavljajo njihovo higiensko neoporečnost. S kozami so večkrat sodelovali na uglednih razstavah ter pobrali najvišja priznanja. Isto so dosegli tudi s siri in simimi namazi - na ptujski razstavi Dobrote slovenskih kmetij so prejeli zlata priznanja za skuto z dodatki, za maslo in za sir.

Klavdija in Miloš Mozetič pravita, da za vloženo delo v način ljubiteljske vzreje koz ter predelovanja mleka, za kakršnega sta se odločila, z denarjem nista dovolj poplačana, poplačana pa je tričlanska družina za svoj trud s pridelanimi dobrinami in z naklonjenostjo svojih živali. Zato ni čudno, da ima pri njih vsaka koza svoje ime in da se nekatere med njimi na svoje ime tudi odzivajo.

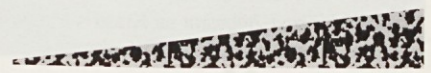
Sicer pa že bežen ogled Mozetičeve domačije v Gorjanskem obiskovalcu pove, da tam domujejo ljudje, ki vedo, kako in kje mora kaj biti. Ko pride obiskovalec na osojno dvorišče, obrnjeno proti vasi, si ne more predstavljati, da na drugi strani stavbo ves dan obseva sonce. Ker se na tej strani, na prostem, odvija družinsko življenje, so ji Mozetičevi vdahnili tudi od prejšnje povsem drugačno podobo. Tam je tudi travnik, kjer se občasno zadržujejo koze, od koder odhajajo na pašo... K videzu domačije seveda veliko pripomore, da ima Klavdija velik smisel za lepoto in da je Miloš arhitekt in krajinar. Razvila in utemeljila sta enega izmed naravi prijaznih načinov življenja. In vsak njihov pridelek in izdelek nosi v sebi nekaj ljubezni do Krasa. Zato človeka kar zamika, da bi se še sam odločil za vzrejo koz..!

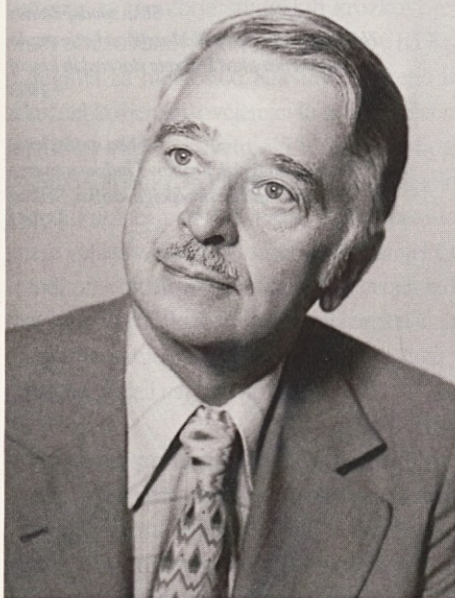
Slika zgoraj: Čreda na paši, Gorjansko 1994

Slika spodaj desno: Zlato priznanje Klavdiji Mozetič za kozje maslo na ptujski prireditvi Dobrote slovenskih kmetij 1993

Slika spodaj levo: Z razstave študijskih krožkov Ljudske univerze Sežana - izdelki sirarskega krožka, Sežana 1994

KRAŠEVCI

Avtor knjige "Divaški prag"

Joško Žiberna - petinosemdesetletnik

RAD BI SPOZNAL DUŠO ČLOVEKA, KI SE BORI IN PEHA Z NARAVO

Dvaindvajsetega avgusta 1995 bo slavil petinosemdeseti rojstni dan Kraševci in Divačan Joško Žiberna, diplomirani pravnik in bančni strokovnjak, zaveden Slovenec, ki je preživel Dachau in ki so ga preganjale in zapirale vse policije, ki so se v tem stoletju spravile na Slovence - italijanska, starojugoslovanska, pa nemška in po vojni še nova jugoslovanska... O njem pišemo tudi zato, ker je velik publicist z več kot tisoč bibliografskimi enotami, ker je sodeloval v več strokovnih časopisih in revijah s pravno in bančno tematiko, ker je bil pobudnik ustanovitve Bančnega vestnika, ker je skupaj s Šime- tom Ivankom napisal obsežen strokovni priročnik Menica in ček, ki je izšla v šestih izdajah, in ker je leta 1981 izdal knjigo Divaški prag, ki mu je še posebej draga. Pa še zato, ker bo s svojimi prispevki sodeloval tudi v reviji Kras!

V uvodni besedi v knjigo Divaški prag je Joško Žiberna, ki živi v Ljubljani, zapisal: "...Rad bi pisal in povedal nekaj, a bojim se, da ne bi s skromnostjo svojih moči razbil še svojih misli in spominov na košček zemlje, da bi jo doživel do dna, da bi jo razumel do zadnjega, da bi spoznal v dušo človeka, ki se tu bori in peha z naravo in ki se je boril stoletja s tujcem, da je lahko obstal in da še danes tu živi. To zemljo, pravzaprav majhen košček naše zemlje, bi rad podoživel v besedi in sliki..." In jo je, kakor je pred petimi leti zapisal Joškov prijatelj Ivo Graul v Bančnem vestniku, saj v svojem uvodu Žiberna nadaljuje: "... Zadaj je Nanos... On tudi dela burjo, pravijo... Nanj se otroci nikoli nismo upali..." In jo še kar naprej podoživlja z vsemi, ki so njegovo knjigo Divaški prag prebrali.

V Divaškem pragu je veliko zanimivega, širšemu krogu ljudi in tudi Kraševcem še nepoznanega. Zato smo se z avtorjem knjige Joškom Žiberno dogovorili, da nam bo postopno pripravjal za objavo svoje zanimive ugotovitve iz nje, dopolnjene z novimi vedenji in prirejene reviji Kras.

Tokrat Joško Žiberna predstavlja dve listini iz zapuščine pokojnega Franca Mahorčiča, gostilničarja v Divači. To sta letak o Cesarsko-kraljevi žrebčami na Krasu v Lipici iz leta 1914 v angleškem

jeziku in jedilnik tamkajšnje restavracije za 7. maj 1914.

Mahorčičeve gostilne v Divači sicer ni več, hiša pa še stoji in sicer takoj po prihodu v Divačo z lokavske smeri, pred železniškim mnostom. Včasih se ji je reklo gostilna "Baraka". Stavba, sicer zidana, je iz časov, ko so gradili železnico in je služila kot skladišče za material in deloma za pisarno graditeljev.

Obe listini mu je izročil njegov sin, tudi že pokojni Evgen

Mahorčič, ko je Joško Žiberna pripravljaj monografijo Divaški prag. In ko mu ju je hotel po uporabi vrniti, mu je dejal, naj ju obdrži in skrbi, da se ne izgubita.

Pokojni gostilničar v Divači Franc Mahorčič je bil pred tem gostilničar v Sežani. Služil je v momarici Avstroogrške monarhije in leta 1903 tako prepotoval pol sveta. Poleg drugega se je tisti čas izučil za kuharja, izpopolnil v kletarjenju. Potem je delal v raznih hotelih v

Benetkah, Parizu in Londonu, tako da je poleg poklica obvladal še štiri tuje jezike. Ko je pomarico zapustil, je živel nekaj časa v Divači, nakar je leta 1909 vzel v najem restavracijo Mahorčič v Sežani, ki je bila last njegovega bratranca Ludvika Mahorčiča oziroma očeta Rajmunda. Franc Mahorčič je bil poslovno tako uspešen, da je močno razširil zmogljivosti gostilne ter zmogel naenkrat pogostiti tudi do 300 gostov.

"Ko so leta 1914 obiskali Lipico strokovnjaki in ljubitelji konjev iz Anglije," je pripovedoval Evgen, sin Franca Mahorčiča, "so očeta povabili, da je zanje organiziral kosilo v Lipici. Ti turisti so namreč stanovali v tržaških hotelih, kjer so čakali na ladjo za povratek v Anglijo, in čez dan prihajali v Lipico v glavnem s kočijami, zvečer pa so se vračali v Trst. Kosilo za vseh tristo gostov je pripravil moj oče!"

Z prvo svetovni vojni so Franca Mahorčiča mobilizirali. Domov se je vrnil šele leta 1920 po vojnem ujetništvu v Italiji. Stalno se je naselil v Divači, kjer je odprl gostilno "Baraka" ter imel zalogo piva pivovarne Dreher. Po njegovi smrti 14. maja 1945 so gostilno zaprli.

Z Evgenom Mahorčičem, sinom pokojnega Franca Mahorčiča, se je Joško Žiberna pogovarjal 12. januarja 1987 in pripoved posnel na magnetofonski trak.

joško žiberna

DIVAŠKI PRAG

Režiserka Lita Stantič iz Argentine
na filmskem festivalu v Gorici

IZSELJENSKI PORTRETI

VRNITEV H KORENINAM

Dr. Irene Mislej

doktorica znanosti in samostojna raziskovalka, ki vodi projekt o slovenskih izseljencih

Triindvajsetega marca 1995 bodo z običajno pozornostjo strokovne in splošne javnosti odprli v italijanski Gorici 10. filmski festival, ki je svojevrsten dokaz kulturne vitalnosti zamejskih Slovencev, hkrati pa povezal, s pomočjo kinematografije, slovensko ustvarjalnost v celotnem duhovnem prostoru naroda. Tokrat bo imela slavnostna otvoritev še globlji pomen. S svojim prvim celovečernim filmom se bo predstavila režiserka Lita Stantič iz Argentine. Za njo in za nas bo to hkrati tudi priložnost za srečanje s tistim delom primorskega in - ožje - kraškega ljudstva, ki je odšlo v svet pod prisilo fašističnega raznarodovanja.

Na jesen 1994, v enem izmed tistih dnevov, ko je zrak na Krasu "čist in zvoneč" - če si izposodim Kosmačevo metaforo - sem obiskala Temnico na spodnjem Krasu. Iskala sem grob, v katerem počiva Stanislav Stantič, ki si je kot mlad fant našel novi dom v Argentini (Malo prej mi je v Buenos Airesu namreč njegova hči, režiserka Lita Stantič, povedala, da je oče med prvim obiskom domovine tam umrl in da je pokopan v svoji rojstni vasi). Na majhnem pokopališču sem ga našla, grob Stanislava Stantiča: rojen 1907, umrl 1965.

Temnica, ki je bila v prvi, krvavi "veliki vojni" popolnoma porušena, je lepa vas; vinogradi, tistikrat že po trgatvi, so postajali rdečkasti in zlati. Mirno vaško nedeljsko idilo so motili samo prijazni psi, ki so me spremljali na sprehodu... V lopi pod cerkvijo, ki obvladuje razgled, sem opazila dve kamniti plošči, ki ju je slovenska tolerantnost ohranila kljub grenkim spominom na prevlado italijanščine in fašističnega režima. Obe namreč govorita o prenovi vasi in najpomembnejših stavb v njej - občinske hiše, cerkve. Starejša plošča identificira ali ugotavlja vzrok človeške tragedije: "distritti del furore della guerra", kar pomeni, da so bile porušene v divjanju vojne ("distritti dal furore della guerra" v italijanskem originalu) ter zmagovalo potrjuje, da je Italija vas prenovila "al benessere

dei cittadini di Temnizza", torej za blagor prebivalcev Temnice, sicer "drugorodcev" v takratnem uradnem jeziku. Novejša plošča, ki nosi letnico 1935 (mislila sem si: Takrat je mladi Stanko Stantič že iskal srečo v daljnji Argentini) pa piše o "ogromni nepravičnosti", ki jo je bila prepela Italija: "alla quale tanto deve la civiltà di tutti i continenti" (kateri je toliko dolžna civilizacija vseh celin).

Paradoks me je udaril kot strela. Ali je bil odhod mladega fanta, ki si je v novem svetu ustvaril družino - v kateri je zrastle umetnica, priznana in spoštovana v tistem okolju - lahko prispevek, ki ga je dala Italija "civilizaciji vseh celin"? Ali je možno tako gledati na hladnokrvno politiko narodne "bonifikacije", kot so uradno imenovali proces raznarodovanja primorske zemlje (danes bi temu rekli etnično čiščenje)?

V imenu slovenske kulture smo vsekakor hvaležni Argentini, ki je priseljencem dala kruh in streho, da so se njihovi otroci šolali ter postali tudi pomembni ustvarjalci, znanstveniki ipd. Toda moramo se tudi zamisliti nad izgubo človeškega potenciala za vse narodovo občestvo, saj je takrat odšlo s Primorske čez ocean več kot 30.000 mladih obeh spolov!

Film, ki ga bomo videli v Gorici 23. marca, ima naslov "Un muro de silencio" ali po naše "Zid molka". Obravnava občutljivo temo o

zamolčanosti krvavih dogodkov, ko je v času argentinske vojaške diktature izginilo več tisoč ljudi, političnih nasprotnikov vladajočih generalov. Argentinci so morali v zadnjih letih odkriti neprijetno stran svoje zgodovine, čeprav je molk težko premagati. Režiserka Lita Stantič je s prav slovensko natančnostjo filmskega jezika analizirala posledice molka in ljudeh, v družini, v družbi... O tem se lahko zamislimo Slovenci v Sloveniji, kakor bi se morali zamisliti tudi Italijani, ko tako vztrajno pozabljajo na desetletja fašizma ter na vojaško okupacijo Slovenije med drugo svetovno vojno!

Na otvoritvi festivala bo režiserka Lita Stantič, ki je potrdila prihod ter zapisala lepe besede o

pomenu tega srečanja zanjo. Pravi, da gre za vrnitev; za vrnitev h koreninam, iz katerih izhaja; za vrnitev k očetu, ki počiva v rodni vasi. O filmu, v katerem igra eno izmed vodilnih vlog Vanessa Redgrave, in o ostalem svojem delu, saj ima za seboj uspešno kariero filmske producentke ter režiserke številnih kratkometražnih filmov, bo lahko sama spregovorila med festivalom od 23. do 27. marca v Gorici. Pa tudi v Ljubljani, kjer bo premiera njenega filma "Zid molka" 29. marca v Cankarjevem domu.

Za včasih tako poudarjen skupni slovenski prostor bo srečanje z Lito Stantič uresničitev in potrditev vezi med Slovenci, neglede na to, kam jih je zgodovina prisilila oditi..!

KAJ JE Karitas

Matej Kobal

kaplan Komenske dekanije

Ali je to cerkvena socialna ustanova, po kateri Cerkev posega v družbeni prostor in širi svoj vpliv, ali je morda kaj drugega? Ali gre pri Karitas za domislico Cerkve, ali je to nekaj, kar nujno spada k njenemu poslanstvu? Ali je Karitas organizacija Cerkve, ki je nastala zaradi trenutnih potreb ljudi (npr. beguncev), ali je to stalno poslanstvo Cerkve?

Ljubezen do bližnjega - **Karitas** je za Cerkev nekaj nujnega. In tega se je Cerkev tudi vedno zavedala... Že od svoje ustanovitve naprej je skrbela za vdove, za uboge brate in sestre; za vse, ki so bili v kakršnih koli stiskah. Zavedala se je tudi, da kristjan kot posameznik lahko stori kaj malo, medtem ko združeni zmorejo mnogo več. In tako so se v okvirih Cerkve ustanovljali razni redovi, organizacije, bratovščine, društva, kongregacije ipd. Iz zgodovine naj omenim, da je leta 1570 bratovščina sv. Jurija v Komnu vzdrževala lastno bolnišnico. Če te bratovščine ne bi bilo, bi bili bolniki najbrž prepuščeni samim sebi in skrbi svojcev.

Spreminjanje časa je seveda zahtevalo od kristjanov, da se tudi sami spreminjajo in da se prilagajajo času, v katerem živijo, in potrebam, ki takrat prihajajo na dan. Tako so se v časih, ko je bila pri nas prepovedana kakršna koli socialna dejavnost Cerkve, razne krščanske dobrodelne organizacije in združbe reorganizirale v Mednarodo Karitas (leta 1980), ki združuje Karitas posameznih držav in je v vseh "katoliških" državah zelo razvita. Toda kljub prepovedi socialnega delovanja, kristjani niso mirovali. Ker je bilo nemogoče ustanoviti organizacijo, kakršna je Karitas, so se odločili za bogato "delovanje po ovinkih", za karitativno delo posameznikov, za diakonsko delo v župnijah, za Prijateljstvo bolnikov in invalidov, za Vero in luč, za akcije, kot so na primer Lačni otrok, Predal dobrote, Milijonarji dobrote, za srečanja bolnikov in invalidov na Brezjah in po župnijah, ipd. Na take in podobne načine so slovenski kristjani poskušali živeti zapoved o ljubezni do bližnjega.

Po spremembi razmer, kakor hitro je bilo mogoče, je bila leta 1990 ustanovljena Slovenska Karitas, ki so ji takoj sledile ustanovitve škofijskih in župnijskih Karitas. Tako delujejo sedaj na Krasu tri medžupnijske Karitas - sežanska, komenska in hrpeljsko-kozinska. Te so si, povezane z Mednarodno Karitas in s Karitas sosednjih držav, zadale za nalogo isto temeljno krščansko poslanstvo: **Vnesti v družbo, v kateri smo, več ljubezni. Pomagati tam, kjer nihče ne pomaga ali je pomoč nezadostna. Videti v vsakem, ki je v stiski in ki potrebuje pomoč, svojega brata**

ali svojo sestro. Vračati življenjski smisel človeku, ki je obupal, itn. Torej ne zgolj humanitarna ali človekoljubna pomoč, ampak solidarnost s človekom v stiski. Ne miloščina za trenutno preživetje, ampak sodelovanje s človekom v stiski, da bi se postavil na noge.

Štiri leta, kolikor deluje Slovenska Karitas, je kratka doba. Še vedno imamo vrsto težav, kot so postavljanje strukture, iskanje prostovoljcev za delo v Karitas, odkrivanje svojega mesta v družbi in pojasnjevanje, kdo sploh smo in kaj hočemo. Kljub tem otroškim boleznim pa vseeno rastemo in vedno učinkoviteje pomagamo bližnjim v stiski.

Ko smo se pogovarjali z našim švicarskim prijateljem g. Fridolinom Kisslingom, ki nam v imenu Mednarodne Karitas pomaga iskati pot čez začetne težave, nam je zagotovil, da smo prav v Sloveniji med vsemi nekdanjimi socialističnimi državami naredili na področju Karitas največ. Poskušamo pomagati vsem, ki so v kakršni koli stiski. Od ustanovitve Slovenske Karitas do sedaj so te stiske predvsem gmotne narave. In tu poskušamo pomagati z ljubeznijo - s solidarnostjo do človeka. Osnovni način te pomoči je najprej osebni pogovor in svetovanje. Ta sprejema človeka celostno - ne zgolj kot lačnega, ampak kot celostnega človeka, ki je v stiski - in mu poskuša pomagati tako gmotno kakor tudi človeško, mu torej pomagati iskati poti iz stiske, itn.

V zadnjih letih kot Karitas pomagamo na naslednjih področjih:

* socialno ogroženim (pogovor, hrana, obleka,

plačana položnica,...);

* starejšim (pomoč doma in v domovih za boljšo kakovost življenja, obiski, družabnost...);

* beguncem (hrana, obleka, obiski, svetovanje, izraba prostega časa, nosečnice,...);

* narkomanom (skupnost Srečanje, ki je pred nedavnim zaživela tudi pri nas);

* zapornikom (otrokom varovanje, počitnice, pomoč pri šolanju, ...);

* brezdomcem, Romom (otrokom varovanje, počitnice, pomoč pri šolanju, ...);

* družinam v stiski (gmotna pomoč, svetovanje, ...).

Poleg čisto določene pomoči je zelo pomemben vpliv na kakovost človekovega življenja. Tu gre za vzgojo za boljše odnose, za spreminjanje javnega mnenja do uboštva, stiske. Za usposabljanje ljudi za solidarnost, empatičnost ali posluh do soljudi..!

Naj omenim samo možnost civilnega služenja vojaškega roka! Fantje, ki vojaški rok služijo v Karitas, nedvomno z majhnimi koraki tudi pozneje boljšajo kakovost našega življenja... Treba je omeniti tudi sodelovanje pri nastajanju socialne zakonodaje. Delo pa je vidno tudi v ustanovah, ki jih vodi Karitas - dva župnijska domova Karitas, Materinski dom, trije domovi za ostarele, trije vrtci.

Pripravljamo se tudi na čas, ko bo Slovenija - upamo - prebrodila sedanje težave in ko se bodo zmanjšale gmotne stiske ljudi. Takrat se bomo morali soočiti, in se že soočamo, s stiskami druge vrste, ki so včasih še hujše od gmotnega pomanjkanja in ki vse bolj prihajajo na dan. V Zahodni Evropi na primer predstavlja pomanjkanje le tretjino vseh človeških stisk. Ostali dve tretjini stisk čakata najbrž tudi nas. To pa so stiske, ki jih povzročajo osamljenost, pomanjkanje smisla, egoizem, razbite družine, zdoščasenost,... ki vodijo v alkoholizem, uživanje mamil, samomorilstvo in prestopništvo, kar vse dela življenje neznosno. Tu bo - poleg vsega, kar Karitas dela sedaj - novo področje prizadevanja za več ljubezni med ljudmi!

To je delo za vse kristjane in za vse ljudi dobre volje! Vsakdo lahko pomaga v Karitas kot prostovoljec tako, da omogoča Karitas, da pomaga s svojimi darovi, da opazuje okolico in ne pozablja na sosede, ki potrebujejo pomoč, da se trudi živeti v harmoniji s svojim okoljem, in še na tisoč drugih različnih načinov. Ne pozabimo: **Ljubezen je iznajdljiva in vedno najde pot do sočloveka v stiski.** Zato vas vabim, da skupaj stopimo na to pot!

IZOBRAŽEVANJE

Avtor pričujočega kritičnega prispevka je Boris Udovč, kamnoseški mojster iz Naklega pri Kranju, rojen 22. maja 1935 v Suhorju v Beli krajini. Obiskoval je srednjo gradbeno šolo, se izučil za kamnoseka, ustvarjal in iskal nove izrazne rešitve ter postal mojster. Veliko je tudi sodeloval s kiparjem Jakobom Savinškom... Ves čas svojega kamnoseškega oblikovanja v kamnu se zaveda vloge in funkcije kamna v vsej zgodovini človeške porabniške in ustvarjalne misli. V njegovi delavnici delujeta zato, kakor je ob eni izmed njegovih razstav zapisal likovni kritik Aleksander Bassin, tako kamnosek kot kipar; za oba je dovolj specifičnega dela. Dela, ki daje kot rezultat unikatne oblikovane, okrasne, porabne predmete - od namiznih pepelnikov do posod različnih velikosti in stebričev, ki so že sami po sebi zgleden primer večje, ročne oblikovalske discipline, imajo pa lahko funkcionalen pomen tako v notranjem kot v odprtem prostoru. In ves čas svojega avtonomnega ustvarjanja se Boris Udovč zavzema za ohranitev kamnoseške obrti, za vračanje kamnoseških izdelkov v naše domove, v naše življenje, pa zato z neizčrpno energijo združuje in povezuje še delujoče kamnoseke ter se trudi za kakovostno izobraževanje in usposabljanje novih kamnosekov in kamnoseških mojstrov

PREDNOST PRAKTIČNEMU ZNANJU

Boris Udovč

kamnoseški mojster, Naklo pri Kranju

O problemu šolstva v obrti je bilo že veliko napisanega, a vendar kljub možnostim, ki so nam bile dane z osamosvojitvijo, ni prišlo do bistvenih sprememb v šolstvu. Še vedno se vrtimo v začaranem krogu. Ugotavljamo, kaj bi bilo bolje, kaj bi bilo treba storiti, in tako dalje in dalje... Vrstijo se eksperiment za eksperimentom in vendar je vsem razumnim jasno, kaj je treba storiti, da rešimo, kar se sploh rešiti da.

In to takoj!

Jasno je, da vsako gospodarstvo gradi na delu, na njegovi kakovosti in na količini narejenega. To je vredno toliko, kolikor je produktivno in predvsem kakovostno, kar pomeni tudi konkurenčno.

To je pomembno zlasti sedaj, ko se Slovenija vključuje v mednarodne tokove gospodarjenja, v katerih je konkurenca neizprosna in kakovost dela odločujoča. Tako je za vsako družbo v resnici največje bogastvo znanje, s katerim razpolaga.

Zato se izbira takšen način uka in šolstva nasploh, ki zagotavljata optimalne rezultate. Rezultate pa se dosega tako, da se učenci v gospodarstvu učijo svojega poklica v obrtnih poklicnih delavnicah pri mojstrih poklica, in to neprekinjeno, tri ali štiri leta, kolikor pač poklic zahteva. Učenje, ki traja dvanajst mesecev, se vsako leto prekinja le toliko, kolikor je potrebnega časa za izobraževanje v šoli kot dodatek k praktičnemu delu pouka.

Stoletne izkušnje so tudi določile čas učenja za vse obrti, zato dve leti, tri ali štiri leta učne dobe niso naključno določen čas. Za vsako obrt se je vedelo, koliko časa se je mora vajenec učiti, da se

je nauči in da znanje tudi utrdi. To je treba vedeti in te izkušnje tudi upoštevati!

Od teh znanj, ki jih lahko poimenujemo kot obrtna znanja, je v osnovi odvisna tudi kakovost našega življenja. Pomembno je, kakšna je naša bivalna kultura, v kakšnih stanovanjih in hišah bivamo, kako se hranimo, oblačimo, kako varno se prevažamo ipd. Vse to so dejavniki, ki so odvisni od obrtnih znanj, saj prav ta vse to ustvarjajo in tudi vzdržujejo.

Prav tako je pomembno za vsako družbo ohranjanje kulturne dediščine. Zlasti pri nas je bil odnos do nje, milo rečeno, neodgovoren, zato nujno potrebujemo strokovnjake za restavracijska in prenovitvena dela. Pri tem je treba upoštevati, da morajo današnji strokovnjaki obvladati znanja najmanj tako dobro, kot so ga obvladali mojstri, ki so to dediščino ustvarili, če želimo vrednosti te dediščine ohraniti. Kvaliteta našega življenja je tako odvisna od kakovosti teh znanj in predstavlja osnovo za nadaljnjo nadgradnjo, ki pa ne more biti kakovostna, če ni kakovostno osnovno v življenju.

Prejšnji družbeni sistem je pustil pravo opustošenje v obrti. Oblast je skrbela le za to, da so delili učencem v tako imenovanem usmerjenem izobraževanju papirje in spričevala z namenom, da je preprečevala socialne razlike. Če učenec ni zmozel triletnega šolanja, se je pač izučil po "skrajšanem programu" in tudi dobil spričevalo. Česa se je v tem času naučil, ali se je s pridobljenim znanjem mogel vključiti v delovni proces, ali se je s pridobljenim znanjem zmozel preživljati - to so bila postranska vprašanja. Najpogostejši odgovor je bil: Se bodo že naučili, ko se bodo zaposlili! Jasno je, da je bil s tem zamujen človekov idealni čas za učenje. Mladega človeka se uspešno uči in oblikuje med 14. in 18. oziroma 19. letom, pozneje je to težje ali celo nemogoče.

S takim ravnanjem je družba mladim ljudem dobesedno ukradla najboljša leta za učenje

...in iz njih naredila neuporabne člane, če ne kar invalide. Obrt je tako domala propadla; znanja so se skrčila in le malo je še obrtnikov z mojstrskimi znanji. Pa vendar, kljub vztrajnim zahtevam obrtnikov, naj se vajence vrne v gospodarstvo - v delavnice, zakonodajalci še kar naprej vztrajajo pri utučenem redu oziroma, bolje rečeno, neredu!

Ko zahtevamo, da je treba ukrepati takoj, imamo v mislih kritično pomanjkanje mojstrskih znanj oziroma pomanjkanje mojstrov v skoraj vseh obrtéh. Le malo jih je, ki lahko še kaj storijo. In, ko bodo odšli še zadnji, bo država primorana iskati pomoč zunaj svojih meja, kar bi bilo seveda nedopustno in za vse nas hudo drago!

Zdaj je še čas, da se iz zagate rešimo sami... Tu velja omeniti novi obrtni zakon, v katerem je zakonodajalec določil kot pogoj za ustanovitev obratovalnice mojstrsko spričevalo oziroma mojstrski izpit. Pri tem se ni vprašal, kje in kako priti do mojstrskih znanj, predvsem pa je pozabil, da je prvi pogoj za mojstrstvo uspešno opravljena vajenska doba, po kateri postane vajenec pomočnik z znanji, ki zadoščajo, da pomaga mojstvu in z njim tudi živi, se ob njem dograjuje, utruje svoje znanje in se, če mu je dano, po nekaj letih (najkrajša doba pet let) začne pripravljati na mojstrski izpit. Vsak uk namreč zahteva svoj čas, saj je znanja treba pridobiti, povezovati in predvsem utrditi. Zahtevati mojstrska znanja in ne nuditi zadovoljive predizobrazbe je popoln nesmisel. Tudi študij na fakulteti je omogočen samo tistim, ki so uspešno izpolnili vse predizobrazbene pogoje.

Če bo ostala državna strategija strokovnega izobraževanja takšna, kot je, in če ostanejo učenci v gospodarstvu še nadalje pod okriljem zakona o srednjem šolstvu, potem mora država sprejeti moralno in materialno obveznost, da bo mladim ljudem, ki se želijo izobraževati v obrti, to tudi omogočila. In to do te mere, da bodo s pridobljenimi znanji sposobni tudi samostojno živeti

(Doslej je bil ta čas le nekakšna priprava na uk, porabljen čas pa je, bil, seveda, zamujen!).

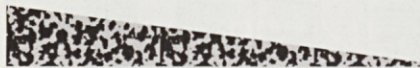
Če država sprejme takšen način obrtnega izobraževanja, potem mora za vse obrti onako opremiti šolske delavnice z vsemi orodji in naj-sodobnejšimi stroji, poleg tega pa mora namestiti za predavatelje najboljše strokovnjake - mojstre...

Jasno je, da je to objektivno nemogoče in da je stvar že vnaprej izgubljena.

Za nekatere obrtne poklice se poskusno uvaja sistem, ki kot popravek usmerjenega izobraževanja uvaja delitev učnega časa v razmerju 50:50. Ta sistem podpira tudi Obrtna zbornica. V njem je 50 % učnega časa namenjenega teoretičnemu pouku, preostala polovica učnega časa pa je namenjena praksi v šoli ali pri mentorjih. Ta popravek je zadevo sicer za spoznanje izboljšal, še zdaleč pa ne popravi. Izračun pokaže, da se v idealnih pogojih v triletnem usposabljanju učenec uči obrti največ eno leto. Šolsko leto namreč traja devet mesecev in po odštetem času za teoretični pouk ostanejo za učenje poklica samo štirje meseci. Tri leta takega učenja za poklic pomeni v resnici komaj leto poklicnega učenja. In ker se v teh treh letih zvrstijo še velike prekinitve poklicnega učenja, se v štirih mesecih pridobljeno znanje do naslednjega poklicnega učenja med praktičnim poukom razblini.

Če primerjamo ta sistem s starim sistemom - trije meseci šole in devet mesecev prakse ali v treh letih 27 mesecev prakse, novi sistem s starim ni primerljiv. Vemo pa tudi, da so le redki poklici, ki bi se jih bilo mogoče naučiti prej kot v treh letih oziroma po 27 (24) mesecih prakse. Če bi v danih okoliščinah po tem sistemu hoteli zagotoviti tisti obseg prakse, ki je potrebna, da se učenec zares izuči poklica, bi morali povečati njegovo učno dobo na devet let.

Tudi to je nemogoče!

In kaj je tisto, kar bi bilo najbolj uspešno in najhitreje ter najbolj učinkovito ter tudi najcenejše za ponovno obvladovanje obrtnih znanj, ki so bila v Sloveniji vedno na visoki ravni?

Temeljno je spoznanje, da obrt sodi v gospodarstvo in da bi zato moralo poklicno izobraževanje soditi v okviru ministrstva za gospodarske dejavnosti in ne v okviru ministrstva za šolstvo in šport. Osnovna izobrazba - osemletka ali devetletka - zadošča kot splošni del izobrazbe. Po končanem osnovnem izobraževanju se mladi ljudje

odločajo po svojih željah, zmožnostih in seveda tudi možnostih! Ker je vsakomur dano kaj drugega, se nekateri že po tem izobraževanju zaposlijo in morajo s tem tudi živeti. Drugi se odločajo za nadaljnje izobraževanje na srednjih šolah ali pa gredo v uk obrti. Za prve je hram učenosti šola - takšna, kot je, za druge pa je hram učenosti obrtna delavnica. Prav delavnica je med glavnimi predmeti, saj poteka delovni proces v največji meri prav v obrtni delavnici, s pravim delom in s pravimi mojstri. Samo tu in nikjer drugje lahko vajenec postane dober pomočnik in potem še dober mojster. Samo delavnica s pravim delom in s pravim obrtnim utripom ustvarja prave praktike - strokovnjake!

Prednosti delavnice so tudi, da vsi modnejši stroji in nova orodja pridejo najprej prav vanje, saj vsak mojster sledi novim dosežkom, če hoče ostajati v vrhu konkurenčnosti. To pa omogoča tudi vajencu, da se na najhitrejši način srečuje z vsem novim v stroki.

Po končanem izobraževanju v obrti se izobraževanje lahko nadaljuje. Komur je dano, nadaljuje študij na srednji, višji in visoki šoli. To je tudi tisto najboljšo, kar si lahko želimo - dober praktik s fakultetno nadgradnjo, uporaben tako v malem gospodarstvu kakor tudi v industriji.

Ob pomisleku, da v naših obrtnih delavnicah nimamo veliko strokovnjakov z mojstrskim izpitom, ni na mestu posebna zaskrbljenost. Najvažnejše ta čas je, da znanja so. Kdor je vodil samostojno obrt deset, dvajset ali več let, je nedvomno ob delu dogradil svoja znanja do takšne ravni, da lahko sprejme vajence v uk. Ob takem spoznanju je mrzlično iskanje mentorjev, ki izpolnjujejo pogoje za učenje vajencev, nesmiselno, ker ustvarja selekcijo in omejuje možnosti, obenem pa zapostavlja tiste obrtnike, ki ne izpolnjujejo vseh pogojev za mentorstvo.

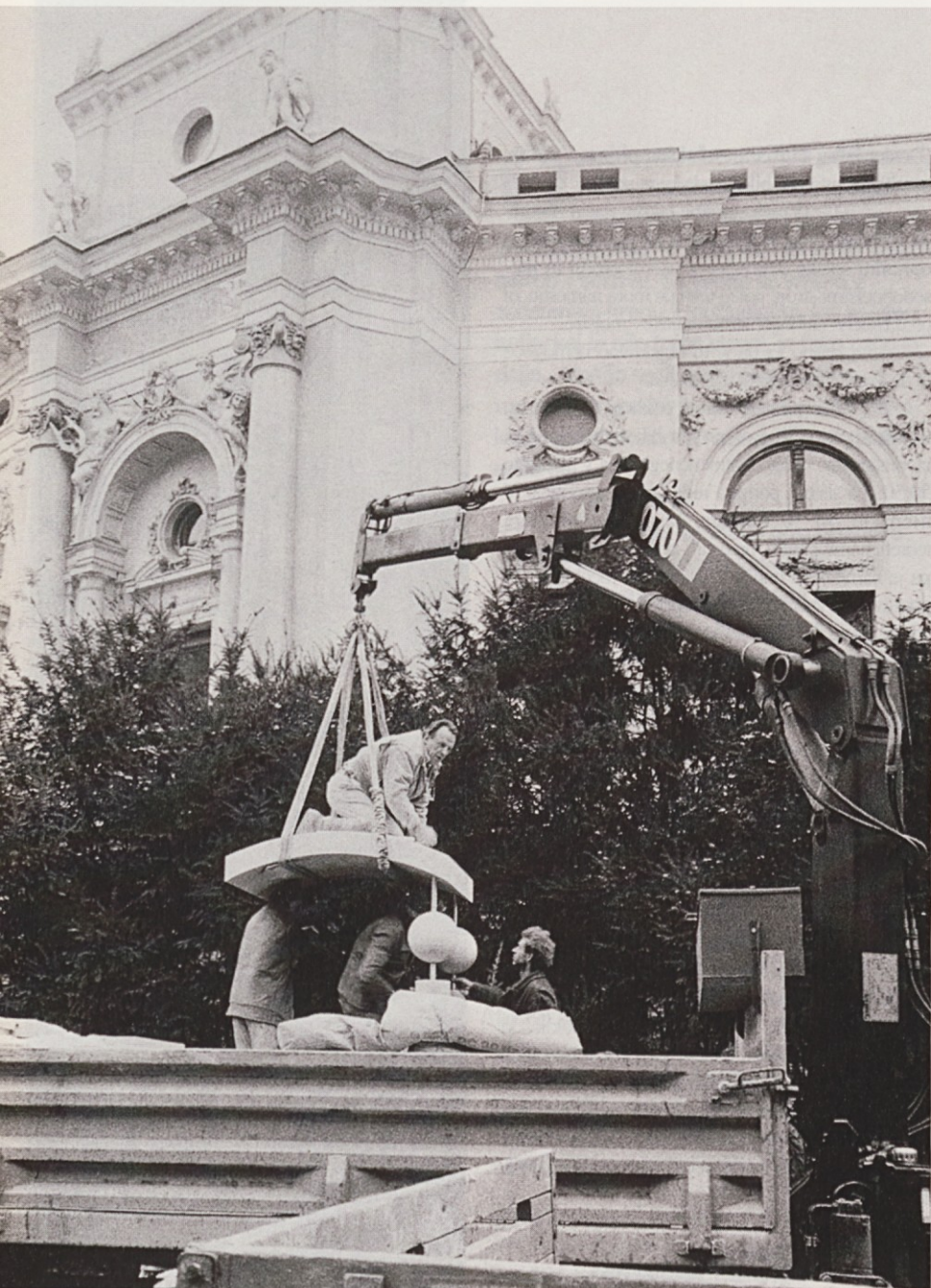
Če je država dala obrtna dovoljenja vsem, je vsem enako priznala njihova znanja. Zato nima nihče pravice, delati selekcijo in z njo javno degradirati prizadete ter vrednost obrtnega dovoljenja in tako že na začetku kanalizirati tok interesentov za uk. Življenje je treba dati možnost, da se uteče, ne pa ga utesnjevati v birokratske okvire, ki vselej delujejo zaviralno.

Za uk naj se odločajo učenci - vajenci po lastni izbiri in danih možnostih v katero koli delavnico. Obrtna zbornica naj pri izbiri deluje le svetovalno, obvezno pa bi morala biti organizatorica zaključnih izpitov, na katerih bi komisije še aktivnih mojstrov ugotovljale raven pridobljenih znanj in jih ocenjevale. Kdor izbere slabo delavnico za uk in ne doseže zahtevanih znanj, pač ne bo opravil izpita in bo zato moral podaljšati uk, komisija pa mu bo dala možnost popravnega izpita. Le na ta način se bo ustvaril red in, kar je najpomembnejše, znanje bo dobilo prednost in končno tudi svojo vrednost.

Po lanskoletnih predavanjih strokovnjakov za izobraževanje na Bavarskem je jasno, da je njihov način najbližji našim željam glede na dane okoliščine. Zato bi veljalo uporabiti njihove izkušnje in jih prilagoditi našim razmeram.

Dokler ne popravimo napak iz preteklosti in ne dosežemo ravni obrtnih znanj ostalih partnerjev, je vizija o družnem vstopanju v Evropo iluzija.

Obrtna zbornica je dolžna upoštevati dejstva in javno mnenje, še zlasti pa mnenja obrtnikov, ki so najbolj seznanjeni z dejstvi in zato tudi najbolj prizadeti. Zato naj jih z anketo ali na drug podoban način vpraša za mnenja in predloge ter pripravi trdno osnovo za oblikovanje stališč, ki naj jih predlaga slovenski vladi!

OSNOVNA ŠOLA DUTOVLJE

SE PREDSTAVLJA

Marijan Plazar

dipl. prof. - ravnatelj Osnovne šole Dutovlje

V vinorodnem trikotniku, na kraških tleh, kjer domuje znamenita burja in kjer sta kulturni specialiteti kraški pršut in kraški teran, leži vas Dutovlje s popolno osemletno šolo. K tej naši šoli spadajo še tri podružnične šole in sicer v Pliskovici, Tomaju in Štanjelu. Vseh učencev v osemletki in v podružničnih šolah je letos 361 in njihovo število spet narašča. Pred približno desetimi leti pa je bilo na šoli kar 430 učencev. Sedaj smo druga največja šola izmed petih osemletk na matičnem Krasu.

Res, centralna šola s svojimi tremi podružničnimi šolami tvori zaokroženo podobo osnovne šole Dutovlje. Vendar vsaka naša šola živi tudi zase svoje življenje. Močno je zasidrana v svojem kraju. In krajani bi jo za nič na svetu ne izpustili iz svojih rok, saj pomeni življenje in označuje živost vasi..!

V naših šolah se med seboj vsi poznamo. To velja tako za učence kot za učitelje. Naš šolski okoliš je precej velik in šteje 36 vasi ter zaselkov. Najbolj oddaljene vasi so Lisjaki, Trebižani in Kodreti, Lukovec nad Štanjelom, Kobjeglava, Hruševica, Tublje pri Komnu, Vrhovlje pri Sežani in Križ. Največja razdalja med najbolj oddaljenimi vasi je kar 22 kilometrov.

Več kot polovica učencev se vozi v šolo in domov z avtobusi, kar nekaj pa se jih vozi v šolo s kolesi iz bližnjih vasi. Ostali stanujejo blizu svoje šole.

Vse šole so na lepih krajih, v zavetju narave, kjer je veliko prostora. Tudi poslopja so kar prostorna, čeprav so vsa, razen centralne šole, precej starejšega datuma. Kljub temu se v njih dobro počutimo. Ker pa naši učenci vsako leto gostujejo tudi v bolj oddaljenih šolah in krajih, spoznavajo, kako so šole marsikje lepše, z višjim standardom, vprašujejo, kdaj bodo tudi naše šole take. In mi jih tolažimo, da

lepe stavbe še ne pomenijo vsega, da so tudi nasmejani obrazi in dobro medsebojno sodelovanje nekaj vredni, medtem ko si znanje lahko pridno nabirajo tudi v takih šolskih prostorih, kakršne imamo sedaj.

Učenci naše šole in podružničnih šol se radi družijo. Veliko se jih trudi za ugled šole, ko si neprestano bogatijo znanje in izkušnje. Seveda pa prav vsem pri učenju ne gre najboljšo. Takim poskušamo učitelji pomagati na različne načine. Še bolj kot pri drugih učencih zaradi samozavesti pri njih pazimo na oblikovanje pozitivne samopodobe. V ospredju našega prizadevanja je sicer njihovo znanje, toda pomagamo jim s prilagajanjem učnega dela. Šolo jim poskušamo narediti bolj prijazno, kot jo vidijo sami. Seveda pa se morajo tudi sami truditi za svoj učni uspeh.

So pa še drugi vsebinski in organizacijski prijemi, s katerimi poskuša naš učiteljski zbor šolo približati učencem. Pomembno je, da pri svojem vzgojno-izobraževalnem delu organizirajo dela in življenja na šoli, vsebine in dejavnosti izpeljemo tako, da vsestransko upoštevamo učenca.

Ravnatelj osnovne šole Dutovlje Marijan Plazar je po končanem učiteljsku v Tolminu nadaljeval študij na takratni Pedagoški višji šoli - smer glasba. Leta 1973 je ob delu končal redno še drugo stopnjo Akademije za glasbo. Ravnateljske naloge na šoli v Dutovljah opravlja od leta 1975.

V svoji poklicni karieri se je ukvarjal z zelo pestrimi dejavnostmi. Uspešno je vodil otroški pevski zbor, mladinski zbor, ženski in moški zbor, mešani zbor, glasbene krožke, plesno dejavnost, audio in video dejavnost, kolesarski krožek ter organiziral najrazličnejše prireditve. Dvakrat je prejel Priznanje prosvetnega delavca v občinskem obsegu, enkrat Nagrado občine Sežana ob njenem prazniku in zvezno Priznanje za vsestransko, dolgoletno in uspešno pedagoško delo.

Brezskrbni učenci so "osvojili" najdebelejši hrast v gozdičku ob šoli

Starši poznajo naše delo, saj vse zvedo pravočasno in so nam za vse hvaležni, ker jim pomagamo pri oblikovanju njihove mladeži. Vsebina njihovega vsestranskega prispevka je kar pestra, saj sodelujejo na različnih ravneh in v številnih vsebinah kot mentorji, kot pomočniki v dnevni dejavnosti, akcijah ipd.

Redno se sestaja svet staršev, ki ga seznanjamo tudi s pisnimi gradivi o vsem dogajanju na šoli. Obravnavajo letna poročila o minulem šolskem letu, predlog letnega delovnega načrta za leto, ki prihaja, pa tudi predlog štiriletnega delovnega načrta, v katerem so šolske zadeve postavljene na daljši rok.

Moto ali vodilo našemu učiteljskemu zboru in naši šoli sploh je konkurenčna sposobnost sebi enakih, s čimer se želimo preizkušati, kjer je to potrebno. In preizkušamo se na učnovzgojnem področju, pri tem pa smo najbolj šibki na športnem področju, ker nimamo telovadnice. Te pravzaprav še nikoli sploh omeli nismo!

In če pogledamo še nekatere drobne značilnosti naše šole, moram omeniti vsaj nekatere..!

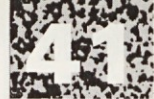
Pedagoški režim se kaže v sproščenosti vseh na šoli. Medsebojno spoštovanje dosega visoko raven. Učiteljski zbor je zelo enoten in izžareva energetska sposobnost za prilagajanje spremembam časa, novostim in ima smisel za inovacije. Pri tem

Tretješolci se pripravljajo na kolesarske izpite

pa moram dodati, da smo še pred nekaj leti na nekaterih področjih orali ledino.

Vsaka naša šola pripravi vsako leto nekaj kulturnih prireditev za starše, vrh vsega pa je tako imenovani dan šole, na katerem predstavimo vse najboljše učence, bogato razvite raziskovalne dejavnosti učencev, vrsto interesnih dejavnosti, plesno dejavnost, knjižničarsko dejavnost, v kateri sodelujejo ob računalniku tudi učenci, novinarsko dejavnost itn. Na šoli deluje še pet pevskih zborov, katerih eden sodi med odlične zборе na Slovenskem, audio in video dejavnost, kolesarsko dejavnost, tri šole v naravi. In še kaj bi se našlo! Skoraj vsak učenec je pohvaljen za kakšno svoje udejstvovanje v zunajšolskih aktivnostih.

ČE NAM NE BO USPELO PRVIČ, BO PA USPELO DRUGIČ!

Tanja Trebec

Redni bralec revije *Kras* se bo še spomnil v 5. številki revije *Kras* na 47. strani objavljenega sestavka z vprašalnim naslovom "Bo matura težka?" V njem je veliko vprašanj, na katerih en del smo bodoči maturanti že dobili odgovore na predmaturitetnem preizkusu med 9. in 13. januarjem letos. Preizkus so opravili dijaki na vseh slovenskih srednjih šolah, ki bodo junija z matura končali srednjo šolo. Njegov namen je bil, seznaniti dijake s pravili pisanja in s približno vsebino maturitetnih testov, profesorje pa seznaniti z organizacijo in potekom mature, kar zaradi strogih pravil in testov sploh ni preprosto.

Tudi mi, dijaki četrtnih letnikov Srednje šole v Sežani, smo v predmaturitetnem tednu okusili delček te pomembne igre. Preizkus se je začel v ponedeljek s pisanjem slovenščine, nadaljeval v torek z matematiko, v sredo smo pisali tuj jezik, četrtek in petek pa sta bila namenjena dvema izbirnim predmetoma. Izčrpani revčki smo se tako na koncu napornega tedna kar zgrazžali ali (redkeje) veselili zaradi znanja in zahtevnostnih stopenj posameznih preizkusov.

Naj pripišem še to, da je prematuritetni preizkus potekal povsem resno in po pravilih, tako da je človek kaj kmalu pozabil, da gre vendarle samo za preizkus in ne zares. Manjkala je le nesramna trema, ki bo junija prav gotovo razsajala med nami.

Kaj pravi ravnatelj Dušan Štolfa

Nekaj več o samem poteku preizkusa na naši šoli ter o prihajajoči maturi sploh nam je povedal ravnatelj gospod **Dušan Štolfa**, ki je tudi predsednik maturitetne komisije.

"S ponovno uvedbo mature se strinjam, bila pa je matura v preteklih letih precej bolj podobna sedanjemu zaključnemu izpitu kot maturi sami! Preteklo maturo se je izvajalo v okviru šole - interno,

medtem ko bo letošnja matura ekstemega tipa.

Matura bo iz petih predmetov, med katerimi so trije obvezni (matematika, slovenski in tuj jezik) in dva izbirna. Dijak bo svoje znanje dokazoval pisno ter ustno. Pisno maturitetno gradivo pripravlja Republiški izpitni center (RIC), ki bo maturitetne teste tudi ocenjeval. Ustno spraševanje dijakov bo potekalo v šolskih okvirih, v celotno maturitetno oceno pa bo prispevalo le 20 odstotkov. Torej je precej več poudarka na pisnem delu mature, kar kaže nekakšno temeljno nezaupanje do učiteljev in omejuje profesorjevo avtonomijo, ker se je prisiljen držati katalogov znanja.

Predmaturitetni preizkus je bil nujen tako za dijake kakor tudi za nas, profesorje. Organizacija je bila izpeljana do potankosti, medtem ko so bili testi in nato prejete rešitve površno in pomanjkljivo sestavljeni. Vsebovali so nemalo napak!

Pouk ostalih dijakov na šoli je bil v predmaturitetnem tednu nekoliko moten, kar smo pričakovali, saj smo vsak dan preizkusa potrebovali šest učilnic in 12 učiteljev, ki so dijake med pisanjem nadzirali.

Preizkuse dijakov iz predmetov: sociologija, ekonomija in italijanščina smo poslali na RIC kot vzorčno gradivo, ki bo vplivalo oziroma ki bi moralo vplivati na sestavo

testov za junijsko maturo.

Vprašanja v testih so bila pri marsikaterem predmetu zelo podrobna, kar je nekoliko sprto s pedagoškimi pravili in s smislom mature, katere cilj je preveriti splošno dijakovo znanje. Maturitetni uspeh bi se moral skladati s splošnim dijakovim uspehom. Če se bo to zgodilo, bomo zadovoljni. Če se ne bo, bomo morali vzroke za odstopanja raziskati.

Opravljena matura je pogoj za vpis visokošolskega študija, zaključni izpit pa omogoča vpis v višje strokovne šole. Z uvedbo mature so ukinjeni sprejemni izpiti na višjih in visokih šolah; ponekod bodo le kot preizkus kandidatove posebne sposobnosti za vpis na Univerzo (Akademija likovnih umetnosti, Fakulteta za športno vzgojo...)."

In še mnenja dijakov!

Kaj pa menijo o predmaturitetnem preizkusu dijaki, najpomembnejši artisti v živahnem maturitetnem cirkusu?

Aleš Balut: "Na preizkus in na prihajajočo maturo se posebej ne pripravljam. O preizkusu mislim, da je imel kar ustrezno zahtevnost stopnjo... Pripombe imam le na intenzivnost in zgoščenost preizkusov, saj smo konec tedna pričakali brez moči in volje, kar se je poznalo zadnji dan,

v petek, pri pisanju ekonomije. Najlažja se mi je zdela slovenščina in to po zaslugi naše profesorice!"

Dragana Glišević: "Na preizkus se nisem posebej pripravljala, le zgodovino sem malo pogledala. Angleščina se mi je zdela kar sprejemljiva, strah pa me je matematike... Nasploh se bojim junija, ko bodo od nas zahtevali precejšnjo mero znanja, koncentracije in sploh psihično pripravljenost!"

Matevž Kastelic: "Najlažja se mi je zdela slovenščina; najmanj sem rešil pri matematiki. A kljub temu mislim, da bi z intenzivnejšim učenjem maturo uspešno opravil. Motijo pa me točni obrzci za odgovore, ki ne upoštevajo malo različnih, a še vedno pravih rešitev!"

Petra M.: "Najprej moram izkoristiti priložnost in pozdraviti bralce revije *Kras* ter pohvaliti njene vztrajne urednike...! Matura? Ja, z učenjem in z malo sreče nam mora uspeti! Preizkus niti ni bil tako težak. Upajmo le, da mi bo matura podobna?! Mi se bomo učili, vi pa držite pesti! O.K.!"

Kristina Pavlič: "O maturi sem imela drugačno predstavo, kot je bilo v resnici. Resda je bil to le preizkus, upam, da tudi junijska matura ne bo pretežka... Ker nas veliko strašijo, me je v resnici strah. Ampak vsakdo ve, da bodo vprašanja zelo podobna, da bodo obsegala učno snov 4. letnika srednje šole, kar zahteva veliko učenja in truda. Tisti, ki so (smo?) kakšno lekcijo prespali, bomo morali resneje poprijeti. Drugače ne bo šlo!"

Namesto sklepa

Precej znancev mi je odkritosrčno povedalo, da ne bi prav nič radi pisali mature in da takrat ne bi bili radi v naši koži... Ampak, dragi moji, matura je tudi svojevrstna izkušnja, pa zato vzemimo stvar takole: Če nam ne bo uspelo prvič, bo pa uspelo drugič...! Saj vsi pravijo, da je v življenju toliko pomembnejših stvari od šole. In ker to drži, le zakaj bi "umirali" na račun te mature. Ali ne!?"

Tudi nekajdnevne počitnice lahko odlično izkoristite!

Kako?

POČITEK versus SPROSTITEV

Večina nas počitek enači s sprostitvijo, vendar sta to dva ločena procesa, ki zahtevata različen pristop. Počitek ali fizična sprostitvev služi telesu in je večinoma pasiven. Sprostitev pa osvežuje duševno in čustveno plat. Lahko je kakršno koli razvedrilo, pasivno ali aktivno, ki je tako prijetno, da ob ugodju človek izgubi občutek za čas.

Večina nas zmotno misli, da je počitnice treba izkoristiti predvsem kot fizično ali telesno sprostitvev. Vendar smo, ker v šolah in službah večino časa presedimo in napenjamo možgane, bolj kot fizično izmučeni mentalno in emocionalno, torej duhovno in čustveno. V tem primeru nas vse lenarjenje in dremanje tega sveta ne bo osvežilo, ker tako zadovoljujemo le svoje telesne potrebe...

Napolniti emocionalne rezervoarje je mnogo težje. Zato tega opravila ne hranite samo za čas počitnic, ampak si dnevno jemljite čas za razvedrilo!

Oglejmo si pet načinov, da se boste med počitnicami resnično osvežili in okrepli!

Izberite si okolje, ki vam ustreza!

Hribi in morska obala sta dve najbolj priljubljeni destinaciji za oddih. To pa še ne pomeni, da morate za svoje počitnice avtomatično izbrati eno ali drugo. Kajti, če okolje ni v ravnovesju z vami, se ne boste odpočili, pa tudi če je to eden izmed najmimnejših in idiličnih krajev na planetu... Vprašajte se, ali tako okolje lahko zadovolji vaše potrebe. Ugotovile namreč lahko, da bi vas naravno okolje na smrt dolgočasilo, medtem ko bi vas izlet v urbano ali mestno okolje, čeprav ne tako mirno in spokojno, razvedril.

Razporedite si čas tako, da ga nekaj preživite sami in nekaj v družbi!

Osebnostno in poslovno druženje ter kontaktiranje, komuniciranje s prijatelji, srečevanje novih ljudi, spoznavanje njihovega načina življenja, izmenjavanje informacij - vse to je temelj za dobro izkoriščeni prosti čas. Ni se vam treba obdati s tujci; tudi delitev izkušenj s člani družine in partnerjem šteje! Vendar pa si pri vsem tem odmerite tudi nekaj časa, da boste čisto sami s sabo, saj vas določena intimna spoznanja o samem sebi (do katerih pa se dokopljete le, ko ste res povsem sami) lahko v družbi naredijo še bolj smeje, čile in duhovite.

Izberite si aktivnosti, ki vas radostijo!

Ne poskušajte stlačiti vsega, kar bi radi počeli, v kratke čas, ki vam je na voljo, kajti tako bo izkoristek prostega časa zagotovo slabši! Tak pristop - "imeti vse, početi vse" - vas namreč prej izčrpa, kot okrepi. Zato še enkrat pretresite svoj urnik in si dovolite nekaj spontanosti, lahko pa planiranje aktivnosti prepustite tudi komu drugemu.

Resnično zadovoljji in prerodi vas le sodelovanje v aktivnosti, v katero se prostovoljno vključite in ki vam daje možnost, da uporabite svoje spretnosti in znanja. Če, na primer, radi ribarite, se sprehajate ali celo pišete pisma, imate priložnost, da veliko časa namenite svojim veseljem in zanimanjem ter branju literature o stvareh, ki vas zanimajo. Tako boste izpopolnili svoje spretnosti in sposobnosti.

Aktivnosti, ki zahtevajo visoko stopnjo telesne ali umske energije, nasplošno najbolj zadovoljijo in predstavljajo največje zadoščenje.

Ne vpletajte dela v prosti čas!

Pogosto mnenje, ki podminira vaš prosti čas, je, da čas "brezdelja" služi samo nabiranju moči za lažje in boljše opravljanje šolskih in službenih dejavnosti. S tem pa prosti čas postaja samo inštrument šole oziroma dela. V resnici so počitnice pomembne same po sebi in ne zato, ker vas naredijo produktivnejše v šoli in v službi. Delovno etičen pristop oskruni sprostitvev; posli, naloge, cilji, urnik... povzročajo prikrit stres in ovirajo sprostitveni proces.

Več spite in dremajte!

Zdravnikov nasvet za osvežujoče počitnice je: "Dolgo spite in veliko dremajte!" Po mnenju strokovnjakov namreč vse sodobna družba trpi za pomanjkanjem spanja, tako da so počitnice ena izmed redkih priložnosti, ko ta primanjkljaj lahko nadoknadite.

Za nekatere ljudi je jutranji spanec še posebno krepilen. Med tretjo uro zjutraj in poldnevom je spanje namreč najgoblje, zato se po podaljšanem jutranjem spancu lahko počutite kakor prerajeni.

Budilko si nastavite na malo poznejšo uro kot sicer, ali pa si, potem ko ste njeno zvonjenje že utišali, dovolite še jutranji dremež, ki je v zimskih dneh še posebno sladek. Pri tempiranju spanja pa ne bodite preveč strogi, saj je možnost za razporejanje spanca med vsem dnevom ena izmed majhnih, vendar prijetnih radosti počitnic.

Uredništvo revije "Kras" je v januarju letos začelo v osnovni šoli v Komnu na Krasu novinarsko delavnico. V marcu pa naj bi se pričeli novinarski delavnici v osnovnih šolah v Dutovljah in v Cerknici. V vsaki taki delavnici deset do petnajst članov novinarskih in fotografskih šolskih krožkov v petdeseturnem teoretičnem in praktičnem delu spozna naravo javnih informacijskih sredstev, kot so časnik, radio in televizija ter revija "Kras" in šolsko glasilo, kako poteka uredniško delo v njih in kako njihovi novinarji, fotoreporterji in snemalci ustvarjajo sporočila. Zvejo za osnovne značilnosti komunikacijskih razmerij med viri informacij in novinarji ter uporabniki informacij - bralci, poslušalci in gledalci. Naučijo se zbirati in preverjati podatke in informacije, jih oblikovati v sporočila ter ustvarjati novinarske žanrske izdelke, kot so vest, poročilo, intervju, reportaža, članek, komentar in esej. Spoznajo tudi, kaj je reportažna in portretna fotografija ter fotografija ambienta. Sodelujejo v uredniškem delu za revijo "Kras", v kateri imajo zagotovljeno posebno rubriko "Mladi novinarji in fotografi sporočajo". Naučijo se urejati in izdajati šolsko glasilo. Med enodnevno ekskurzijo pa si ogledajo uredništvo in tisk enega izmed slovenskih dnevnikov, kako nastajajo radijska poročila in dnevna informativna oddaja Radiotelevizije Slovenija.

Tokrat predstavljamo prve tri prispevke, ki so jih napisale tri mlade novinarske iz osnovne šole Antona Šibelja-Stjenka v Komnu ob mentorstvu učiteljice slovenskega jezika Vlaste Metlikovec.

Dijake in učence s Krasa, ki bi radi delali v novinarski delavnici, pa te možnosti na svoji šoli nimajo, naj pokličejo po telefonu uredništvo revije Kras na št. 061/125-14-22, da jim bomo glede na kraj bivanja omogočili sodelovanje v eni izmed že potekajočih delavnic!

Pomemben Kraševcevec

AVGUST KAFOL, PIONIR POGOZDOVANJA GOLEGA KRASA

Nataša Šavli

Komen - 8. b razred OŠ Komen

Večkrat se vprašam, kdo je mož, ki ima postavljen spomenik v Cirju v Komnu? Radovedna žilica mi ni dala miru in zastavljala sem si številna vprašanja: Kdaj je umrl? Kako je živel? Kaj je naredil za naš slovenski narod in kraško pokrajino? V moji notranjosti je kar bučalo in vprašanja so me spodbujala, dokler nisem našla ključa do odgovorov... "Nič ni nemogoče!" je rekel Henry Ford.

Ključ do odgovorov mi je sicer ponudila knjiga "Od kdaj in od kod Kafolov rod" **Viktorja Prezlja**, da pa bi bil ta prispevek čimbolj izvirni in točen, sem se odpravila še k gospodu **Aloju Zegi** v Komnu. Rade volje je pripovedoval, kar je pred leti zvedel od svojega pokojnega očeta, gozdarja **Andreja Zege**.

Gozdar Avgust Kafol je bil eden izmed trinajstih otrok zakoncev Antona Kafola in Marijane (Marije) Kafol, rojene Winkler. Rodil se je 26. septembra 1882 v Čepovanu na Tmovski planoti in umrl za kapjo 16. februarja 1955 v Ljubljani. Pokopan je v Komnu. Oče Anton je bil veleposestnik. Mati Marijana Winkler je izhajala iz plemenite rodbine pri Nemcih zahodno od Cerknega na Tmovski planoti. Avgustovi bratje France, Jože in Ciril so bili znani kmetijski izvedenci.

Kafolov rod je menda belgijskega izvora. Peter Kafol naj bi bil belgijski kmet, ki se je v začetku 18. stoletja uprl svojemu gospodarju Albi Herzoju. Zato je moral zapustiti domovino. Naselil se je v naših krajih, v Volčah pri Tolminu, od tam pa se je Kafolov rod preselil v Čepovan.

Avgusta Kafola je krstil in vplival nanj v prvih letih njegovega življenja vikar ž.pl. Blaž Grča

Bo Kafolov spomenik v Cirju še dolgo tako zaraščen?

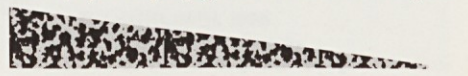
iz Čepovana. Leta 1897 je mladi Kafol nastopil pripravniško službo na Gozdni direkciji v Gorici, pred nastopom te službe pa je opravljal enoletno gozdarsko prakso pri nadgozdarju **Antonu Mraku** v Komnu.

Kakor je pripovedoval prijatelju gozdarju Andreju Zegi, je Avgust Kafol začel službovati v Komnu leta 1904 in bil kar 45 let okrajni gozdar na Krasu. Pod njegovim vodstvom so tistikrat na Krasu pogozdili več kot 2000 hektarjev goličav. Štejejo ga med deseterico prvih gozdarjev - tako imenovanih pionirjev pogozdovanja gola Krasa - ki so ga z izrednim uspehom ozelenili. Sadike so dobivali iz gozdne drevsnice "Pod kalom" med zaselkom Divči in Komnom, ki jo je vodil prav Avgust Kafol. Bila je tako velika, da je zadovoljevala vse potrebe takratnega obsežnega pogozdovanja na Komenskem Krasu, prebitek sadike pa so celo izvažali v Hrvaško Primorje, Dalmacijo in tudi v Grčijo.

Kafolovo okrajno gozdarsko območje je segalo iz Komna na Goriško in vse do Tržaškega zaliva (Mavhinje, Sesljan, Nabrežina, Sv. Križ). Bil je med tistimi gozdarji pri nas, ki so prvi pričeli z vnašanjem drugih iglavcev in listavcev spreminjati monokulturno krajino črnega bora.

Med obema svetovnima vojnama je Avgust Kafol služboval kot vodja gozdarske službe na Postojnskem. Zaradi slovenske narodne zavesti - njegovi otroci so imeli slovensko-slovenska imena - ga je italijanska fašistična oblast preganjala.

Vsa svoja gozdarska službena leta se je Avgust Kafol ukvarjal tudi s kmetijstvom, s sadjarstvom in z živinorejo. Po upokojitvi je do svoje smrti vodil gozdarsko drevsnico v Komnu, ki je takrat pripadala podjetju Seme-sadike iz Mengša.

Hkrati je v Komnu vodil tudi manjšo sadjarsko drevesnico. Bil je tudi soustanovitelj lovskega društva Jezero v Komnu ter bil lovec do zadnjih dni svojega življenja. S svojim znanjem in pobudami je veliko pripomogel k izboljšanju življenjskih razmer prebivalcev Krasa, saj je spodbudil in organiziral obnovo opuščenih kalov in gradnjo novih, gradnjo vaskih vodnjakov in sploh skrbel za javne potrebe ljudi na Krasu.

Leta 1952 je postal Avgust Kafol izmed kraških gozdarjev prvi častni član Društva inženirjev in tehnikov gozdarstva in lesne industrije Slovenije. To društvo mu je tudi postavilo po smrti spomenik v Komnu, delo kiparja I. Sajovica, pesnik Anton Seliškar pa mu je ob smrti posvetil pesem.

Z najdbo številnih podatkov, izmed katerih sem nekatere opisala, sem odgovorila na vprašanja iz uvoda. A ne samo to. Z njihovim zbiranjem in oblikovanjem v ta prispevek sta zrastle tudi moja samozavest in ponos na kraške ljudi in Kras. Pa naj še kdo reče, da Kraševci nismo od sile!

Vira:

Od kdaj in od kod Kafolov rod, Viktor Prezelj, Primorski slovenski biografski leksikon, Goriška Mohorjeva družba, Gorica, 1982, 8. snopič, str.8

Moj rojstni kraj...

SVETO PRI KOMNU IN CERKEV SV. TILNA

Jasmina Kermolj

Sveto - 8. b razred OŠ Komen

Čudno ime, to Sveto! Moj domači kraj; kraj, ki mi pomeni vse. Kot je zapisal pesnik Miroslav Košuta: "Na Krasu je krasno...", jaz lahko rečem: "V Svetem je krasno!"

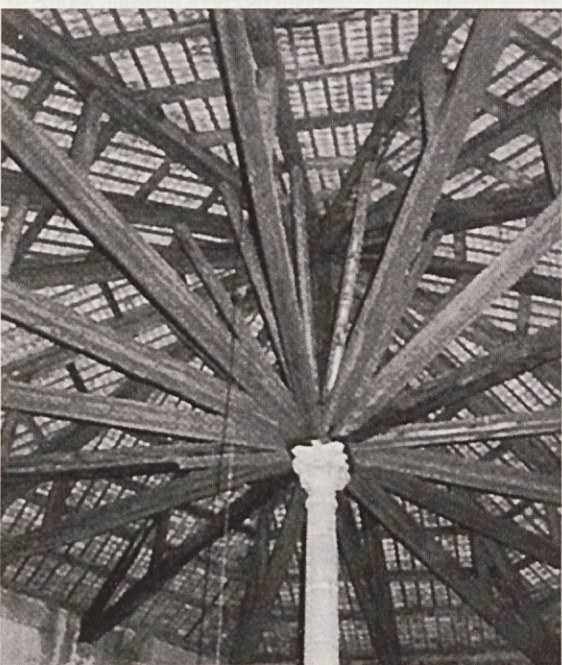
Kakor druge kraške vasi se je tudi Sveto "položilo" na rahlo hribovit svet sredi prelepih

borovih gozdov, dolgih vinogradov terana in zelenih trav... In v tem mojem domačem kraju je nekaj znamenitosti. Ne le cerkev, ampak tudi blizu petsto let stara lipa ob cerkvi in starokeltsko gradišče z imenom Martinišče!

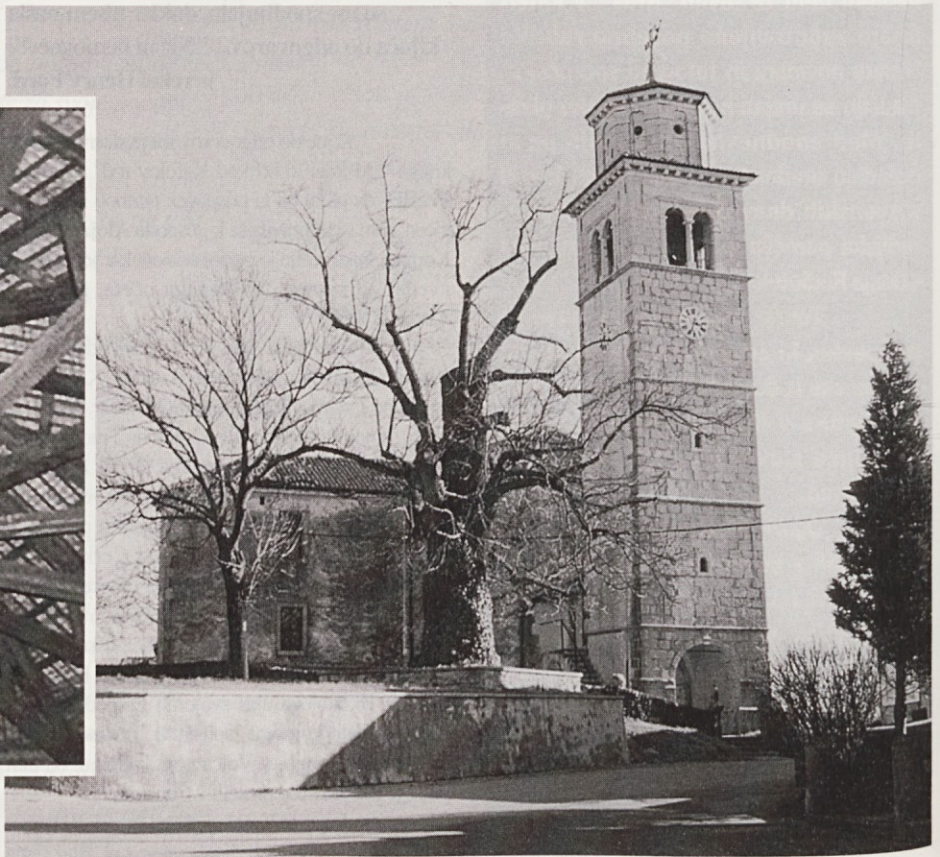
Cerkev sv. Egidija, po domače kar sv. Tilna ali sv. Tilha, ima na nekdanjem portalu, do katerega se sedaj pride skozi zvonikovo lopo, vkle-sano letnico 1576. Novi portal na južni strani cerkvene stavbe so postavili v 17. stoletju, ko so s pozidavo novega prezbiterja uvedli novo os cerkvene zgradbe. Novi zvonik pred vhodom s portalom iz leta 1576 pa so zgradili v 18. stoletju.

Cerkev v Svetem pri Komnu je poznana po tako imenovani dežnikasti strehi. Menda sta s tako streho v Evropi še dve cerkvi. Prvotna zasnova cerkve je imela osmerokotno ladjo in skromen, tri-strano zaključen prezbiterij, povezan z ladjo po kamnitem slavaloku, opremljenim s kapiteloma na podbojih in s čelnim kamnom v ločnem zaključku.

Sveto je bilo nekdaj romarsko središče na Krasu. Prvega septembra, ob cerkvenem prazniku sv. Tilna, je zaživel. Poleg cerkveno-prosvetnih prireditev je bil to velik semanji dan, na katerega so prihajali ljudje od vsepovsod. Za otroke je bil to največji praznik, saj se je v vasi vrtel "ringelšpil" ali vrtljak.

Sveto pri Komnu je bilo nekdaj romarsko središče na Krasu

Drugače je bilo na vasi veselja bolj malo, saj je bila to razen dveh ali treh velikih posestnikov, vas malih kmetov in dninarjev. Suha kraška zemlja je dajala malo kruha. Bilo je več lačnih kot sitih. Zato pa križem rok niso držali. Marsikateri moški je šel delat v nabrežinske kamnolome ali v tržaško pristanišče, da je bila kakšna lira pri hiši. Ženske pa so k družinskemu zaslužku pomagale tako, da so s polnim plenerjem ali jerbasom na glavi, kjer so bila: jajca moka, zelenjava in še kaj, kar se je našlo doma, hodile v Trst ali bližnji Tržič prodajat svoje pridelke. Vračale so se z ribami in obutvijo ali oblačili, če je bila nuja.

Ja, trdo je bilo življenje mojih prednikov! Vendar je bilo v njih nekaj veličastno upomega (tega je veliko tudi danes), da so se lažje obdržali v teh skopih krajih... Ne vem, ali jih je varoval sv. Tilh, ali pa jih je ohranilo njihovo široko srce, ki ga sicer neradi kažejo, saj je tako ranljivo, kot je ranljiva in hkrati divja pokrajina, ki je moj dom?

VIRI:

Slovenija - umetnostni vodnik, dr. Nace Šumi, Ljubljana, Marketing, 1990, str. 164

Na Gorjanskega je doma
jezikoslovec dr. Karel
Štrekelj

**MOŽ,
KI JE ZBRAL
8686**

NARODNIH PESMI

Ivana Kočevar

Komen - 8. b razred OŠ Komen

"Danes opolnoči je po daljši bolezni umrl
dr. Karol Štrekelj, profesor slovanske
filologije na Graškem vseučilišču..."
so poročali 8. julija 1912 graški časniki.

Dr. Karel (Karol) Štrekelj, eden izmed najbolj zavednih Slovencev svojega časa ter najuspešnejši zbiratelj slovenskih ljudskih pesmi, se je rodil 24. februarja 1859 v pošteni, trdni hiši v Gorjanskem na Krasu. Igrivo nadarjeni deček se je neizkušen podal v svet leta 1870, ko je vstopil v gimnazijo v Gorici. Tamkajšnji profesor Fran Levec je v njem vzbudil narodno zavest in čudovito ljubezen do materinega jezika. Po končani srednji šoli 1878 se je še istega leta vpisal na filozofsko, takrat Modroslovno fakulteto. Oklenil se je vele-mojstrskega jezikoslovca Frana Miklošiča in pri njem spoznaval nove vrline slovanskih jezikov. Leta 1884 se mu je izpolnila njegova srčna želja, da je postal doktor "modroslovja", nakar si je nekaj časa, podobno kot mnogo drugi učenjaki, služil kruh kot domači učitelj v rodbini grofa Colloredo-Mansfelda na Dunaju. Dve leti pozneje se je habilitiral ali usposobil za docenta slavistike na Dunajskem vseučilišču.

Po smrti slavista Vatroslava Oblaka je dr. Karel Štrekelj prevzel njegovo mesto na Graškem vseučilišču in postal profesor slovanske filologije, to je slovanskega jezikoslovja. Za rednega profesorja je bil imenovan šele leta 1908. Leto pozneje je hudo zbolel na ledvicah in bolehal do leta 1912, ko je umrl.

*Naslovna stran IV. snopiča Štrekljevih
Narodnih pesmi*

Med vrsticami v uvodu prvega izmed šestnajstih snopičev je dr. Štrekelj zapisal tudi misel: "...V vsem pisanju me je vodila edino le ljubezen do jezika in naroda..." Njegovo življenjsko delo je zbranih 8686 pesmi ljudskega slovstva na Slovenskem. Izdala jih je Slovenska matica v obliki šestnajstih snopičev.

V spomin na tega slovenskega množstra je na Štrekljevi rojstni hiši na Gorjanskem postavljena spominska plošča. V Sleslanu, v vasi čez mejo v Italiji, pa je po njem poimenovana tamkajšnja osnovna šola. Ker je pomemben za razvoj slovenske književnosti, se ga bomo Slovenci vedno spominjali!

VIRI:

*Spominska knjiga z izrezki iz časnikov, last Štrekljevih, Gorjansko 100, sedaj Malalan, Kosovac
Slovenske narodne pesmi, dr. Karol Štrekelj, Slovenska matica, 1980*

KMEČKI TURIZEM IN OSMICE

Povabilo organizatorjem kmečkega turizma in osmičarjem

SPOZNAVNO SREČANJE 20. APRILA!

Iz Ajdovščine nam je pisala Linda Kogoj iz tamkajšnje kmetijske svetovalne službe. Predstavlja dejavnost Društva za turizem na kmetijah in predlaga sodelovanje kmetij iz Vipavske doline in s Krasa, ki se ukvarjajo s kmečkim turizmom in ki prirejajo osmice. Takole piše:

K pisanju me je spodbudil članek, objavljen v aprilski številki revije Kras... Oglušam se v imenu Društva za turizem na kmetijah z območja nekdanje občine Ajdovščina in na pobudo kmetij, ki se ukvarjajo s turistično dejavnostjo.

Društvo smo ustanovili junija 1993. Ker je vzniklo iz gole potrebe po sodelovanju in skupnem nastopanju na turističnem tržišču, ima vse možnosti, da res zaživi.

Naše društvo skrbi za strokovno izpopolnjevanje članov, organizira tečaje, ekskurzije doma in v tujini, vključuje se v odločanje o turistični dejavnosti na občinski in državni ravni ter pomaga pri dvigovanju kakovosti ponudbe na kmetijah. Vanj so vključene izletniške in turistične kmetije ter kmetije, ki prirejajo osmice.

Prav radi bi sodelovali z revijo Kras in v njej predstavljali svojo ponudbo. Zato je predsednik društva Jordan Cigoj iz Črnič v Vipavski dolini predlagal pogovor o tem, saj bi skupni nastop koristil vsem. Prav bi nam prišla tudi izmenjava izkušenj z "osmičarji" in kmeti na Krasu, ki se ukvarjajo s turizmom.

V želji, da se kmalu srečamo in pogovorimo, vas pozdravljamo!

Pobuda in predlog sta se nam v uredništvu revije Kras zdela koristna! Za začetek vabimo vse lastnike kmetij, ki se na Krasu in v Vipavski dolini ukvarjajo s kmečkim turizmom ali se z njim nameravajo ukvarjati, in vse kmete, ki prirejajo osmice, na spoznavno srečanje, ki bo v četrtek, 20. aprila ob 17. uri na izletniški kmetiji Izidorja Žorža v Slapu pri Vipavi. Prispevek gostitelju za večerjo je 1.500 SIT.

Na srečanju bi ustanovili odbor organizatorjev kmečkega turizma in osmičarjev, ki bo povezoval njihovo dejavnost in zastopal njihove interese pri nadaljnjem razvijanju dejavnosti, uveljavljanju pravic osmičarjev in usklajevanju datumov turističnih prireditev in osmic. Revija Kras pa bo predstavljala kmečko turistično ponudbo in osmice ter pomagala seznanjala bralce o kraških in vipavskih turističnih značilnostih, izletniških točkah ter ponudnikih kulinarnih posebnosti.

Srečanje bi radi pripravili kar najbolje. Zato prosimo vse, ki se ga nameravate udeležiti, da to sporočite s PRIGLASNICO ZA SREČANJE organizatorjev kmečkega turizma in osmičarjev, objavljeni na vložku revije. Pošljite jo na naslov: Uredništvo revije Kras, 66223 Komen, p.p. 17 najpozneje do 10. aprila, telefon 067/78-434 od petka do nedelje med 8. in 12. uro! Pravočasno priglašeni udeleženci srečanja bodo prejeli z vabilom pregled organizatorjev kmečkega turizma in osmičarjev na Krasu, v Vipavski dolini in na Goriškem!

OSMICE

V APRILU IN MAJU

Že lansko pomlad smo predstavili v reviji osmice. Da je to stara, tudi pri nas še vedno veljavna vinogradnikova pravica, ki jo je uvedel že nemški cesar Karel Veliki (1519-1555) in ki je prišla k nam z Avstroogrsko monarhijo po odloku cesarice Marije Terezije (1717-1780). Po njej sme manj kakovostna vina in vinske viške prodajati v svojem vinotoču pod vejo ali v osmici... Ime osmica namreč pove, da vinogradnik osem dni v letu prodaja v svoji kleti, na svojem borjaču ali dvorišču vino preteklega leta. In sčasoma se je možnost za prodajo vinskega prebitka razširila še na možnost hkratne prodaje domačih suhomesnatih in mlečnih izdelkov, doma pečenega kruha, potic ter skuhanih štrukljev. Tako dandanašnji srečujemo na Primorskem, zlasti na Krasu in v Vipavski dolini, ob križiščih pritrjene šopke ali veje bršljana s smernimi puščicami, ki kažejo, kje prirejajo osmico.

Na Krasu in v Vipavski dolini so za april in maj pristojnim občinskim službam napovedane naslednje osmice:

Od 1. do 9. aprila

Oskar Terčon v Brestovici št.29 pri Komnu, telefon 067/74-138

Od 15. do 24. aprila

Franc Jelušič v Štorjah št.9 pri Sežani, telefon 067/68-432

Od 21. aprila do 1. maja

Joahim Lozej v Podragi št.58 pri Podnanosu, telefon 65/69-058

Franko Mrevlje v Vipavskem Križu št.1 pri Ajdovščini, telefon 065/67-524

Od 22. aprila do 1. maja

Jožef Abram v Svetem št.69 pri Komnu, telefon 067/78-223

Od 29. aprila do 7. maja

Jože Sanabor v Ravnjah št.10 pod Štjakom, telefon 067/69-130

Od 20. do 28. maja

Vida in Dušan Rebula v Brestovici št.32 pri Komnu, telefon 067/74-139

IZ GALERIJ

V Kulturnem centru Srečka Kosovela v Sežani
razstava Maksima Sedeja ml.

IZ SEDEJEVIH KOMPOZICIJ ŽARI NEKA FANTASTIČNA LEPOTA

Od četrтка, 23. marca, bo razstavljal slikarska dela v sežanskem kulturnem centru Srečka Kosovela Maksim Sedej ml. Odločitev likovne kritičarke Tatjane Pregl Kobe, da se na razstavi v celoti prikaže slikarjev opus od leta 1959 do leta 1963, je hotena in smiselno tematsko zasnovana.

Kaj nam prikazuje Maksim Sedej mlajši na svojih oljnih kompozicijah, se sprašuje zdaj že pokojni književnik Vladimir Bartol 31. januarja 1964 v članku, ki ga povzemamo iz Primorskega dnevnika.

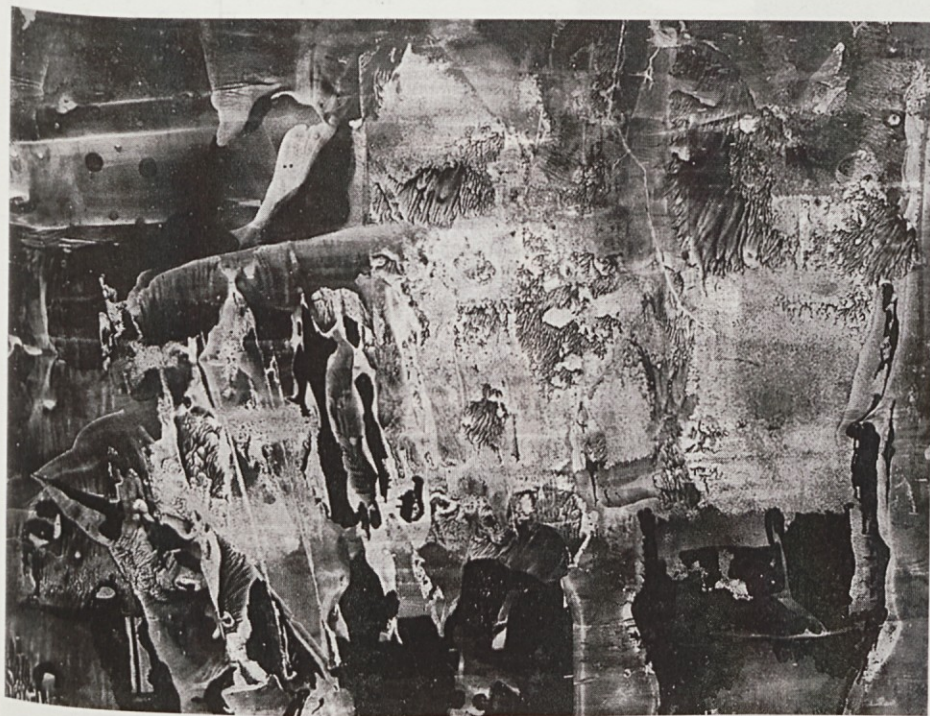
Eden od prvih, ki so pisali o slikarju, Gorazd Makarovič, pravi o njegovi umetnosti, da "ima karakteristike surrealizma in abstraktne umetnosti". Če si ogledamo Sedejeve slike, je opredelitev v resnici težka. Da bi bila Sedejeva slikarska koncepcija povsem abstraktna, zoper to govorijo razni objekti, ki pričajo, da te slike niso nepredmetne. Ti predmeti, kdaj fantastično osvetljeni, kdaj bolj, kdaj manj določeni, so nekakšni lastni izumi, utelešenja umetnikovih videnj, ki pa imajo sem pa tja tudi neko konkretno podlago: spominjajo po obliki na ribe ali na kaka druga vodna bitja, ki jih zoološko ne moremo točneje opredeliti. Kdaj spet zavzemajo tudi človeške oblike. Vsa ta bitja lebdijo ali plavajo v nekakšnem mediju, v nekakšnem fluidu, iz katerega izstopajo včasih v bolj živi, včasih v motnejši osvetljavi. Gledalec, ki zavzame od slike neko določeno razdaljo, bo imel občutek, kakor da se mu ta bitja, ti organizmi približujejo, zdaj iz manjše, zdaj iz večje daljave, kakor da bi nastajali nekje v ozadju ter se sproti odlepjalji in izoblikovali iz same fluidske mase. Predmeti so v mediju razpore-

jeni z izrednim čutom za harmonijo; ozadja so povečini temna, da učinkujejo izstopajoči organizmi tem bolj živo. Na nekatera teh bitij pada jarka svetloba, kar daje podobam še posebno fantastičen videz.

Nič manj ubrano ne učinkujejo tudi uporabljene barve: razni odtenki rdečega, plavega, belega, sredi črnkastega sivkasto zelenega ali pa sivkasto-plavega ozadja. Čutiti je, da so podobe slikane z močno doživljajsko intenziteto, ki gledalca zagrabi in osvoji. In kakor je umetniška koncepcija sina diametralno nasprotna očetovi, si opazovalec vendarle ne more kaj, da ne bi opazil sorodnega smisla za ubranost barv.

Svet Sedejevih kompozicij je v znatni meri izviren izum. Iz njih diha neka še ne natančneje opredeljiva fantastična lepota. Moč jim daje doživljajsko intenziteta. Tehnično so kompozicije začuda dovršene. Vsekakor je treba pristopiti k njim brez kalupov in brez predsodkov. Pustiti, da učinkujejo neposredno nate. Posamezno in kot celota.

Z zanimanjem bomo prisluhnili, kako se bodo te kompozicije uveljavile v svetu sodb in poznejših opredelitev.

Maksim Sedej ml. se je rodil 9. novembra 1935 v Ljubljani. Temeljno likovno izobrazbo si je pridobil pri očetu prof. Maksimu Sedeju. Študijsko je potoval v Avstrijo, Francijo, Italijo, Nemčijo in Španijo. Sicer pa nenehno črpa iz zahtevne literature na vseh področjih: filozofija, eseji, proza, poezija in seveda likovnost vseh časov. Širino njegovih misli, udejanjenih v slikah, je ovrednotena v pomembnih bibliografskih zapisih. Razstavljal je na številnih samostojnih in skupinskih razstavah doma in na tujem.

Leta 1979 je bil o njem posnet 25-minutni film za TV Slovenija. Leta 1992 je bil predstavljen v angleški književni publikaciji "Who's who of Intellectuals" (IBC Cambridge).

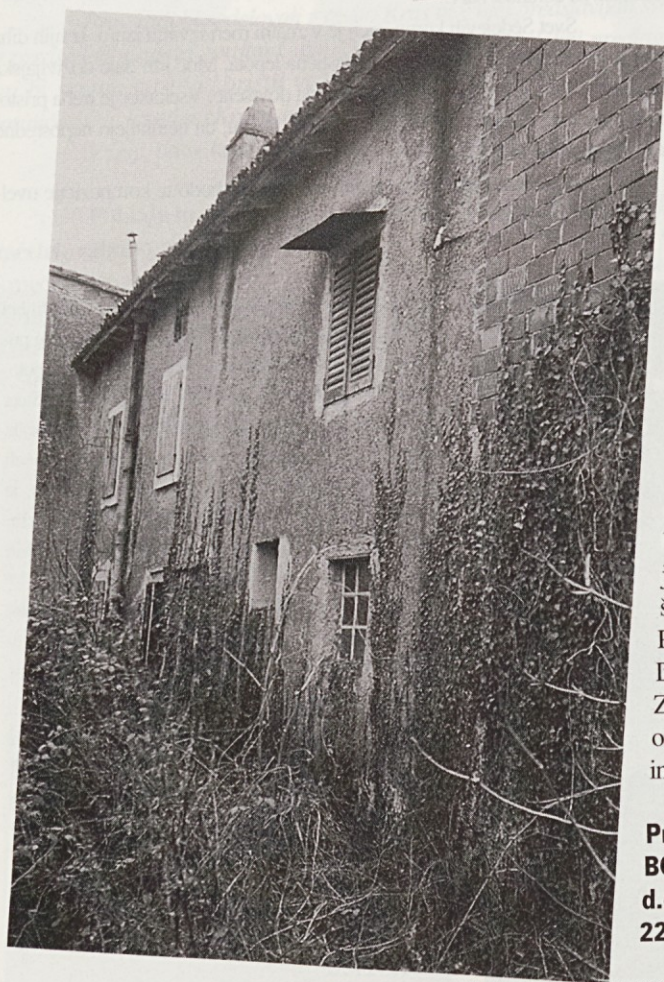
Maksim Sedej ml. je bil sekretar DSLU od leta 1968 do leta 1970 ter njegov predsednik od leta 1987 do leta 1989. Bil je tudi ustanovitelj in prvi urednik strokovnega likovnega glasila Likovne besede. Leta 1989 je prejel Župančičevo nagrado.

Je svobodni umetnik in član DSLU od leta 1964. Živi in ustvarja v Ljubljani. Naslov: 61000 Ljubljana, Rožna dolina - C.II/22; telefon: 061/123-24-76.

V HUDEM LOGU NAPRODAJ STANOVANJSKA HIŠA

V Hudem Logu, v slikoviti vasici med Opatjim selom in Kostanjevico na Krasu, je naprodaj enonadstropna stanovanjska hiša s številko 3.

Hiša ima v vsaki etaži po 65 kvadratnih metrov čiste bivalne površine, v prvem nadstropju prizidek s 30 kvadratnimi metri površine, ob hiši pa sta poleg garaže še dva delavniška prizidka z 28 in s 35 kvadratnimi metri površine.

Pred hišo je 475 kvadratnih metrov velik borjač ali dvorišče z vrtom, ob hiši in za hišo pa je še nekaj sveta, tako da je skupna površina zemljišča s hišo okrog 1200 kvadratnih metrov. Posest je ob asfaltirani cesti in je glede na stranske objekte zelo primerna za kupca, ki se ukvarja z obrtno ali manjšo proizvodno dejavnostjo. Hiša ima elektriko in vodovod.

Bogato zasteklen in dva metra širok hodnik v pritličju omogoča vstop v kuhinjo velikosti 3x4 m, v dnevno sobo velikosti 4x4 m, v kopalnico s stranišcem velikosti 2,5x2 m in v kabinet velikosti 2,5x3 m. Enako širok in zasteklen hodnik v nadstropju, ki je povezan po notranjih stopnicah s hodnikom v pritličju, omogoča vstop v tri sobe velikosti: 3x4 m, 4x4 m in 4,5x4 m. Ob stopnicah v nadstropje je še dodatno stranišče. Stanovanjsko hišo z zahodne strani oklepata dva 3,5 m visoka prizidka za obrtno ali kakšno drugo dejavnost, pred njima pa sta še garaža in lopa. Po svoji osnovni arhitekturi je zgradba tipična kraška hiša s klesanimi okenskimi okvirji in vratnimi nosilci s prekladami v pritličju in nadstropju, pred katero je lastnik dozidal bogato zasteklen komunikacijski hodnik kot verando in s tem spremenil odprt dostop v bivalne prostore z dvorišča oziroma z balkona v zaprt dostop s hodnika oziroma z verande. Z licem je obrnjena proti jugozahodu, na severovzhodno stran pa ima iz vseh bivalnih prostorov okna s škurami ali oknicami.

Prodajalci cenijo hišo s pripadajočim dvoriščem in zemljiščem na 80.000 DEM v tolaški protivrednosti.

Za vse dodatne informacije o hiši v Hudem Logu, ki je naprodaj, in za dogovor o njenem ogledu, zavrtite telefonsko številko 067/77-681 katerikoli dan med 18. in 20. uro!

Prodajo, nakup ali najem nepremičnin lahko naročite za rubriko BORZA NEPREMIČNIN pisno ali po telefonu na naslov: Mediacarso, d.o.o. - revija Kras, 61000 Ljubljana, Rimska 8, telefon 061/125-14-22. Napišemo tudi besedilo in zagotovimo fotografiranje !

SEŽANSKI BOTANIČNI PARK

Pomen Sežane in njene lege sta v prvi polovici prejšnjega stoletja navdušila tržaško družino Scaramanga, da si je tod zgradila svojo poletno rezidenco. V letih od 1848 do 1880 so Scaramangovi odkupili še zemljišče za botanični vrt. Vanj so sadili rastline z najrazličnejših delov sveta, od listavcev z Japonske in iz Južne Amerike do iglavcev iz Azije in Evrope ter vedno zelenih rastlin Sredozemlja. Veliko eksotičnih rastlin je park dobil po letu 1890, ko so zgradili še palmarij, rastlinjak za prezimovanje na mraz občutljivih rastlin.

Upravljalci parka so po letu 1948 zbirko listavcev, iglavcev in grmovnic dopolnjevali z novimi rastlinami, bogatijo pa tudi zbirko v palmariju z rastlinami iz sušnih, tropskih in subtropskih predelov sveta.

Sežanski botanični park upravlja Komunalno stanovanjsko podjetje v Sežani, Partizanska 2. Tam je tudi vhod v park! To je na začetku Sežane iz ljubljanske smeri ali točneje nasproti hotela Triglav. Odprt je vsak delavnik od 7. do 15. ure. Za ogled skupin popoldne in v dela prostih dnevih priporočamo predhoden dogovor po telefonu na št. 067/31-341.

Po letu 1665 najboljša priložnost za naložbo.*

V središču Rogaške Slatine tik ob nastajajoči promenadi. V

prenovljeni Vili

Golf je naprodaj 39

luksuznih apartmajev. Ob neusahljivih vrelcih zdravilne vode.

V termalni rivieri,

vis á vis vile, boste plavali še letos.

Vadišče za golf je za vilo, korak dlje so

igrišča

za tenis, sprehajalne poti za pešce in jezdece. Z vašo naložbo

boste resnično na

konju.

73779/[21]

D

KRAS

199502400

Osrednja knjižnica
Srečka Vilharja Koper
Biblioteka centrale
Srečko Vilhar Capodistria

a p a r t m

VILA
GOLF

ROGAŠKA SLATINA

*Naš prispevek k oživiljanju slovenske naravne in kulturne dediščine.
SKB Nepremičnine & Leasing d.o.o.*

V kletnih prostorih je savna, trim kabinet s tuši ter servisni in pomožni prostori. Za nadzor in vzdrževanje objekta skrbi upravnik vile. Apartmaje je mogoče kupiti z gotovino, na kredit ali leasing. Vsi bodoči lastniki bodo lahko apartmaje organizirano oddajali v najem v okviru Zdravilišča Rogaška. Vselitev bo predvidoma 31.7.1995.

Informacije in prodaja: • SKB Nepremičnine & Leasing d.o.o., Ljubljana, tel.: 061 313 452, 313 468, fax: 061 13 21 202, ga. Barbara Baraga
• PE Maribor, tel.: 062 35 564, tel. in fax: 062 32 559, g. Srečko Berk • UNIT d.o.o., 063 815 069, g. Karel Ferjančič
• Zdravilišče Rogaška Slatina - Agencija za marketing 063 811 6424, g. Franci Križan

**Zgodovina Rogaških vrelcev sega v srednji vek. Resnično pa so zasloveli po letu 1665, ko so ozdravili brvaškega bana Petra Zrinjskega*

© imago